(પ્રસ્તાવના)

પ્રાતઃ સ્મરણીય પૂજ્ય શ્રીમદ્ ઉપાધ્યાયજી મહારાજે ભવ્યજીવના હિત માટે આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપનો અમૂલ્ય બોધ થોડાજ શબ્દોમાં જણાવી દીધો છે. આત્માનું સહજ યાને સ્વાભાવિક સ્વરૂપ જણાવવા માટે તેઓશ્રી કહે છે કેઃ-

"निर्मलस्फटिकस्येव सहजं रूपमात्मनः ।"

આત્માનું સહજ શુદ્ધ રૂપ નિર્મલ સ્ફટિકના જેવું છે. પરંતુ અનાદિકાળથી પરદ્રવ્યના સંયોગને લીધે એ રૂપમાં ફેરફાર થઇ ગયેલો હોવાથી તેની નિર્મલના આવિર્ભાવ પામેલી અનુભવાતી નથી. આપર દ્રવ્યનો સંયોગ જેટલા પ્રમાણમાં વિશેષ થતો જાય છે તેટલા પ્રમાણમાં આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ અવરાઈ જાય છે, અને તેથી આત્માનું અનંત જ્ઞાન, અનંતદર્શન, અનંતચારિત્ર, અને અનંતવીર્ય તિરોભાવ પામી કમી કમી થયેલું આપણે અનુભવીએ છીએ.

૨ પરવસ્તુને પોતાની માની લીધેલી હોવાથી આપણા આત્માના નિર્મલ સ્ફટિક જેવા શુદ્ધ સ્વરૂપમાં અનાદિ કાળથી થયેલો ફેરફાર એજ ખરા સુખનો અનુભવ મેળવવામાં આપણને વિઘ્નરૂપ છે, અને એજ આપણને દુઃખની પરંપરામાં નાંખી મૂકે છે. આ સત્ય આપણને યથાર્થ સમજાય તો પરવસ્તુને પોતાની માની લેવાથી આપણા આત્માની નિર્મળતાને જે રાગ લાગેલો છે તે રાગ દૂર કરી આપણા આત્માને વિરાગ (ગયો છે રાગ જેનો-વિરક્ત) બનાવી તેનું અસલ નિર્મલ શુદ્ધ સ્વરૂપ પ્રગટ કરવા આપણે ઉદ્યમશીલ થઇએ, અને એ ઉદ્યમ આપણે જેટલે દરજ્જે સફળ થાય તેટલે દરજ્જે આપણે વિરાગ થતા જઇ વાસ્તવિક સુખનો અનુભવ કરીએ, અને આખરે સંપૂર્ણ સાધનના મેળવી પૂર્ણપણે વિરાગ થઇ આત્માનું શુદ્ધ સ્ફટિક જેવું નિર્મલ સ્વરૂપ પ્રગટ કરી અખંડ આત્મિક સુખના ભોક્તા થઈ ભાગ્યશાળી થઇએ.

આ પુસ્તક છપાવવામાં સહાય કરનાર સદ્‌ગ્રહસ્થોના નામ.

— સુરતના સદ્‌ગ્રહસ્થો તરફથી —

૧૫૦) શા. ફીકાભાઇ પ્રેમચંદ
હ. શા. પાનાચંદ મોતીચંદ
સુરત વડાચૌટા

૧૦૮) શા. રતનચંદ ખીમચંદ
હ. બ્હેન મંગલા

૧૦૧) શા. બાલુભાઈ અમરચંદ
હ. બ્હેન ઉમીયાકોર

૧૦૦) શા. ખીમચંદ ન્યાલચંદ
હ. બ્હેન ઉમીયાકોર

૫૧) શા. ઘેલાભાઈ રતનચંદ
હ. ઉત્તમભાઇ

૫૧) શા. ખીમચંદ કલ્યાણચંદ
જરીવાલા

૫૧) શા. પાનાચંદ મોતીચંદ
તોલાટ વડાચૌટા

૨૫) શા. નરસચંદ ખીમચંદના
ધર્મપત્ની બાઈ કંકુ તરફથી

૨૫) શા. નેમચંદ કસ્તુરચંદ
હ. બ્હેન લલિતા

૨૫) શા. આણંદચંદ લલ્લુભાઇ
હ. બ્હેન મણી છાપરીયાશેરી

૨૫) શા. છગનલાલ ભીખાભાઇ
હ. બ્હેન માણુક હરીપુરા

૨૫) શા. ખુશાલચંદ મોતીચંદ
હ. બ્હેન નંદકોર હરીપુરા

૨૫) શા. રૂપચંદ પાનાચંદ
હ. બ્હેન કમલા નવાપુરા

૨૫) બ્હેન રતન વજેચંદ
ઝાંપાબજાર

૨૫) શારદાબ્હેન ઝવેરચંદ
નવાપુરા

રૂા. ૮૧૨)

— બહારગામના સદ્‌ગ્રહસ્થો તરફથી —

૫૦) શા. નગીનદાસ ઝવેરચંદ
ભરૂચ. હ. બ્હેન નવી

૨૫) શા. ગુલાબચંદ કલ્યાણચંદ
ભરૂચ. હ. બ્હેન છબ્બોર

૩૦) શા. માનાજી કાકરજી
કરચલીયા હ. બ્હેન મંછા

૩૦) શા. માનાજી વનાજી
કરચલીયા હ. બ્હેન માની

૨૫) શા. લલ્લુભાઈ નરસિંહદાસ
શીનોર. હ. બ્હેન છબ્બોર

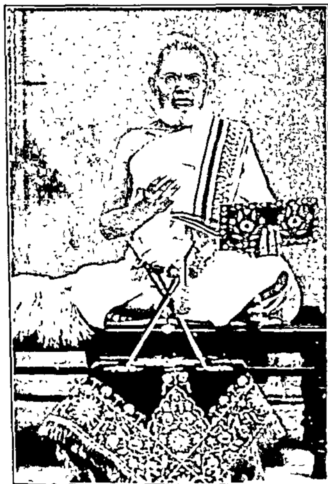
૨૫) શા. નંદલાલ મોહનલાલ
શીનોર. હ. બ્હેન લાડકી

विषयानुक्रमणिका.

શુદ્ધિપત્રક.

...નું	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૩	૯	સમ્યક્તીથી	સમ્યક્ત્વથિ
૭	૭	રીત	રીતેં
૧૭	૩	પળે	ફ્લે
૧૭	૯	શું પાસે	પાસે શું
૮૧	૧૫	પ્રમાણિકૃતા	પ્રમાણીકૃતા
૮૨	૧૦	મૂર્તિસ્વત્વ દીપા	મૂર્તિસ્ત્વદીપા
૮૩	૨	મનોહારિણીં	મનોહારિણી
૮૩	૧૩	શકેતશાલી	સંકેતશાલા
૮૫	૮	ભાસ્કરાંદ્દતે	ભાસ્કરાદ્દિતે
	૧૬	નંદિતં ક્ષોણિપાલા	નંદિતક્ષોણિપાલા
૮૮	૧૦	शाहि जाणुं	दाहि जाणुं
૮૯	૨૦	भाणिपव्वं	भाणियव्वं
૬૪	૬	चित्तभित्तिंनिज्झाए	चित्तभित्ति न निज्झाए
		नारि धासुअलंकियं	नारिं वा सुअलंकिअं
૬૪	૭	भक्खरांमिव	भक्खरंपिव
૩૫	૧૬	ચૈતન્યં	ચૈત્ય
૪૯	૧૮	માતપિત્રો	માતાપિત્રો
૫૯	૧૪	મહારનું	મહોરનું
૫૯	૧૮	લહિયાચો	લહિયાઓ
૬૦	૫	ચઃ	ચઉદ
૭૦	૬	જરાએ	રાજાયે
૭૫	૧૬	અંતારણુમાં	અંતરકરણમાં
૯૭	૨૫	અરિહન	અરિહંત
૨૫	૪	પરિગ્રહ	પરિગ્રહ
૫૨	૧૬	આધારે	અહારે

बालब्रह्मचारी पंन्यासजी महाराज श्री भक्तिविजयजी गणी।

જન્મ: સં. ૧૯૩૦ આસો વદ ૮ (સાંમી) દીક્ષા: સં. ૧૯૫૭ મહા વદ ૧૦

ગણિપદ:	પંન્યાસપદ:
સં. ૧૯૭૫ અસાડ વદ ૨ [illegible]	સં. ૧૯૭૫ અસાડ સુદ ૫

श्री शंखेश्वरपार्श्वनाथाय नमः ।

श्री वैराग्य भावना.

नमो दुर्वाररागादि—वैरिवारनिवारिणे ।
अर्हते योगिनाथाय, महावीराय तायिने ॥ १ ॥

ધર્મ વિના જીવોનું અધઃપતન.

જગત માત્રનું હિત ઇચ્છનારા દેવાધિદેવ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા શ્રી મહાવીર પ્રભુએ સંસારી જીવોને સંસારના આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ, સંયોગ, વિયોગ, જન્મ, જરા, મરણાદિ, દુઃખોથી મુક્ત કરવા અને અવિનાશી શાશ્વત સુખને પ્રાપ્ત કરાવવા માટેજ મુક્તિનો માર્ગ બતાવ્યો છે. જે માર્ગને અનુસરી ઘણાં ભવ્ય જીવો અનાદિ કાળના સંસારના કલેશોનો ઉચ્છેદ કરી મુક્તિનગરમાં આત્માનો અખંડ આનંદ અનુભવી રહ્યા છે.

ત્યારે તે દેવાધિદેવના બતાવેલ માર્ગને નહિ અનુસરનારા, અનાદિ કાળની પૌદ્ગલિક વાસનાને આધિન બનેલા ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ચાર પુરૂષાર્થમાં અર્થ અને કામની પીપાસામાં ગુંચાયેલા, ધર્મના પ્રભાવથી મોક્ષસુખની પ્રાપ્તિ મનુષ્ય ભવમાં સુલભ હોવા છતા તેનો આદર નહિ કરનારા, મળેલી માનવભવાદિ ઉત્તરોત્તર શુભ સામગ્રીને હારી જઇ અધોગતિમાં ચાલ્યા જાય છે. તેમાંથી વળી કેટલાએ બહુલકર્મી જીવો નીચા ઉતરતા ઉતરતા ઠેઠ સૂક્ષ્મ નિગોદ સુધી પણ પહોંચી અનંત દુઃખોને આધિન

तमेव सच्चं जं जिणेहिं भासियं

'તેજ સાચુ' કે જે જિનેશ્વરદેવે ભાખ્યુ' છે.' તેમાં હે આત્મા! લેશ માત્ર પણ શંકા કરીશ નહિ. તારી બુદ્ધિ અલ્પ છે. પરમાત્માના જ્ઞાન આગળ લેશ માત્ર પણ તારી બુદ્ધિ કાર્ય ન કરી શકે તે સ્વાભાવિક છે. સર્વજ્ઞ પ્રભુના વચન ઉપર શ્રદ્ધા કરનાર જીવ અનાદિ કાળના મિથ્યાત્વને તોડી સમ્યકત્વ પ્રાપ્ત કરે છે અને પરંપરાએ સંસારના દુઃખથી પણ શીઘ્ર મુક્ત થાય છે. ત્યારે શંકા રાખનાર સમ્યકૃત્વી હોય તો પણ સમ્યકૃત્વીથી ભ્રષ્ટ થઇ જમાલી પ્રમુખની માફક સંસારમાં રઝળે છે. હવે પ્રથમ કહેલ નિગોદનું સ્વરૂપ જિનેશ્વરદેવે ઘણા વિસ્તારથી સિદ્ધાંતમાં બતાવ્યુ' છે. તેનો વિશેષ ઉલ્લેખ નહિ કરતાં ફક્ત નિગોદના જીવોનાં જન્મ મરણરૂપ અસહ્ય દુઃખોનું વિવરણ ભવી જીવોના હિતને માટે બતાવાય છે.

આ જીવે સૂક્ષ્મનિગોદમાં અનંતો કાળ કાઢયો, તેમાં જન્મમરણની વેદનાઓ ઘણી સહન કરી, તે એક શ્વાસોશ્વાસથી માંડીને પુદ્‌ગલ પરાવર્તન કાળ સુધીમાં તેના ભવોની ગણતરી વિગેરે હકીકત જાણવાથી ખબર પડશે. તે અવસ્થામાં આ જીવે દુઃખોને સહન કરવામાં બાકી રાખી નથી.

સૂક્ષ્મ નિગોદના ભવોની ગણતરી તથા દુઃખ.

એક શ્વાસોશ્વાસમાં સતર ભવ ઝાઝેરા કર્યા.	એક દિવસમાં ૧૯૬૬૦૮૦ ઓગણીશ લાખ છાસઠ હજાર એંશી ભવો કર્યા.
એક મુહૂર્તમાં પાંસઠ હજાર પાંચશેને છત્રીશ ભવો કર્યા ૬૫૫૩૬.	એક માસમાં ૫૮૯૮૨૪૦૦ પાંચ ક્રોડ નેવાશી લાખ બાશી

અર્થ—"તે નિગોદની અંદર હે જીવ ! તું કર્મને વશ થયો થકો તીક્ષ્ણ દુઃખોને સહન કરતો અનંત પુદ્દગલ પરાવર્તન સુધી રહ્યો છું."

વિવેચન—કર્મના વશ થઈ નિગોદમાં અનંતા પુદ્દગલ પરાવર્તન સુધી આ જીવને રહેવું પડયું, ઘોર દુઃખો સહન કરવાં પડયાં, એક પુદ્દગલ પરાવર્તનનો અનંતો કાળ છે, તો પછી અનંતા પુદ્દગલ પરાવર્તનનું તો કહેવું શું ?

પુદ્દગલ પરાવર્તનનું સ્વરૂપ ઘણા આગમોમાં તથા પાંચમા કર્મગ્રન્થમાં વિસ્તારથી બતાવ્યું છે, તે ગુરૂગમતાથી સમજવું. જેથી માલુમ પડશે જે આ જીવ અનંતાનંત કાળ સુધી નિગોદમાં રહીને—અથાગ વેદના સહન કરીને આવ્યો છે. તો હવે કોઈવાર પણ તેવાં દુઃખો ઉદયમાં ન આવે તેવા ઉપાયો યોજવા જોઈએ.

આટલું તો સહુ કોઈ સમજી શકે છે જે એકવાર જે કાર્ય કરવાથી ઘણી વેદનાઓ થઈ હોય, જેનાથી પારાવાર નુકશાન થયું હોય, અને વળી જેનાથી મરણાંત કષ્ટ ઉત્પન્ન થયું હોય તેવા કાર્યમાં મૂર્ખ માણસ પણ પ્રવૃત્તિ ન કરે. તો પછી સુજ્ઞ અને સમજુ માણસ તો પ્રવૃતિ કરેજ કેમ ? છતાં જો તેવાં અઘોર પાપ કરી નિગોદના સ્થાનમાં જવા જેવી પ્રવૃત્તિ કરે તો તેને કેવો સમજવો ? તેનો દરેક ભવ્ય જીવોએ વિચાર કરવો.

બાદર નિગોદથી તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય સુધી રઝળવું.

સૂક્ષ્મ નિગોદમાં અનંતો કાળ કાઢી અકામ નિર્જરાવડે આ જીવ બાદર નિગોદમાં ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં બટાટા ગાજર,

શેર સરસવના દાણા નંખાવ્યા. તે સરસવના દાણા તે ધાન્યોની સાથે ભેળસેળ કરી દીધા. પછી કોઇ સો વરસની ઘરડી ડોશી કે જેનાં હાથ, પગ, માથુ વિગેરે અંગ ધ્રુજે છે, તેવી ડોશીને તેડાવીને કહ્યું કે 'હે ડોશી! આ ચોવીશ જાતિના ધાન્યના ઢગલામાંથી સર્વ જાતિના ધાન્ય જુદા કરો, તેમ સરસવના દાણા જુદા કાઢી આપો.' એમ કહ્યું. પરંતુ તે ડોશીથી સરસવના દાણા કોઇ પણ રીત જુદા થઇ શકે નહિ, તેમ છતાં કદાપિ કોઈ દેવતાની સહાયથી તે ડોશી સરસવના દાણા જુદા કરી શકે. પરંતુ હે ભવ્ય જીવો! ચિંતામણિ રત્ન સમાન મનુષ્ય ભવ હાથથી ગયો તે ફરીને પામવો મહા દુર્લભ સમજશો. અર્થાત્ તે કાર્ય ઉપરના સરસવ જુદા કરવા કરતાં પણ કઠિન સમજશો.

દૃષ્ટાંત બીજું.

એક લાખ યોજન પ્રમાણવાળા દ્રહમાં એક મોટો કાચબો રહેતો હતો. તેણે એકદા પ્રસ્તાવે વાયરાના યોગે સેવાળ ફાટે થકે આકાશ મંડળને વિષે આસો શુદિ પુનમની રાત્રે સકલકળાએ સંપૂર્ણ અને ચક્ષુને આનંદકારી ચંદ્રમા દીઠો. તેથી મનમાં ખુશી થયો. પછી તે પોતાના કુટુંબને દેખાડવા માટે ફરી પાણીમાં ડુબકી ખાઇને કુટુંબને તેડવા ગયો અને તેડી લાવ્યો. તેટલામાં વાયુના યોગે સેવાળ મળી ગઇ. તેથી ચંદ્રમાનાં દર્શન થઈ શકયાં નહિ. હવે તે સેવાલમાં જ્યારે ફાટ પડે ત્યારે ચંદ્રમાના દર્શન થાય. તે ફાટ કાંઈ જલદી પડતી નથી. કદાચ દેવતાની સહાયથી ફરીથી તેમાં ફાટ પડે ને કાચબાનું કુટુંબ ચંદ્રનાં

હરિગીત.

સુલગ અને પાસાદિ દશ દ્રષ્ટાંતે દુર્લભ ભવ લહી,
ઉરમાં વિચારો ક્ષણુ ક્ષણુ એ ફરી ફરી મળશે નહી;
પળ પળ અમૂલી જાય ડુલી જાય આયુ આ વહી,
શીદને ગુમાવો જન્મ મોંઘો મોહ નિદ્રામાં રહી. ૧
બહુ પુન્યના ઉદયે મળ્યો જિનધર્મનો શુભ જોગ જો,
આળસ તજી આત્મોન્નતિ કરવા સદા તત્પર થજો,
શુભ સમય જો વીતી જશે ને કાર્ય કંઈ જો ના થશે.
પસ્તાવો પાછળથી થશે ખરેખર અરે! એ ખટકશે. ૨
ચોમાસા ટાણે વાવણી જો ખેડુતોએ ના કરી;
પાછળ કરી તે ના કરી ચાલી ગઇ ઘડી જો ખરી;
વીત્યો વખત તે તો ફરીને ના મળે રે ના મળે,
રણમાં રડયાથી એકલાં શું રે વળે શું રે વળે? ૩
ઘડી લગ્નની ગઇ નિંદમાં જાગ્યા પછી તો શું થયું,
ટાણું અમોલું આમ જો વીતી ગયું તો શું રહ્યું,
માટે વિચારી દેહથી હિત આત્માનું કરજો સદા,
"ભક્તિ" કરી ભવજળ તરી હરો ભવભ્રમણની આપદા. ૪

કદાચ પુણ્યના યોગે માનવ જીંદગી મળી. પરંતુ અનાર્ય દેશમાં ઉત્પન્ન થયો તો શું થવાનું? અનાર્ય દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલા જીવને ધર્મનું આરાધન કરવાની સામગ્રીના અભાવથી અઘોર જીવહિંસાદિ પાપકર્મના જોરથી ઠેઠ સાતમી નરકે જવું પડે છે. જુઓ! શાંત સુધારસમાં ઉપાધ્યાયજી વિનયવિજયજી મહારાજ શું બતાવે છેઃ—

लब्ध इह नरभवोऽनार्यदेशेषु यः स भवति मन्युतानर्थकारी ।
जीवहिंसादिपापाश्रवव्यसनिनां, माघवत्यादिमार्गानुसारी ॥

છે ? ધર્મ કેવા પ્રકારનો છે ? ધર્મ માતાની માફક પુષ્ટિ કરે છે, ધર્મ પિતાની માફક રક્ષા કરે છે, ધર્મ મિત્રની માફક પ્રીતિ કરે છે, ધર્મ બંધુ સમાન છે, સ્વર્ગાપવર્ગાદિક સુખોના ફળને આપવાવાળો છે, ધર્મના પ્રભાવથીજ આ સચરાચર જગત્ સુખી છે. એવી રીતે ચિંતામણિ રત્નથી પણ અધિક એવા ધર્મને સાંભળવાની-જાણવાની ઇચ્છા થઈ નહિ, અને સંસારના ક્ષણભંગુર વિનાશી સ્વભાવવાળા પૌદ્ગલિક પદાર્થોમાં મુંઝાણો. એટલે સુધી મુંઝાણો કે દિવસ રાત્રીના ચોવીસ કલાકમાં એક કલાક પણ આત્મ-જાગ્રતિ કરવાનો સમય મળ્યોજ નહિ, અને રાત દિવસ 'હું અને મારૂં' કરીનેજ ભવ પૂરો કર્યો. તો પછી આર્ય-દેશ ઘણો સુંદર હોવા છતાં આવા પ્રકારના પુદ્ગલાનંદી જીવો માટે શા કામનો ? કાંઇ કામનો નહિ.

રાગ-ભેરવી-થઇ પ્રેમવશ પાતળીયા-અથવા તુંહિ દેવ સાચો.

વીર વાણી જાણી સાચી. (૨)
રહો રંગે એહમાં રાચી...રે......વીરવાણી૦
ધર્મ-શ્રવણ ગુરૂ પાસે કરીને, જીવન જરૂર સુધારો,
વિકથાને દૂર નિવારો, (૨)
શીદ મોહે રહ્યા છો માચી......રે......વીરવાણી૦
બે ઘડી પ્રભુની વાણી સાંભળવા, ભવીયાં ભાવે આવો,
લ્યોને લાખેણો લ્હાવો, (૨)
ગણી કાયા—માયા—કાચી......રે......વીરવાણી૦
ધર્મ-શ્રવણ-દુર્લભ મન માની, સફળ કરો જીંદગાની
કરો "ભક્તિ" ભાવે મઝાની, (૨)
લ્યો શિવસુખડાં ઝટ જાચી......રે......વીરવાણી૦

કદાચ ધર્મ સાંભળવાની ઇચ્છા થઈ તોપણ મિથ્યા-

ભવન નવીન કરાવ્યું. ચારે બાજુથી વાડ કરાવી. એક સરોવર ખોદાવ્યું અને મહોત્સવપૂર્વક એક બોકડાને હણ્યો. મિથ્યાત્વી જીવોને તત્ત્વાતત્ત્વ, કૃત્યાકૃત્ય, ખાદ્યાખાદ્યનું ભાન હોતું નથી. તેનાં વિવેકરૂપી લોચન મિથ્યાત્વરૂપી અંધકારથી દેખી શકતા નથી જે હું આવા પંચેન્દ્રિય જીવોનો વધ કરી કઇ ગતિમાં જઇશ? મારૂં શું થશે? મારે ઘોર દુઃખો સહન કરવા પડશે ઇત્યાદિક શુભ વિચારણા તેવા જીવોને થતી નથી.

પેલા બ્રાહ્મણે તો દર વરસે એકેક બોકડો હણવા માંડયો, તેથી ભારે મજબુત કર્મ બાંધ્યું અને મનુષ્ય ભવ હારી બેઠો. બાંધેલા કર્મ ઉદય આવ્યાં જેથી મહા આર્ત્ત-ધ્યાનથી મરીને તેજ નગરમાં મોટા રોમવાળો રૂષ્ટપુષ્ટ દેહવાળો બલીષ્ટ બોકડો થયો. તેનો પુત્ર યૌવન અવસ્થાને પામ્યો. એક કન્યા પરણ્યો. વરસને અંતે દેવીદત્તે પોતાનો બાપ જે બોકડો થયો છે તેને દ્રવ્ય આપી ખરીદ કર્યો, બોકડો પોતાનું ઘર વિગેરે દેખી પૂર્વની જાતિને સ્મરણ. કરતો અને પૂર્વભવનું સ્વરૂપ વિચારતો થરથર કંપવા લાગ્યો અને વિચારવા લાગ્યો કે-'અરે! મને આ દેવી પાસે વધ કરવા લાવ્યા છે. હવે હું શું કરૂં? કયાં જાઉં? મને કોણ છોડાવે'? ઇત્યાદિ વિચારથી બહુ ભયભીત થયો. એમ કરતાં વધ કરવાનો દિવસ આવ્યો તે દિવસે મહોત્સવ પૂર્વક તેને ચલાવવા માંડયો, પણ તે ચાલતો નથી. મરવું ગમતું નથી, જેથી એક પગલું પણ આગળ ભરતો નથી, લોકોએ ખુબ તાડનાપૂર્વક માર માર્યો, બલાત્કારથી વધસ્થાને લઇ જવાતો બોકડો શરણ રહિત નિરાધાર થયો છતો બેં બેં શબ્દો બોલી રહ્યો છે. એવા અવસરે

નહિ, હું તમારો દેવીદત્ત પુત્ર છું, માટે જે કાંઇ નિધાન હોય તે મને દેખાડો.' એટલે તે બતાવશે. મુનિરાજના કહેવા પ્રમાણે દેવીદત્તે કર્યું. બોકડાએ પોતાના પગ વડે ઘરના ખુણામાંથી નિધિ (ધનના ખજાના)નું સ્થાન દેખાડયું. દેવીદત્ત મુનિરાજના સમાગમથી હિંસાથી બચ્યો. ધન મળ્યું. ને સુખી થયો. બોકડો પણ મરણાંત કષ્ટથી બચ્યો.

આ પ્રમાણે દેવશર્માને મિથ્યાત્વના સેવનથી તિર્યંચ થવું પડયું. માનવ ભવ હારી ગયો. ઇતિ દેવશર્મા દ્રષ્ટાંત.

આ હેતુથી મનુષ્ય ભવાદિ સામગ્રી મળી પણ તે મિથ્યાત્વને આદરવાવાળી થઈ તો તેને નિષ્ફળ જાણવી, શાસ્રકાર એક બાજુ સત્તર પાપસ્થાનક અને એક બાજુ મિથ્યાત્વ આ બે છાબડામાં મિથ્યાત્વના છાબડાને નીચું જનાર બતાવે છે. સત્તર પાપસ્થાનકથી પણ મિથ્યાત્વનું જોર ઘણું છે. મિથ્યાત્વને રોગ અંધકારાદિથી પણ વિશેષ હાનિકારક બતાવતા છતાં કહે છે કે—

मिथ्यात्वं परमो रोगो, मिथ्यात्वं परमं तमः
मिथ्यात्वं परमः शत्रुः, मिथ्यात्वं परमं विषम् ॥ १ ॥
जन्मन्येकत्र दुःखाय, रोगो ध्वांतं रिपुर्विषम् ।
अपि जन्मसहस्रेषु, मिथ्यात्वमचिकित्सितम् ॥ २ ॥

અર્થઃ—મિથ્યાત્વ ઉત્કૃષ્ટ રોગ છે, મિથ્યાત્વ ઉત્કૃષ્ટું અંધારૂં છે. મિથ્યાત્વ ઉત્કૃષ્ટ શત્રુ છે, મિથ્યાત્વ ઉત્કૃષ્ટું ઝેર છે, આ તમામ વસ્તુને ઉત્કૃષ્ટ બતાવવાનું કારણ એ કે રોગ, અંધારૂં, શત્રુ અને ઝેર. આ ચારે વસ્તુ એક ભવમાંજ જીવને દુઃખદાઇ થાય છે, છેવટ પ્રાણ હરણ કરે

બેસતા વર્ષે પ્રભુની પસલીમાં રૂપીયો મૂકી ખૂબ લક્ષ્મી
માંગે. કેવી મૂર્ખાઇ ? કેવું ગાંડપણ ? આ પ્રકારે કરેલો
ધર્મ કેવો ફળે ? લોકોત્તર મિથ્યાત્વ સેવન કરવાથી મોક્ષ
ન મળે એ ચોક્કસ યાદ રાખ. જિનેશ્વરની ભક્તિ અને
ધર્મનું સેવન મોક્ષ આપવાને સમર્થ છે. તેઓની પાસે નાશ
ંત પૌદ્ગલિક સુખોની યાચના કરવી તે ડહાપણ કહેવાય
નહિ. એવાં નિયાણાં કરનારા વાસુદેવો, બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તિ,
વિગેરેની કયી દશા થઇ ? તે જરા વિચારો અઢાર દેશનો
માલિક કુમારપાળ સિદ્ધાચળમાં જઈ દાદા શું પાસે માંગેછે ?
'હે પ્રભુ મારી ભક્તિનું કાંઇ ફળ હોય તો મને તારૂં
ભિક્ષુકપણું આપ.' ભિક્ષુકપણું માગ્યું પરંતુ રાજ્ય ઋદ્ધિ
વગેરે કાંઇ માંગતો નથી. ઈત્યાદિ હકીકત ધ્યાનમાં લઇ
ોકોત્તર મિથ્યાત્વનું સ્વરૂપ સમજી તેનાથી પણ દૂર રહેવું.
પ્રભુનું આગમ લૌકિક અનેલોકોત્તર બન્ને પ્રકારનાં
થ્યાત્વનો ત્યાગ કરવાનું કહેછે. પરમાત્માના ધર્મનું આરાધન
કરવાથી માગ્યા વિના સ્વભાવથીજ ઉભય લોકમાં આત્માને
ઉચ્ચ કુળમાં જન્મ, અનેક પ્રકારની લબ્ધિ ઋદ્ધિ-સિદ્ધિઓ
પ્રાપ્ત થાય છે અને છેવટ મોક્ષની પ્રાપ્તિ શ્રીપાલ રાજાની
માફક સુગમતાથી થાય છે. માટે પૌદ્ગલિક વસ્તુની માંગણી
રવાની તારે બીલકુલ જરૂર નથી. વીતરાગ પ્રભુનું આગમ
ખૂબ જોર કરીને કહે છે કે 'મિથ્યાત્વથી વેગળા રહી આત્મ-
કલ્યાણ કરી લેજો, મિથ્યાત્વના સેવનથી આત્મકલ્યાણ
દ્ધિ થાય; પરંતુ દુર્ગતિ થશે.' જુઓ ! સિદ્ધાંતમાંથી
ંદ્ધરેલી સંબોધ સત્તરીમાં રત્નશેખરસૂરીશ્વરજી મહારાજ
ણ મિથ્યાત્વ વિષે શું કહે છે–
।

નિગોદમાં પણ ચાલ્યો ગયો. ફેર પાછી પ્રથમ બતાવેલ દશા પ્રાપ્ત થઇ. દુઃખોની શ્રેણીઓ ઉપસ્થિત થઇ. ઘણાં દુઃખોને સહન કરી પ્રથમ બતાવેલા ક્રમ પ્રમાણે ચડતાં ચડતાં, ઘણા જન્મ મરણના ફેરા કરતો અનંતી પુણ્યની રાશિ વધવાથી મનુષ્ય ભવ, આર્યદેશ, ઉત્તમ જાતિ ઉત્તમ કુળ, નિરોગી શરીર, પાંચે ઇન્દ્રિયની પટુતા વિગેરે ઘણી ઉત્તરોત્તર સારી સામગ્રી મળી વીતરાગ પરમાત્માના વચનને શ્રવણ કરવાની ભાવના પણ થઇ.

સદ્‌ગુરૂનો સંયોગ મળ્યો—

સદ્‌ગુરૂ પાસે ધર્મ સાંભળવા તૈયાર થયો. ત્યારે મોહરાજા તે વાત જાણીને વિચારવા લાગ્યો કેઃ-'આ પ્રાણી જો ધર્મ સાંભળશે તો ધર્મ કરીને મુક્તિપુરીમાં પહોંચશે-મહા સુખ પામશે, માટે તે પ્રાણી કોઇ રીતે ધર્મ સાંભળવા જઇ ન શકે તેમ કરૂં.' એમ વિચારી તુરતજ મોહરાજાએ પોતાના તેર ઉમરાવોને બોલાવ્યા. તેઓ આજ્ઞા થતાંજ હાજર થયા. એટલે મોહરાજાએ તેઓને કહ્યું:— "અરે સુભટો! તમે જાઓ, મારા નગરમાં જિનરાજનો એક ઉમરાવ આવ્યો છે. તેની પાસે ઘણા લોકો ધર્મ સાંભળવા ઇચ્છા ધરાવે છે, માટે તમે ત્યાં જઇ તેઓને અટકાવો, વિઘ્ન કરો, ધર્મ સાંભળવા દેશો નહિ. કારણ કે તે ધર્મ સાંભળશે, તો ધર્મ કરવા તત્પર થશે ને આપણા ઉપરથી પ્રેમને તોડી તે આવેલ ધર્મરાજાના ઉમરાવની સેવા કરશે અને અનુક્રમે આપણા વૈરી થઇ આપણોજ વિનાશ કરશે. માટે આ કાર્યમાં ઢીલ કરવા જેવું નથી. આ કાર્ય જલ્દિ કરો."

જેટલું પોતાનું પરાક્રમ હતું તેટલું બતાવ્યું. એટલે છેવટ તે ભવ્યજીવનો અમૂલ્ય હીરા સરખો દિવસ નષ્ટ કર્યો.

બીજે દિવસે તે ભવ્ય જીવને સુંદર વિચાર થયો કેઃ— 'આવી રીતે હું આળસ કરીશ, ને ગુરૂ મહારાજ તો અપ્રતિબદ્ધ વિહારી છે, તે જતા રહેશે, તો પછી હું કોની પાસે ધર્મ સાંભળીશ ? અને સાંભળ્યા વિના ધર્મ કેવી રીતે કરીશ ? આ જીંદગી ટુંક મુદતમાં પૂરી થઈ જશે, અને જેવો આવ્યો તેવોજ ખાલી હાથે પાછો ચાલ્યો જઈશ પાછળથી પસ્તાવો થશે, તે કામનો નથી. માટે હે ચેતન ! ઉઠ. આળસ છોડ' આવી રીતે વિચાર કરી જિનવાણી સાંભળવા તૈયાર થયો કે તુરતજ મોહરાજાને ખબર પહોંચ્યા કે, 'આળસ કાઠીયાને જીવી લીધો. હવે ધર્મ શ્રવણ કરવા જશે.' જેથી તુરતજ મોહ નામના બીજા કાઠીયાને વગર વિલંબે મોકલ્યો.

બીજો કાઠીયો શીઘ્ર જઈને જીવના શરીરમાં પેઠો. એટલે તુરતજ નાનાં છોકરાં આવીને વળગ્યાં. કહેવા લાગ્યાં કે 'તમને ઉપાશ્રયે જવા નહિ દઈએ, જશો તો અમે રોશું, આડા પડશું, માટે તે વિચાર પડતો મૂકો.' તેજ અવસરે ઘરમાંથી સ્ત્રી બહાર નીકળી કહેવા લાગીઃ–'તમને તો બીજો ધંધો સૂજતોજ નથી! એટલું પણ ભાન આવતું નથી ? કે હું શું જોઇને ઉપાશ્રયે જવાનો વિચાર કરૂં છું? આ છોકરાં રૂદન કરશે, તેને કોણ રમાડશે ? હું તે ઘરનું કામ કરીશ કે એને સાચવીશ ? માટે છોકરાને સાચવો, આ તમામનું પૂરૂં કરવા કાંઈ પૈસા કમાવાનો વધારે ઉદ્યમ કરો. પછી ઉપાશ્રયે જજો.' આ પ્રમાણે સ્ત્રીપુત્રાદિકના વચન સાંભળી

૧ જિન પ્રતિમા. ૨ જિન મંદિર. ૩ જ્ઞાનઃ
૪-૫ સાધુ-સાધ્વી. ૬-૭ શ્રાવક-શ્રાવિકા.
આ સાત ક્ષેત્ર ઘણાં ઉત્તમ સમજવાં.

દેશના દેતાં ગુરૂ મહારાજે લૌકિક હકીકત કહેતાં જણાવ્યું જે "વ્યાજે મૂકેલા પૈસા ઘણી મુદતે બમણા થાય, વ્યાપાર સારો કરવામાં આવે તો ચોગણા થાય, અને ક્ષેત્રમાં અનાજ વાવેલું હોય ને મેઘવૃષ્ટિ વિગેરે સારી થયેલ હોય તો સો ગણા થાય, પરંતુ પાત્રમાં નાખેલા પૈસા તો અનંતગણા થાય, માટે લક્ષ્મીને પ્રાપ્ત કરીને સારા ક્ષેત્રમાં તેનો વ્યય કરવો, તેજ તેનું ફળ છે. સાત ક્ષેત્રમાં પૈસા વાપરવાથી જીવ નરક તિર્યંચાદિ દુર્ગતિનો છેદ કરી દેવતાના તથા ઈન્દ્રના સુખને પ્રાપ્ત કરે, વાસુદેવ-બલદેવ-ચક્રવર્ત્તિની પદવી પણ પામે, છેવટ તીર્થંકર નામકર્મ પણ ઉપાર્જી, સકળ કર્મને ખપાવી, અવ્યાબાધ સુખને પામે." આ પ્રકારનો ગુરૂ મહારાજનો દેશના સાંભળી ઘણા શ્રોતાઓ સાત ક્ષેત્રમાં દ્રવ્ય વાપરવા તૈયાર થયા. ટીપ કરવા માંડી. મોટી રકમ એકઠી કરીને સાતે ક્ષેત્રમાં વાપરવાની યોગ્ય ગોઠવણ કરવા માંડી. તે વખત કૃપણ કાકીયો જે ભવ્ય જીવના શરીરમાં પેઠો છે, તેણે એટલે સુધી જોર માર્યું કે-શુભ ગતિ તોડી નાંખી દુર્ગતિ મોકલવા પ્રપંચ રચ્યો, સારી ભાવના અને સુંદર વિચારોનો ફેરફાર કર્યો, જેથી વ્યાખ્યાનમાંથી ઉઠી જવા માંડયું. તેવામાં કોઈ પૂછવા આવ્યું કેઃ-'ભાઈ! આ શુભ કાર્યમાં કાંઈ મંડાવો' ત્યારે તેની સાથે વઢવા માંડયું, પારકા અવગુણ કાઢવા માંડયા. ધર્મની નિંદા કરવા માંડી. "કયાં પાપ લાગ્યું કે વ્યાખ્યાનમાં આવ્યા, ઘેર

અસ્થિર છે, તેને જવું હશે ત્યારે રાખી પણ રહેવાની નથી, અને લક્ષ્મી માટે શાસ્ત્રકાર કહે છે કેઃ—

न याति दीयमानाऽपि, श्रीश्चेद्दीयत एव तत् ।
तिष्ठत्यदीयमानाऽपि, नो चेद्दीयत एव तत् ॥ १ ॥

અર્થ—જો લક્ષ્મી દાનમાં આપતાં થકાં પણ ખુટતી નથી તો દાન દેવામાં વિલંબ ન કરવો. વળી દાન કે ભોગમાં લક્ષ્મી નહિ વાપરતાં છતાં પણ રહેતી નથી તો પછી શા માટે ઉદાર વૃત્તિથી ન વાપરવી-અર્થાત્ વાપરે જ રાખવી. કેમકે લક્ષ્મી વાપરતાં થકાં ખુટતીજ નથી, તેથી જેટલી સત્કાર્યમાં વાપરી તેટલીજ સાચી લક્ષ્મી છે. માટે મારી શક્તિના પ્રમાણમાં હું પણ લખાવું. મારે લીધે બીજા પણ સારી રકમ ભરશે. તેનો નિમિત્તભૂત હું થઇશ. વળી આ ભવમાં જે લક્ષ્મી મળે છે તે પૂર્વ ભવના પુણ્યથીજ મળે છે, માટે આ ભવમાં પુણ્ય કરીશ તો આવતા ભવમાં લક્ષ્મી મળશે, અને કૃપણુતા કરવાથી લોકો હાંસી કરશે." આવા સુંદર વિચારો જ્યાં પ્રગટ થયા ત્યાં કૃપણુ કાઢીયાનું જોર હઠયું કે તુરત તેને જીતી લીધાના મોહરાજાને સમાચાર પહોંચ્યા. મોહરાજા પાસે બીજા ઉમરાવ હજી ઘણા છે, તેથી તેણે બીજા સાત ઉમરાવને અનુક્રમે મોકલીને ધર્મ શ્રવણ કરતાં ભવી જીવને અટકાવ્યો. હવે આ સાતનો વિશેષ ઉલ્લેખ નહિ કરતાં સંક્ષેપથીજ બતાવીશું.

૭ સાતમો-શોક કાઢીયો.	૧૧ અરતિ કાઢીયો.
૮ આઠમો-લોભ કાઢીયો.	૧૨ અજ્ઞાન કાઢીયો.
૯ નવમો-ભય કાઢીયો.	૧૩ કુતુહળ કાઢીયો.
૧૦ દશમો-રતિ કાઢીયો.	

મમ્મણ શેઠ લોભના જોરથી પારાવાર ઋદ્ધિનો માલીક હોવા છતાં લક્ષ્મીને ભોગવ્યા વિના દુર્ગતિમાં પહોંચ્યો. બીજા કષાયો કરતાં લોભનું જોર શાસ્ત્રકાર મહારાજાએ ઘણું બતાવ્યું છે.

कोहो पीइं पणासेइ, माणो विनयं नासणो ।
माया मित्ताणि नामेइ, लोहो सव्वं विणासणो ॥

ક્રોધ પ્રીતિનો નાશ કરે છે, માન વિનયનો નાશ કરે છે. માયા મિત્રાઇનો નાશ કરે છે, લોભ સર્વ ગુણનો નાશ કરે છે.' સંજ્વલન લોભનો ઉદય દશમા ગુણઠાણે રહેવાથી યથાખ્યાત ચારિત્રને તોડી નાખે છે. અગ્યારમે ગુણઠાણેથી પણ જીવ પડે છે. જેઓ લોભને વશ થયા, તેનો ધર્મ ખજાનો તે સુભટ લુંટી લે છે. અહીં ધર્મ સાંભળનાર ભવ્ય પ્રાણી લોભને વશ થઇ આર્ત્તધ્યાનમાં પડી ગયો. જેથી તે દિવસ ગુમાવી બેઠો.

નવમે દિવસે શુભ વિચારો થયા. તે વિચારવા લાગ્યો— 'અરે! આવું અઘટિત કાર્ય મેં કેમ કર્યું? સાચાં ખોટાં વિચાર કરવાથી કાંઇ દ્રવ્ય મળતું નથી. એમ કરવાથી તો લાભાંતરાય કર્મ બંધાય છે, જેથી આગામી ભવે પણ દ્રવ્યાદિની પ્રાપ્તિ થતી નથી. વળી ગુરૂ મહારાજ આખો દિવસ કાંઇ પોતાની પાસે બેસી રહેવાનું કહેતા નથી.' ઇત્યાદિક સારા વિચારો કર્યા. નવમે દિવસે લોભ કાઢીયાને છોડી ધર્મ સાંભળવા ગયો. મોહરાજાને ખબર પહોંચ્યા. તુરતજ નવમા ભય કાઢીયાને મોકલ્યો. ભય કાઢીયાએ પ્રવેશ કર્યો. એટલામાં કોઈ રાજાનો સિપાઇ ત્યાં આવ્યો, એટલે આના મનમાં ભય પેઠો. 'હવે કેમ થશે? શું કરીશ?, કયાં લઈ જશે?'

લઘુશંકાનું બ્હાનું કાઢીને ઉઠયો. બહાર જતાં કોઈ સારા માણુસે રોકયો:—'ભાઈ! આવી અમૃતધારા સરખી જિન-વાણીને છોડી કયાં જાઓ છો?' પરંતુ કુતુહળ કાઢીયાનું જોર હોવાથી તેણે કહ્યું:—'શું લઘુશંકા કરવાને પણ નહિં જવા દો?' આવી રીતે કહી બહાર ગયો. ભાંડ, ભવાયા, નાટકીયા વિગેરે કુતુહળ જોતાં અને ઉભા રહેતાં આખો દિવસ વીતી ગયો, પગ પણ દુખવા ન આવ્યા, ભુખ ઉડી ગઇ, તૃષા ન લાગી, એક ચિત્તે જોયા કર્યું. એ પ્રમાણે આ જીવ નાટકાદિ કુતુહળ જોવામાં રાત્રી પણ કાઢી નાખે, ઉજાગરા વેઠે, ઉભો રહે, ધક્કો ખમે, અપમાન સહન કરે, પૈસાની પાયમાલી કરે, શરીરને હેરાન કરે, પરંતુ પ્રતિ-ક્રમણ, સામાયિક, જિનપૂજા વિગેરે ધર્મકાર્ય કરતાં બહુ વખત થઇ ગયાનું બ્હાનું કાઢી તજી દે. ક્રિયા કરતાં થાકી જાય, મારી શક્તિ નથી, ઉભા ઉભા કાઉસગ્ગાદિ કરતાં પગ દુઃખે છે, ઇત્યાદિક ધાર્મિક ક્રિયામાં બ્હાનાં કાઢે. કુતુહળ કાઢીયાના જોરથી ઉપર બતાવેલ નાટક જોવામાં કાંઈ કઠિન ન પડયું. દિવસ ચાલ્યો ગયો. છેવટે સાંજ પડી ત્યારે કાંઇક શુભ વિચાર થયો, પોતાની મૂર્ખાઈ દૃષ્ટિએ આવી, ને પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો. અરેરે! 'આજ મારો સોના સરખો દિવસ ભાંડચેષ્ટા જોવામાં ફોગટ ગયો, તેમાં કાંઈ લાભ તો થયો નહિ, પણ નુકશાન ઘણું થયું, હવેથી હે આત્મા! આવી મૂર્ખાઇ કરીશ નહિ. ધાર્મિક ક્રિયામાં બરાબર ઉદ્યમ-વંત થઇશ તો તારી જીંદગી સફળ થશે.' આવા વિચારો કરી હવે પછી કુતુહળ કાઢીયાને આધીન નહિ થવા ભવ્ય જીવ સાવધાન થયો.

પછી તેવું શ્રવણ નકામું ગયું એમજ સમજવું. બરાબર વિચાર કરી સમજ રાખી તેરે કાઠિયાને દૂર કરી જિનવાણી શ્રવણ કરવી અને તેનું મનન કરવું, જેથી આત્માને તે હિતશિક્ષાની બરાબર અસર થશે અને આત્માનો અપૂર્વ ગુણ સમ્યગ્ દર્શન પ્રાપ્ત થશે.

આત્માને હિતશિક્ષા.

"હે ચેતન! હવે મનુષ્યાવતાર પામી, નિરોગી શરીર વિગેરે શુભ સામગ્રી પામી પ્રમાદ કરીશ નહિ, અને સંસારની મોહજાળમાં ફસાઇ નરકગમન કરીશ નહિ. વારંવાર મનુષ્ય જન્મ પામવો દુર્લભ છે. કોઈની સાથે સાંસારિક વસ્તુઓ ગઈ નથી અને જવાની નથી. પુત્ર, ધન, સ્ત્રી દેખી તું શું મોહ કરે છે? અરે જીવ! તું જરા વિચાર કર. એ કદાપિ તારાં નથી, તારી વસ્તુ તારી પાસે છે, તેની જો ખોજ કરે તો વારંવાર જન્મ મરણના ફેરા કરવા પડે નહિ. સ્મશાનવૈરાગ્યથી તારૂં કાંઇ હિત થવાનું નથી. તથા અમુક સારો, અમુક ખોટો ઇત્યાદિક પરભવમાં રમવાથી તારૂં હિત કાંઇ થવાનું નથી. તું મનમાં જાણે છે કે હું તમામ સમજું છું, પરંતુ તે મિથ્યા છે, કારણ કે તું તારા આત્મકલ્યાણમાં પ્રવૃત્તિ કરતો નથી. કર્મકલંકથી સહિત એવું હે ચેતન! તારૂં વસવાનું સ્થાન તપાસ, તારે ક્યાં નિવાસ કરવાનો છે? જે સ્થાનમાં તું હાલ છે તે ચંચળ છે, વિનાશી છે, ક્ષણભંગુર છે, થોડા દિવસ માટે છે. આવા વિચારો હે જીવ! મોહનીય કર્મના જોરથી નહિ થવાથી સાધ્ય દષ્ટિ ભૂલી જાય છે અને ખાવામાં, પીવામાં, પહેરવામાં ઓઢવામાં, ગાડી ઘોડા ખેલાવવામાં, માતા-પિતા, પુત્ર કલત્રાદિની સાર-સંભા-

કૃત્વ રત્ન ગ્રહણ કરવાનો સમય બહુ સુંદર આવ્યો છે. પરલોકમાં સમ્યક્ત્વ પામવું બહુ કઠિન છે. જે જે દિવસો ને રાત્રી જાય છે તે પાછા આવતા નથી. આયુષ્યને કાપી નાંખે છે. પછી તેવી સામગ્રી મળતી નથી, હાલ મળી છે, છતાં પ્રતિબોધ નહિં પામે તો પછી અધોગતિમાં ચાલ્યો જઇશ, તેમાં શું આશ્ચર્ય ? હે મુસાફર ! સમય થોડો છે અને હજી તારે તારા આત્મા માટે કાર્ય ઘણાં કરવાનાં છે, એમ સમજી પ્રમાદનો ત્યાગ કરી જાગ્રત થઇ જા ! પ્રમાદમાં પડી અમૂલ્ય સમયને સાર્થક નહિ કરે તો ચિંતામણી રત્નથી અધિક માનવ ભવ એળે ચાલ્યો જશે, પછી તને ઘણો પસ્તાવો થશે. આ હકીકત બીલકુલ ભૂલીશ નહિ માટે જલદી સાવધાન થઈ જા ! અને અનાદિકાળથી સંસારમાં દુઃખો આપનાર અષ્ટ કર્મને જડ મૂળથી ઉખેડી નાંખવા સંપૂર્ણ રીતે પ્રયત્ન કરવાની તારી ફરજ છે તે ભૂલીશ નહિ. આવાં ઉત્તમ સાધન પામ્યા છતાં પ્રમાદને વશ થઇ નવાં કર્મ બાંધીશ તો મળેલી સામગ્રી હારીને અધોગતિનાં ભયંકર દુઃખો સહન કરવાં પડશે, તે લક્ષમાં રાખજે. આ હકીકત બહુ જ લક્ષમાં રાખવાની છે. હે જીવ ! તારે યાદ રાખવું જોઇએ કે, સંસારમાં થોડી મુદત માટે ભેગાં થયેલાં કુટુંબાદિકતમામનું કાર્ય કરવાનું શીરપર આવ્યું તો પણ પોતાનું ન બગડે, પરભવનું-દુર્ગતિનું આયુ ન બંધાય, તે નિશાન કદાપિ ભૂલવું ન જોઇએ. ભૂલીશ તો મૂર્ખ અને ગમાર કહેવાઇશ. આત્મહિતનું સાધ્ય જો પાર પાડવું હોય તો જેવા સંસારના પદાર્થો ઉપર આનંદ અને આસક્તિ છે, તેવાજ આનંદ અને આસક્તિ આત્મકલ્યાણ કરવામાં કર. જો કરીશ

લહેર કરતા હોત; પરંતુ ભૂલા પડ્યા ત્યાં શી વાત કરવી? આપણે સવારથી ઉઠી રાત્રી સુધી અનેક કાર્યો કરીએ છીએ, ખાઇએ છીએ, પીઇએ છીએ, વ્યાપાર કરીએ છીએ, ધન એકઠું કરીએ છીએ, પહેરીએ છીએ, ઓઢીએ છીએ, આ સિવાય બીજા પણ અનેક કાર્યો આખો દિવસ કરીએ છીએ, ઘોડીવારની પણ નવરાશ આપણને મળતી નથી. લેશમાત્ર એક કામ ઓછું થાય તો બીજાં ચાર કાર્યો ઉભાં કરવાં તૈયાર છીએ, પરંતુ હજુ કોઈ એક કાર્ય કરતાં આપણે ભૂલા પડ્યા છીએ, એવો વિચાર થતો નથી. રસ્તો શોધતા હોઇએ અને હાથ ન આવે તો ગભરાઈ જઈએ, એવો તો પ્રતિભાસજ કોઈ દિવસ થતો નથી. આપણે તો જાણે કે સર્વ કામ પોતાનાં હોય અને આપણો તે કાર્યની સાથે–વસ્તુની સાથે સાચો સંબંધ હોય. એવું ધારીનેજ કરતા હોઇએ એમ લાગે છે. કોઈ દિવસ પણ તે કાર્ય કરતાં એવું તો લાગતુંજ નથી કે, આપણી વસ્તુ ખોવાઇ ગઇ છે, અને તે શોધવાને આપણે પ્રયત્ન કરીએ છીએ, પણ તે આપણને હજી જડતી નથી. અથવા આપણે ઈષ્ટ સ્થાને જતાં માર્ગ ચૂકયા છીએ અને સાચા રસ્તાની શોધમાં છીએ. જ્યારે આ પ્રમાણે લાગતું નથી ત્યારે આળપંપાળ શબ્દમાંજ તેનો જવાબ આવી ગયો. આપણે જે કાર્ય કરીએ છીએ, જે કાર્ય કરવામાં આપણને લેશમાત્ર આત્મહિત કરવા ફુરસદ મળતી નથી, તે સર્વ તો આળપંપાળ જ છે, એમ હે ચેતન! સમજ. દરેક કાર્ય કરતાં કાંઇ સાધ્ય હોવું જોઇએ, એવો સાધારણ નિયમ છે. પ્રયોજન વિના મંદ (મૂર્ખ) માણસ પણ પ્રવૃત્તિ કરતો નથી, તેથી આપણા કાર્યનું પણ

કોડી અબજ ખર્વ અસંખ્ય, ધરાપતિ હોનેકી ચાહ લગેગી;
સ્વર્ગ પાતાલકો રાજ્ય કરો, તૃષ્ણા અધિકી અતિ આગ લગેગી,
સુંદર એક સંતોષ વિના, શઠ તેરી તો ભુખ કબી ન ભગેગી.

આવી રીતે સંતોષ વિના ઇચ્છાની તૃપ્તિ થતી નથી. કદાચ સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રનો પાર પામી શકાય, પરંતુ લોભસમુદ્રનો પાર પામવો ઘણોજ મુશ્કેલ થઇ પડે છે, જેથી ઢંગધડા વિનાનું જીવન પૂર્ણ થઇ જાય છે. પૌદ્‌ગલિક વસ્તુની પ્રાપ્તિમાં કોઇ પણ પ્રકારનો ખરો આનંદ છેજ નહિ. આથી વસ્તુપ્રાપ્તિ કે ધનપ્રાપ્તિ ખરૂં સાધ્ય હોઇ શકે જ નહિ, કારણ જે તે નાશવંત સ્વભાવવાળું છે. ત્યારે આ બધી પ્રવૃત્તિ શામાટે? આ તમામ ધમાલ કોને માટે? આ બાબતનું અંતિમ લક્ષ્ય શું સમજવું? કાંઇક વધારે મનન કરો, વિચાર કરો, દીર્ઘદર્શીપણે અવલોકન કરો, વિચાર કરતાં ધનપ્રાપ્તિના અંગે છેવટ આ ધમાલ પૌદ્‌ગલિકજ દૃષ્ટિગોચર થશે. કીર્તિને માટે જે પ્રવૃત્તિ કરવી તે પણ ત્યાગ કરવા લાયક છે, કારણ કે તે માન કષાયનો ભેદ હોવાથી પૌદ્‌ગલિક છે, અને નામ તો કોઇનું અમર રહેવાનું નથી, રહ્યું નથી. કીર્તિની ખાતર જે જે ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓ કરવામાં આવે તે પણ બરાબર પૂરેપૂરી ફળવતી થતી નથી. પૌદ્‌ગલિક વસ્તુની આસક્તિને લીધે તેનું ત્યાજ્ય સ્વરૂપ સમજ્યા પછી પણ ઘણાખરા ત્યાગ કરી શકતા નથી. તેટલા માટેજ ચિદાનંદજી મહારાજ કહે છે જે–હે. ચેતન! તું અજ્ઞાનીની માફક ભૂલો પડી ક્યાં ભટકયા કરે છે? જરા વિચાર તો કર. તારા માર્ગનું અવલોકન કર. માર્ગથી ભૂલા પડેલા વટેમાર્ગુની માફક આડા અવળા રસ્તે.

ઋદ્ધિ વિગેરેનો ત્યાગ કરે તેવા જીવોનીજ સાચી કમાણી છે.' બાકી તો માંગી લાવેલાં આભૂષણો જેમ પાછાં આપવાં પડે છે તેવી રીતે સંસારની વસ્તુ માત્ર પાછી આપવી પડશે. તે બાબતનું સમર્થન કરતાં શ્રી યશોવિજયજી મહારાજ જ્ઞાન-સાર અષ્ટકમાં કહે છે કેઃ—

पूर्णता या परोपाधेः, सा याचितकमण्डनम् ।
या तु स्वाभाविकी सैव, जात्यरत्नविभानिभा ॥१॥

શબ્દાર્થ—પૌદ્ગલિક વસ્તુથી ઉત્પન્ન થયેલી જે પૂર્ણતા તે માંગી લાવેલાં ઘરેણાં સરખી છે; પરંતુ સ્વભાવજનિત જે પૂર્ણતા છે, તે ઉત્કૃષ્ટ રત્નની કાંતિ સરખી છે.

વિવેચન—ધન, રમણી, દેહ, સ્વજન, રૂપ, સૌભાગ્ય, બળ, યૌવન, ઐશ્વર્ય આદિ પૌદ્ગલિક પદાર્થોની પ્રાપ્તિથી થતી જે પૂર્ણતા-સંગ્રહતા, તે યાચના કરીને માંગી લાવેલા કંકણ, કુંડલ, કંદોરા, કંઠી વિગેરે આભૂષણો સરખી છે. જેમ માંગી લાવેલાં ઘરેણાં લાંબા દિવસ રાખી શકાય નહિ, મુદત થયે પાછાં આપવાં જ પડે. કોઇ શેઠ પોતાના પુત્રને પરણાવવા વખતે બીજા ધનાઢ્યને ઘેરથી પુત્રને પહેરાવવા માટે ઘરેણાં અમૂક મુદત કરીને માંગી લાવે, પછી મુદત પૂરી થાય કે તુરતજ ઉતારીને પાછાં આપવાં પડે. તેવીજ રીતે પૌદ્ગલિક વસ્તુની પૂર્ણતાથી ભરેલા જીવને આયુરૂપી મુદત પૂરી થયે તરતજ પૂર્ણતા મૂકીને ચાલ્યું જવું પડે, કાંઇપણ સાથે લઇ જવાય નહિ. સંજમ નહિ ગ્રહણ કરેલા ચક્રવર્તિઓ તથા વાસુદેવો, પ્રતિવાસુદેવો, રાજા-મહારાજાઓ, પોતાની પૂર્ણતાઓ હેતાં રાજ્યઋદ્ધિઓ છોડી

પણ ઉલંઘી શકયા નથી, જે સ્થિતિનો પ્રતિકાર મોટા ધનવંતરી વૈદ્યો પણ કરી શકયા નથી તે સ્થિતિની તૈયારીને તું અપમંગળ માને છે તે મોટી ભૂલ કરે છે અને તે બાબત ફોગટ ખેદ કરે છે. માટે તે મરણની સ્થિતિ બરાબર તપાસી ધૈર્ય અવલંબન કર. એ મરણથી હવે ડરવાની જરૂર નથી.

પરંતુ તેના સંબંધમાં અમૂક ધોરણ કરવાની જરૂર છે. ચેતન તો કદાપી મરણ પામનાર નથી, એ ચેતનની અજરામરતા શાસ્ત્રપ્રસિદ્ધ છે. શરીરથી ચેતન ભિન્ન થાય છે, તે સ્થિતિને મરણ કહેવામાં આવે છે. કેટલાક મૂઢ પ્રાણીઓ સંસારના દુઃખથી કંટાળીને મરણને ઇચ્છે છે, પરંતુ સંસારના દુઃખથી વ્યાકુળ થયેલાને છુટવાનો એ માર્ગ નથી. જેને ખસ થઈ હોય તેને તેના પર જરા ખણવાથી સારૂં લાગે છે; પરંતુ પરિણામે વધારે વધારે દુઃખ ઉત્પન્ન થાય છે, તે ખસને મટાડવાનું કારણ ખણવું તે નથી પરંતુ તેનું બરાબર ઔષધ કરવું તે છે. તેવીજ રીતે સંસારના દુઃખથી ખરેખરી તપત લાગતી હોય તો તેનો ઉપાય મરણનું શરણ માગવામાં નથી, પરંતુ દુઃખ કદાપિ આવેજ નહિં તેવા ઉપાયો શોધવામાં છે. આ પ્રમાણે વસ્તુસ્થિતિ હોવાથી દુઃખથી કંટાળો ઉત્પન્ન થયો હોય તો પણ કદાપિ મરણને ઇચ્છવું નહિ, તેમજ આખરે મરી જવું છે, એવા વિચારથી ડરી પણ જવું નહિં. તેમ ડરપોકથી કે કાયર થવાથી કોઇ પ્રકારનો લાભ નથી.

શાસ્ત્રકાર કહે છે કેઃ—

धीरेण वि मरियव्वं, काउरिसेण वि अवस्स मरियव्वं।
तम्हा अवस्समरणे, वरं खु धीरत्तणे मरिउं॥

દુઃખ થતું નથી જેનું જીવન કફોડી સ્થિતિવાળું છે તેને અહીંયા પણ દુઃખ ને પરભવમાં પણ દુઃખની શ્રેણિ છે, માટે જીવન સુધારવું તે ખાસ કર્ત્તવ્ય છે, શુદ્ધ જીવન વાળાને મરણના વિચારમાં દુઃખ નથી, શોક નથી ખેદ નથી. આવું ઉત્તમ જીવન મનુષ્યભવ વિના બીજે નહિ થઇ શકે, માટે હે ચેતન! બરાબર કમ્મર કસ, અને વિચાર કર કે આ ભવમાં ધર્મ આરાધન માટે જે સગવડો મળી છે, જે જોગવાઇઓ પ્રાપ્ત થઇ છે, તે વારંવાર મળતી નથી, જેથી તે મળેલી જોગવાઇઓથી આત્મહિત કરી લેવામાં ન આવે તો તેના જેવી બીજી ગંભીર ભૂલ નથી. અનેક પ્રકારની ઉત્તમ જોગવાઇથી ભરપૂર માનવ ભવ નકામો ચાલ્યો જાય તો બહુજ ખોટું થયું ગણાય. અજાણ જીવો તો ખાવાપીવાની વસ્તુઓ મેળવવી, ધનસંચય કરવો, પુત્રપૌત્રાદિક પરિવાર વધારવો, રહેવા માટે નવા નવા બંગલા બનાવવા અને સાચી ખોટી રીતે પોતાનું માન–સન્માન વધારવું એમાંજ ગુંથા યેલા હોય છે, તેવા અજાણ જીવો તો માર્ગથી ભ્રષ્ટ થઇ સંસારશેરીમાં ભૂલા પડીને અનાદિ કાળથી ભટકયા જ કરે છે. તેવા જીવોને સાચું સુખનું સ્થાન જે મોક્ષ તે બહુજ દૂર રહે છે. તેનો ખ્યાલ પણ તેવા અજાણને આવતો નથી તે સુખને પ્રાપ્ત કરવા ભાવના પણ થતી નથી અને પોતાની જીંદગીભરની કપટ, દગા, પાશલા, જૂઠ, ચોરી, પરદારાગમન વિગેરેથી થયેલી અધમ દશાને દૂર કરવાનો આત્મા સાથે વિચાર પણ થતો નથી. એવા પ્રાણીયો સંસારમાં આસક્ત રહી આડા અવળાં ગોથાં ખાધા કરે છે અનેક પ્રકારની ઉપાધિયોથી વ્યાપ્ત થઈ ભારે થતા જાય છે. એવા જીવોના

નથી. માતપિતાના સ્નેહમાં પણ સ્વાર્થનો સ્નેહ કેટલો બધો જોવામાં આવે છે! તેઓ પૈસા કમાવાવાળા પુત્રો અને નહિ કમાવાવાળા પુત્રો તરફ કેટલું અંતર રાખે છે તે જોઈ શકાય છે. આ તો વ્યવહારમાં આપણે જોયું પરંતુ આત્મહિત કરવાનાં કાર્યોમાં તો તેઓ તરફથી ઘણીજ અડચણો ઉભી કરવામાં આવે છે. આત્મસાધન કરનાર પુત્રનો તિરસ્કાર કરવામાં આવે છે. અને છેવટ તેને સમજાવી-ફોસલાવીને સંસારમાં ખેંચી લાવવાનો પ્રયત્ન સર્વત્ર જોવામાં આવે છે. મોહની ખાતર-લ્હાવો લેવાને ખાતર જે માબાપો પોતાની સંતતિમાં સંસાર રસિકતા ઠસાવે છે, તે સંતતિ સંસારના કીચ્ચડમાં અત્યંત ખૂંચી જાય તેવાંજ કાર્યો કરે છે,-તે માબાપો સંતતિનાં હિતેચ્છુ નથી પરંતુ પોતાને શરણે પડેલી પોતાની સંતતિને હાથે કરી દુર્ગતિના ખાડામાં ધકેલી દેનારાં છે; વિશ્વાસઘાતિ છે. ધર્મિષ્ઠ માબાપોને પુત્રને ધર્મિ બનતાં વૈરાગી બનતાં આનંદ થાય, પોતાની કાયરતા માટે તિરસ્કાર વછુટે અને વળી કહી પણ દે કે. શાસ્ત્રો સાંભળી સાંભળીને બુટ્ટો થયો પણ મને વૈરાગ્ય ન થયો, ધર્મ ન પરિણમ્યો, જેથી હું પામર છું. હે પુત્ર! તું ધન્ય છો, જે તારી આવી ઉચ્ચ ભાવના-સંસાર તોડનારી દીક્ષા ગ્રહણ કરવાની થઇ. હે પુત્ર! પારમેશ્વરી દીક્ષાજ અવશ્ય આચરણીય છે, એનાથીજ કલ્યાણ છે. જે કોઇ મહાપુરૂષોએ આત્મશ્રેય સાધ્યું છે, તર્યા છે, સંસારની રખડપટ્ટીથી છુટ્યા છે, તે આ સંયમથીજ. તારા માટે પણ શ્રેષ્ઠ માર્ગ તેજ છે. અમો તો બુઢ્ઢા થયા, સંસારમાં આસક્ત છીયે. અમારી આસક્તિ છુટતી નથી. આવી રીતે કહી વળી ચારિત્રની ગુરુઢેલીયો

પ્રતિબોધ પામ્યો, સંસારનો ત્યાગ કરી પારમેશ્વરી પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરવા ઉજમાલ થયો, તે સમયની ચારિત્રની શુદ્ધ ભાવનાથી છઠ્ઠા સાતમા ગુણઠાણાનો માલીક થયો, તે માર્ગથી હેઠે પછાડી સંસારમાં ભટકાવનાર માતાપિતાદિકને આ જીવ હિતકારી માને છે; પરંતુ તત્વદૃષ્ટિથી તપાસ કરતાં, શાસ્ત્રકાર તેમને શત્રુસમાન કહે છે. તે બરાબર છે કારણ કે શત્રુ હોય તે સામા માણસનું ધન ખોવરાવે કે બીજું ગમે તે નુકશાન કરે, તેમ આ જીવને ઉંચ્ચ કોટી ઉપર ચડતાં નીચે પછાડયો, તેણે કેટલું નુકશાન કર્યું? કેટલું આંતરિક ધન ખોવરાવ્યું, ? તે હે ચેતન? બરાબર સમજ.

આ કારણથી સાંસારિક સગાં સ્નેહીઓની ખાતર રાત દિવસ આરંભ સમારંભમાં મચ્યા રહેવું અને આત્મહિતની પ્રવૃત્તિ ન કરવી તે ભૂલ ભરેલું કાર્ય છે. બરાબર વિચાર કરતાં જણાશે કે આ જીવ ધનપ્રાપ્તિ વિગેરે પૌદ્ગલિક વસ્તુઓમાં લલચાઇ જઇ તેની ખાતર જીંદગી પૂરી કરવાનીજ વાતો કરે છે, અને તે ખોટી લાલચના જોરથી તો તેને ધન ઉપર અનાદિ કાળથી એવી તો મૂર્છા લાગી છે કે, તેની પ્રાપ્તિના અને તેની સાચવણીના વિચારોમાં તેને એટલો બધો આનંદ આવે છે કે તે ધનની ખાતરજ ધન પછવાડે મંડયો રહે છે; આગળ પાછળનો વિચાર કર્યા વગર એમાંજ આસક્ત રહે છે, અને તેની સાથે એવા જોરથી ગાંઠ બાંધે છે કે જાણે કોઇ દિવસ તેનો વિયોગ થવાનો જ ન હોય. આ આખી માન્યતા ભૂલભરેલી હોવાથી પરિણામ વિપરીત આવે તેમાં શું આશ્ચર્ય ?

દેહનો સંબંધ ભિન્ન દેખાઇ આવે છે દેહ અશુચિમય છે. આત્મા શુચિ એટલે પવિત્ર છે એવું ભાન લાવવાની આવશ્યકતા હોવાથી છઠ્ઠી અશુચિ ભાવનાનો ક્રમ બરાબર છે. હે ચેતન; જેની ઉપર તને સંપૂર્ણ રાગ છે. જેનું પોષણ કરવાને માટે હમેશાં તું સજ્જ રહે છે તે તારી આ કાયા અશુચિમય છે. અશુચિના ભંડાર જેવી અને ક્ષણમાં વીખરાઇ જનાર અને વળી પવિત્ર વસ્તુને અપવિત્ર કરનારી ક્ષણવારમાં ભસ્મીભૂત થનારી છે આવી કાયાની સ્થિતિ જોઇનેજ સનત્કુમાર ચક્રવર્તિએ તેના ઉપરથી મોહને છોડી દીધો હતો. એ મહાન્ પુરૂષનું ચરિત્ર વૈરાગ્યથી ભરપુર ઘણુંજ અસરકારક ઉત્તમ બોધ આપનારૂં શાસ્ત્રોમાં પ્રસિદ્ધ છે. તેઓની કાયા ઘણી સુંદર હતી છતાં પૂર્વકૃત્ કર્મના ઉદયથી તેજ કાયા રોગમય બની જવાથી તેમના શુદ્ધ અંતઃકરણમાં તીવ્ર વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત થયો અને તરતજ ચારીત્ર લેવા તત્પર થયા. છ ખંડની પ્રભૂતા ક્ષણવારમાં છોડી દઈ મહાત્મા ચાલી નીકળ્યા ધન્ય છે તેવા પવિત્ર મહાત્માઓને જેનું નામ લેતાં પાપના પુંજ નાશ થાય છે. તે પ્રમાણે હે ચેતન, તું પણ આ છઠ્ઠી અશુચિ ભાવનાને તારા પવિત્ર હૃદયમાં ઉત્પન્ન કરજે. જેના દીવ્ય પ્રભાવથી અજ્ઞાન અધર્મ અને સ્વાર્થમય તારી દેહ તરફની મમતા દૂર થઇ જશે અને તું કલ્યાણનું સ્થાન બનીશ. અને આત્માના સુતત્વો તારી દ્રષ્ટિમાં પ્રકાશીત થશે, માટે અશુચિ ભાવનાનો વિચાર કરવો કે આ શરીર રસ રૂધિર માંસ ભેદ અસ્થિ મજ્જાને વિર્ય એ સાત ધાતુથી ભરેલું છે, તે કદી કાળે પવિત્ર થતું નથી. પુરૂષના નવ દ્વાર અને સ્ત્રીના બાર દારો સદા અશુચિથી વહ્યા કરે છે. તો તેના ઉપરથી મમત્વ ભાવ છોડી દઇ આત્માને નિર્મળ બનાવવો એજ મનુષ્ય જીવનનું સાફલ્ય છે.

અંદર પાણી આવતું નથી અને નાવ પણ ડુબી જતી નથી તેમ પાપને આવવાનાં નાળાં બંધ કરવાથી નવાં કર્મ આવતાં બંધ થઈ જાય છે. પાંચ સમિતિ ત્રણ ગુપ્તિ દશવિધયતિધર્મ બાર ભાવના સત્તર પ્રકારે સંજમ બાવીસ પરિસહ જીતવા તે તમામ સાધનો નવાં કર્મને આવતાં અટકાવીને સંવરની પ્રાપ્તિ કરાવે છે. આ સંવર ભાવનાની પ્રવૃત્તિ આત્મસ્વરૂપની નિર્મલતા બનાવવામાં બહુ ઉપયોગી છે. માટે હેચેતન લક્ષમાં લઈ ઉપર કહેલી સંવર ભાવનાને અમલમાં મુકવા ઉદ્યમવંત થજે.

નવમી નિર્જરા ભાવના.

આત્માને લાગેલાં કર્મ જર્જરી ભૂત કરી દેવાં તે નિર્જરા કહેવાય છે. તે નિર્જરા તપસ્યાના યોગથી વિશેષ પ્રકારે થઈ શકે છે તેથી આત્મસ્વરૂપને નિર્મળ કરવા માટે નિર્જરા ભાવનામાં તપસ્યા કરવાની આવશ્યકતા છે. તે તપના છ બાહ્ય અને છ અભ્યંતર એવા બાર ભેદ છે. તે બાર ભેદનાં નામો.

છ ભેદ બાહ્ય તપના.

૧ અનસન કેતાં ઉપવાસ છઠ વીગેરે કરવા તે

૨ ઉનોદરિકા કેતાં બેચાર કે આઠ કવલ ઓછું જમવું

૩ વૃતિસંક્ષેપ તે ચૌદ નિયમ ધારવા ઇત્યાદીક.

૪ રસત્યાગ તે છવિગય અથવા છમાંથી કોઇપણ વિગયનો ત્યાગ કરવો.

૫ કાયકલેશ તે વીરાસન વીગેરે આશનો ઉપર વિધિ પૂર્વક બેસવું કાઉસગ્ગ કરવા તથા કેશનો લોચ કરવો ઈત્યાદીક.

૬ સંલીનતા કેતા અંવરવું સંકોચવું તે અશુદ્ધ માર્ગે પ્રર્વતતી ઇન્દ્રિયો સંવરવી પાપથી આત્મા પાછો હઠાવવો ઇત્યાદીક.

આ છ ભેદ બાહ્ય તપના જાણવા.

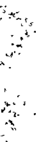
કરી ઉભો રહે તેવી રીતે. આ ચૌદ રાજલોકનું સ્વરૂપ જાણી લેવું તે પુરૂષના કેડની નીચેના ભાગમાં અધોલોક, મધ્યમાં તિર્છાલોક, અને ઉપરના ભાગમાં ઉર્ધ્વલોક છે. ષટ્ દ્રવ્યાત્મક લોકની બહાર અનંત આકાશ છે. તેને અલોક કહેવાય છે. બાકીના ભાગને લોક કહેવાય છે. તેમાં ષટ્ દ્રવ્ય વ્યાપી રહેલાં છે. તેની અંદર મિથ્યાત્વ અવિરતિ કષાય અને યોગની પ્રબલતાથી જીવો પરદ્રવ્ય તે પોતાનું માની ભ્રમણ કરી રહ્યા છે જ્યારે વીતરાગના વચનથી શુદ્ધ માર્ગને અનુસરણ કરશે ત્યારેજ લોકના અગ્રભાગે પ્હોંચી શાશ્વત સુખનો જીવો અનુભવ કરશે.

અગ્યારમી બોધિ દુર્લભ ભાવના.

આ જીવને અનાદિ કાળથી સંસારમાં ભ્રમણ કરતાં માનવ ભવાદિ સામગ્રી પામ્યા પછી ધર્મનું શ્રવણ, પ્રાપ્ત થયા છતાં પણ અત્યાર સુધી સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થઈ નહી જેથી સંસારમાં ગોથાં ખાધાં જો એકવાર પણ બોધિરત્ન પ્રાપ્ત થયું હોત તો આટલો કાળ ભ્રમણ કરવું ન પડત- સંસારની તમામ પૌદ્ગલીક વસ્તુ તને મળી ચુકી હશે. પરંતુ સમ્યક્ત્વ રત્ન બહુજ દુર્લભ થઇ પડયું જે જીવો સિદ્ધ થયા, થાય છે, અને થશે. તે તમામ સમ્યક્ત્વના મહાત્મ્યથી જ થયા છે. આ સમ્યક્ત્વ રત્ન પામવાના માટે મનુષ્યગતિ સર્વોત્તમ સાધન છે. માટે મહામૂલ્યવાળી આવી શુભ સામગ્રી પામી સમ્યક્ત્વરત્ન પ્રાપ્ત કરવા હે આત્મા; સારી રીતે યત્ન કરજે. જેથી તારી આ માનવ ભવની મુસાફરી સફલ થશે. આ બાબતની વિશેષ હકીકત સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિમાં આગલ ઉપર વર્ણવેલી છે. ત્યાંથી જોઇ લેવી.

બારમી ધર્મ દુર્લભ ભાવના.

આ જીવને જ્યારે બોધિ બીજની પ્રાપ્તિ થાય ત્યારેંજ

પરંતુ મેઘ જેમ વૃષ્ટિ કરતાં ઉચ્ચ નીચ સ્થાન જોતો નથી, ઉપકારીઓ પાત્રાપાત્રની દરકાર કરતા નથી, તો પછી આપના જેવા ત્રિભુવનનાયક દાતાશિરોમણિ મળ્યા છતાં અમે અસંતુષ્ટ રહીએ એ અનેજ કેમ? કદાપ ન બને. અમે લીધા વિના છોડવાના નથી. વહેલા કે મોડા—આપના સિવાય આ ત્રણ જગતમાં અમારૂં દારિદ્રય કોઈ દૂર કરનાર નથી, માટે હે પરમાત્મા! એકવાર આ સેવક સામી દૃષ્ટિ કરી, સંસારસમુદ્રથી શીઘ્ર પાર ઉતારો. આપની મુદ્રા દેખતાં હજારો—લાખો જીવો ભવના નિસ્તારને પામવા ભાગ્યશાળી થયા છે. આપની પ્રતિમા પણ જગતના દારિદ્રયને દૂર કરનારી છે, પાપના સમૂહને ભસ્મભૂત કરનારી છે તેથીજ સુવિહિત પુરૂષોએ આદરેલી છે અને વળી સ્તુતિ કરીને કર્મ ખપાવી આત્મકલ્યાણ કરી ગયાછે. તે પ્રભુ સ્તુતિના શ્લોકો આ પ્રમાણેઃ—

ऐंद्रश्रेणिनता प्रतापभवनं भव्यांगिनेत्रामृतं ।
सिद्धांतोपनिपद्विचारचतुरैः प्रीत्या प्रमाणिकृता॥
मूर्तिः स्फुर्तिमती सदा विजयते जैनेश्वरी विस्फुरन्-
मोहोन्मादघनप्रमादमदिरामत्तैरनालोकिता ॥१॥

જિનેશ્વરની પ્રતિમા સદા જયવંતી વર્તે છે. તે પ્રતિમા કેવી છે? ઇન્દ્રના વર્ગથી નમાએલી તથા પ્રતાપનું ઘર અને ભવ્ય પ્રાણીઓના નેત્રોને અમૃતસમાન તથા સિદ્ધાંતના રહસ્યને જાણનાર વિચક્ષણોએ પ્રેમપૂર્વક પ્રમાણભૂત કરેલી અને વળી પ્રભાવશાલીની આવી પરમાત્માની મૂર્તિને. મહામોહના ઉન્માદથી તથા પ્રમાદરૂપી મદિરાથી મદોન્મત્ત થયેલા જીવો જોઇ શકતા નથી.

धन्या दृष्टिरियं यया विमलया दृष्टो भवान् प्रत्यहं ।
धन्याऽसौ रसना यया स्तुतिपथं नीतो जगद्वत्सलः ॥
धन्यं कर्णयुगं वचोमृतरसो पीतो मुदा येन ते ।
धन्यं हृत सततं च येन विशदस्त्वन्नाममन्त्रो धृतः ॥२॥

ैत्रं चेतसि वर्ततेऽद्भुतमिदं व्यापल्लताहारिणीं ।
्ति स्फूर्तिमतीमतीव विमलां नित्यं मनोहारिणीं ॥
ंख्यातां स्नपयन्त एव मनुजाः शुद्धोदकेन स्वयम् ।
ंख्यातीततमोमलापनयतो नैर्मल्यमाबिभ्रति ॥५॥

મારા ચિત્તમાં આ આશ્ચર્ય વર્તે છે કે વિપત્તિરૂપી તાઓને નષ્ટ કરનારી, હંમેશાં મનોહારિણી, વળી નિર્મળ ફૂર્તિવાળી જિનેશ્વર પરમાત્માની મૂર્તિને શુદ્ધ જલ વડે ડવરાવતાં મનુષ્યો ખુદ પોતે પોતાનો અસંખ્ય અજ્ઞાન રૂપ ળ દૂર થવાથી નિર્મલતાને સંપાદન કરે છે. ૫.

વિવેચન—લોકમાં આપણે જોઇએ છીએ કે જે સ્નાન કરે મેલ રહિત થાય અને આ તો પરમાત્માની મૂર્તિને સ્નાન રાવનારા મેલ રહિત થાય, તે આશ્ચર્ય જાણવું.

श्रेयःसंकेतशाली सुगुणपरिमलैर्जैयमंदारमाला ।
छिन्नव्यामोहजाला मदभरसरःपूरणे मेघमाला ॥
नम्रश्रीमन्मराला वितरणकलया निर्जितस्वर्गिशाला ।
त्वन्मूर्तिः श्रीविशाला विदलतु दुरितं नंदितं क्षोणिपाला ॥६॥

હે પ્રભુ! કલ્યાણની સંકેતશાળા જેવી, સદ્દગુણરૂપ ગંધવડે છતી છે. કલ્પવૃક્ષના પુષ્પોની માળા જેણે એવી, અને ી તોડી નાંખી છે વ્યામોહની જાળ જેણે એવી, આનં-ના સમૂહરૂપ સરોવરને પૂરવામાં મેઘમાળા જેવી, નમ્યા ઐશ્વર્યધારી મનુષ્યો રૂપી હંસ જેઓને એવી, અને ી દાનની કળાથી છત્યા છે દેવલોકના પ્રદેશો જેમણે વી, અને આનંદિત કર્યા છે રાજા મહારાજાઓને જેણે વી, વિશાળશ્રીસંપન્ન તમારી મૂર્ત્તિ, હે પરમાત્મન્! જીવોનાં પાપોને દૂર કરો. ૬

આ પ્રમાણે પ્રભુપ્રતિમાની પાસે રહી ભાવનાપૂર્વક સ્તુતિ કરવાથી સાક્ષાત્ પરમાત્મા આપણને યાદ આવે છે, જેથી જીવોમાં કોઈ અપૂર્વ જાગૃતિ થાય છે. પચીસો વર્ષ પહેલાં થયેલાં મહાવીર પ્રભુ અત્યારે ભવ્ય જીવના હૃદયમાં તેમની મૂર્તિનું અવલોકન કરવાથી સાક્ષાત્ થાય છે.

જીવો જિનપ્રતિમાના આલંબનથી શીઘ્ર સંસારસમુદ્ર તરી શકે છે–તો પછી સાક્ષાત્ પ્રભુ મહાવીર હતા તે સમયનું તો કહેવું શું?

એવી રીતે ઉચ્ચ કોટિના ગુણોથી ભરપૂર પરમાત્મા મહાવીરદેવના ચરણકમળનું આરાધન કરી, તેમની આજ્ઞા શિરપર વહન કરી, તે સમયમાં આ ભરતક્ષેત્રમાં અનેક જીવો પોતાનું કલ્યાણ કરતા હતા અને આધુનિક સમયમાં પણ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં વિચરતા વિહરમાન તીર્થંકરોની દેશના શ્રવણ કરી અનેક ભવ્ય જીવો પોતાના આત્માનું કલ્યાણ કરી રહ્યા છે. અત્યારે આપણે અહિં ભરતક્ષેત્રમાં સાક્ષાત્ પ્રભુના અભાવે તેમના નામશ્રવણથી તથા ઉપર કહેલ તેમના સ્થાપનાનિક્ષેપાથી (ઝલહલતી મૂર્તિથી) હજારો બલ્કે લાખો જીવો પોતાનું કલ્યાણ કરી રહ્યા છે. તો હે ચેતન! તું પણ જિનપ્રતિમાનાં દર્શન કરી, પરમાત્માના ગુણોને યાદ કરી તારામાં સારા ગુણોની છાપ પાડ. જિનપ્રતિમા જિનવર સરખીજ જાણજે. જિનપ્રતિમામાં લેશમાત્ર શંકા કરીશ નહિં. જિનપ્રતિમા ઘણાં સૂત્રોમાં પરમાત્મા મહાવીર દેવેજ કહેલી છે. તે જિનપ્રતિમાનો ઘણા સિદ્ધાંતોમાં અધિકાર વિદ્યમાન હોવા છતાં, કેટલાએક અણસમજણવાળા અજ્ઞાની જીવો, સૂત્રોના ખરા અર્થને નહિ સમજતાં વિપરીત અર્થ કરી જિનપ્રતિમાને નહિં માનતાં થકાં ભૂલા પડી ભમી રહ્યા છે. જુઓ જિનપ્રતિમાનો અધિકાર શ્રી

૩ ઉપાસકદશાંગ સૂત્રમાં કહ્યું છે કે–આણંદ શ્રાવકે નિયમ કર્યો કે જિનવરને જિનબિંબ વિના બીજા કોઇને પણ વંદુ નહિં પૂજું નહિં.' તેવી રીતે બીજા નવે શ્રાવકો માટે જાણવું.

૪ કલ્પસૂત્રમાં સિદ્ધાર્થ રાજાએ જિનપ્રતિમા પૂજ્યાનું કહ્યું છે.

૫ શ્રી ભગવતીસૂત્રમાં તુંગિયાનગરીના શ્રાવકોએ જિન-પ્રતિમા પૂજ્યાનો અધિકાર છે.

૬ ઉવવાઇસૂત્રમાં ઘણાં જિનમંદિરોનો અધિકાર છે

૭ તેજ સૂત્રમાં અંબડ શ્રાવકે જિનપ્રતિમાને વાંદી તથા પૂજી તેવો અધિકાર છે.

૮ શ્રી જંબુદ્વિપપન્નત્તિ સૂત્રમાં યમક દેવતાદિકોએ જિન-પૂજા કરેલી કહી છે.

૯ શ્રી નંદીસૂત્રમાં વિશાળાનગરીની અંદર શ્રી મુનિસુવ્રત-સ્વામીની મહાપ્રભાવિક શુભ કહેલ છે.

૧૦ શ્રી અનુયોગદ્વાર સૂત્રમાં સ્થાપના માનવી કહી છે.

૧૧ શ્રી આવશ્યક સૂત્રમાં જુદા જુદા અનેક અધિકાર છે.
શ્રી ભરત ચક્રવર્તિએ જિનમંદિર કરાવ્યાનો અધિકાર છે.
વગ્ગુર શ્રાવકે શ્રી મલ્લીનાથજીનું દેરાસર કરાવ્યું છે.
પુષ્પથી જિનપૂજા કરનારનો સંસાર ક્ષય થઇ જાય તેમ કહ્યું છે. તથા પ્રભાવતી શ્રાવિકાએ જિનમંદિર બનાવ્યું છે.
તથા જિનપ્રતિમાની આગળ નાટક કર્યું છે.
શ્રી શ્રેણિકરાજા નિરંતર એકસો આઠ સોનાના જવ નવા કરાવીને પરમાત્મા સન્મુખ સ્વસ્તિક કરતા હતા.
સર્વ લોકમાં રહેલ જિનપ્રતિમાને આરાધવા નિમિત્તે સાધુ તથા શ્રાવક કાઉસગ્ગ કરે તેમ કહ્યું છે.
બીજા પણ જિનપ્રતિમાના જુદા અધિકારો છે.

સહન કરવાં પડશે. કદાગ્રહ મૂકવામાં તો દુઃખ લેશમાત્ર થતું નથી, પરંતુ ઉલટો આનંદ પ્રાપ્ત થાય છે. આત્મામાં નવીન જાગ્રતિ આવે છે. ભવભ્રમણ નષ્ટ થાય છે. જુઓ જિન-પ્રતિમાનાં દર્શન કરવાથી જ કેટલા ફાયદા થાય છે.? કેવા કેવા જીવો બોધિબીજ પ્રાપ્ત કરીને આત્મકલ્યાણ કરી ગયા છે. ?

૧ અભયકુમારે મોકલેલી ઋષભદેવસ્વામીની પ્રતિમા દેખી આર્દ્રકુમાર પ્રતિબોધ પામ્યા અને સમ્યકત્વ રત્ન પ્રાપ્ત કરી અનુક્રમેમુનિપણું અંગિકારકરી આત્મકલ્યાણ કરીગયા.

૨ દશવૈકાલિક સૂત્રના કર્તા શ્રી શય્યંભવસૂરિ, શ્રી શાંતિનાથની પ્રતિમા દેખી પ્રતિબોધ પામ્યા છે, 'सिज्जंभवगणहरजिणपडिमादंसणेण पडिबुद्धो.'ઇત્યાદિ

૩ શ્રી જિનપ્રતિમાની ભક્તિથી શ્રી શાંતિનાથજીના જીવે તીર્થંકર ગોત્ર બાંધ્યું છે.

૪ જિનભક્તિ કરવાથી જીવ તીર્થંકર ગોત્ર બાંધે છે. આ કથન શ્રી જ્ઞાતાસૂત્રમાં છે. જિનપ્રતિમાની પૂજા છે તે તીર્થંકરનીજ પૂજા છે અને તેથી વીસસ્થાનક મધ્યે પેલા સ્થાનકનું આરાધન થાય છે.

૫ જિનપ્રતિમાને પૂજવાથી સંસારનો ક્ષય થઈ જાય છે. એમ શ્રી આવશ્યકસૂત્રમાં કહ્યું છે.

૬ જિનપ્રતિમાને પૂજવાથી મોક્ષફળની પ્રાપ્તિ થાય છે એમ શ્રીરાયપસેણીસૂત્રમાં કહ્યું છે.

૭ ગણધર મહારાજાના સત્તર પુત્રે સત્તરે ભેદમાંથી એક પ્રકારે જિનપૂજા કરી છે અને તે જિનપૂજાથી તેજ ભવે મોક્ષે ગયા છે. આ અધિકાર સત્તરભેદી પૂજાના ચરિત્રમાં છે અને સત્તર ભેદી પૂજા શ્રી રાયપસેણી સૂત્રમાં કહેલી છે.

૮ નાગકેતુ શ્રીજિનેશ્વરની પૂજા કરતાં શુદ્ધ ભાવનાવડે કેવળજ્ઞાન પામ્યા હતા.

આ પ્રમાણે સૂત્ર સિદ્ધાંતમાં કહેલી જિનપ્રતિમાનાં દર્શન કરી, પૂજન કરી, ભકિત કરી, ઘણા ભવ્ય જીવો સમ્યગ્દર્શન પામી અનુક્રમે કેવળજ્ઞાનની લક્ષ્મી મેળવી મુકિતમાં બિરાજમાન થયા છે. જન્મમરણના કલેશથી દૂર થયા છે. આવી રીતે જીવોને કર્મ ખંપાવવા માટે આ પંચમકાળમાં સાક્ષાત જિનેશ્વર ભગવાનનો વિરહ છે. પણ જિનપ્રતિમા પ્રબળ સાધન હોવા છતાં શાસ્ત્રમાં ઠેકાણે ઠેકાણે જિનેશ્વરદેવે તે બતાવેલ છતાં, કેટલાએ બિચારા મહામોહનીય કર્મના જોરથી–પ્રબળ મિથ્યાત્વના ઉદયથી જિનપ્રતિમાને નથી માનતા, નથી પૂજતા તેને માટે ઉપાધ્યાયજી યશોવિજયજી મહારાજ કહે છે કેઃ–

એણીપેરે બહુ સૂત્રે ભણ્યું જીરે, જિનપૂજા ગૃહીકૃત્ય—;
જે નવી માને તે સહીજી રે, કરશે બહુ ભવ નૃત્ય. સુણો જિન!
તુંજ વિણુ કવણ આધાર.

"બહુ સૂત્રસિદ્ધાંતમાં જિનપૂજાનું કૃત્ય ગૃહસ્થો માટે કહેલું છે, છતાં જે નહિ માને તે આ ભવચક્રમાં જન્મ-મરણના ફેરા વડે નૃત્ય કરશે." માટે હે ચેતન! તું લેશમાત્ર જિનપ્રતિમામાં શંકા કરીશ નહિ અને હમેશાં પરમાત્માનાં વિધિપૂર્વક દર્શન કરી–પૂજન કરી સમ્યક્ રત્નની પ્રાપ્તિ કરી લેજે. તને આ અપૂર્વ અવસર મળ્યો છે, તેથી જેમ બીજા જીવો પ્રભુપ્રતિમાનું આલંબન લઇ સમ્યકત્વ પ્રાપ્ત કરી આત્મકલ્યાણ કરી ગયા તેમ તું પણ કરી શકીશ. માટે નિશ્ચલ ચિત્તથી જિનપ્રતિમાનાં દર્શન–પૂજા–ભક્તિ કરજે!

ઇતિ શ્રી જિનપ્રતિમાનો તથા તેમની પૂજા—ભકિતનો અધિકાર.

રહ્યું હતું. નાના પ્રકારનાં પક્ષીઓ તે વનનું સેવન કરતાં હતાં. તે પક્ષીઓના જુદા જુદા શબ્દો સંભળાતા હતા. નાના પ્રકારના પાણીનાં ઝરણાં ઝરી રહ્યાં હતાં. તે વન નંદનવનની તુલ્યતા ધરાવતું હતું. ત્યાં એક તરૂની નીચે મહાસમાધિવંત શરીરે સુકુમાળ એવા એક મુનિને તે શ્રેણિક રાજાએ દીઠા. તેનું અદ્‌ભૂત રૂપ દેખી રાજા મનમાં અત્યંત આનંદ પામ્યા અને ઉપમારહિત રૂપથી વિસ્મય પામી મનમાં તેમની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા. 'અહો ! આ મુનિનો કેવો અદ્‌ભૂત વર્ણ છે ? અહો ! કેવું મનોહર રૂપ છે ? અહો ! આ મુનિ કેવા આશ્ચર્યકારક ક્ષમાના ધરનાર છે ? અહો ! આ મુનિના અંગમાં વૈરાગ્ય કેટલો ભરેલો છે ? અહો ! આ મુનિમાં કેટલી નિર્લોભતા ઝળહળી રહી છે ? ઇત્યાદિક અનેક પ્રકારે ચિંતવતાં, ખુશી થતાં, સ્તુતિ કરતાં, ધીમેથી ચાલતાં, પ્રદક્ષિણા દઇ તે મુનિને વંદન કરી, અતિ સમીપ નહિ તેમ અતિ દૂર નહિ તેવી રીતે બેઠા. પછી બે હાથ જોડી વિનયપૂર્વક મુનિરાજને પૂછયું:-'હે મહારાજ ! તમે પ્રશંસા કરવા લાયક તરૂણ છો, ભોગવિલાસને માટે તમારી વય અનુકૂળ છે, સંસારમાં નાના પ્રકારનાં સુખો રહ્યા છે, તે સઘળાંને ત્યાગ કરી મુનિપણામાં અતીવ ઉદ્યમ કરો છો તેનું શું કારણ ? તે મને અનુગ્રહ કરીને કહો.'

રાજાનાં આવા પ્રકારનાં વચનો સાંભળી મુનિરાજે કહ્યુંઃ-'હે રાજન્ ! હું અનાથ હતો, હે મહારાજ ! મને અપૂર્વ વસ્તુ પ્રાપ્ત કરાવનાર તથા યોગ્ય-ક્ષેમનો કરનાર, મારા ઉપર અનુકંપા આણનાર, પરમસુખનો દેનાર મિત્ર કોઈ ન થયો, એ કારણથી હું અનાથ હતો.' આવા પ્રકારનાં મુનિનાં વચન સાંભળી શ્રેણિકને

'બીજા નગરોથી અતિ શોભાવાળી કોસંબી નામની એક સુંદર નગરી છે. ત્યાં ઋદ્ધિથી પરિપૂર્ણ ધનસંચય નામના મારા પિતા રહેતા હતા. પ્રથમ યૌવનવયને વિષે અતુલ્ય અને ઉપમારહિત એવી મારી આંખોને વિષે વેદના ઉત્પન્ન થઈ તથા દુઃખને દેવાવાળો આખા શરીરે દાહજ્વર ઉત્પન્ન થયો. શસ્ત્રથી પણ તીક્ષ્ણ એવો તે રોગ વૈરીની પેઠે મારા ઉપર કોપાયમાન થયો. મારૂં મસ્તક આંખની અસહ્ય વેદનાથી અત્યંત દુઃખવા લાગ્યું. ઈન્દ્રના વજ્રના પ્રહાર સરખી બીજાને પણ અત્યંત ભય ઉપજાવનારી અત્યંત દારૂણ વેદનાથી હું બહુ શોકાર્ત્ત થયો. શારીરિક વિદ્યામાં વિદ્વાન, મંત્રમૂળીના જાણ, સુજ્ઞ વૈદરાજ મારી તે વેદનાનો નાશ કરવા માટે આવ્યા, અનેક પ્રકારના ઔષધોપચાર કર્યા, પણ તે વૃથા ગયા. ધનવંતરી સરખા તે વૈદો મને તે વેદનાથી મુક્ત કરી શકયા નહિ. હે રાજન્! એજ મારૂં અનાથપણું હતું, મારી આંખની વેદના ટાળવાને માટે મારા પિતાએ સર્વ ધન આપવા માંડયું. પરંતુ તેથી કરીને પણ મારી વેદના ટળી નહિ. હે રાજન્! એજ મારૂં અનાથપણું હતું. મારી માતા પુત્રના શોકે કરીને અત્યંત દુઃખિત થઇ. પરંતુ તે પણ તે દરદથી મને મૂકાવી શકી નહિ. હે મહારાજા! તેજ મારૂં અનાથપણું હતું એક ઉદરથી ઉત્પન્ન થયેલા મારા મોટા તથા લઘુબાંધવો પોતાનાથી બનતો પરિશ્રમ કરી ચૂક્યા, પણ મારી વેદના ટળી નહિ હે રાજન્! એજ મારૂં અનાથપણું હતું વળી મારી મોટી તથા નાની ભગીનિયોથી પણ મારૂં દુઃખ ટળ્યું નહિ હે મહારાજા! એજ મારૂં અનાથપણું હતું. મારી પતિવ્રતા સ્રી મારા ઉપર પ્રેમવાળી અને અનુરક્તા હતી.

૧૫ શ્રી નિર્મમત્વજીન	તે સુલસા શ્રાવીકાનો જીવ
૧૬ શ્રી ચિત્રગુપ્ત	તે રોહિણીનો જીવ
૧૭ શ્રી સમાધિજીન	તે રેવતી શ્રાવિકાનો જીવ
૧૮ શ્રી સંવરજીન	તે શતાલીનો જીવ
૧૯ શ્રી યશોધરજીન.	તે દ્વિપાયનનો જીવ
૨૦ શ્રી વિજયજીન	તે કૃષ્ણુનો જીવ
૨૧ શ્રી મલ્લિજીન	તે નારદનો જીવ
૨૨ શ્રી દેવજીન	તે અંબડ તાપસનો જીવ
૨૩ શ્રી અનંતવીર્યજીન	તે અમરનો જીવ
૨૪ શ્રી ભદ્રજીન	તે સ્વાતિ બુધનો જીવ

ઉપર બતાવેલ નામવાર તીર્થંકર મહારાજા આવતી ચોવીશીમાં થવાના છે. તેમ બીજા કેવલી ગણધરો વીગેરે અનેક જીવો પુરૂષાર્થ ફોરવી રત્નત્રયિનું આરાધન કરી. કેવલજ્ઞાન પામી. અજરામર પદના લોકતા થશે તેવી રીતે હે ચેતન તું પણ જો તીર્થંકર મહારાજનો હિતોપદેશ તારા હૃદયમાં ઠસાવી સંસાર ઉપરથી રાગ ઉઠાવી રત્નત્રયિનું આરાધન કરીશ તો મુક્તિ સુખને જલદી મેળવીશ.

હે જીવ ! તું અનાદિ કાળથી આ ચોરાશી લક્ષયોનિમાં અજ્ઞાનતાથી ભટકયા કરે છે, અને કામક્રોધ. મોહ માયાદિ. અંતરંગ શત્રુઓથી એવો ફસાઇ ગયો છે કે તને સારાસારની તે અંતરંગ શત્રુઓ ગમ પડવા દેતા નથી. જેથી અનેક લોકોને ત્રાસ આપી રહ્યો છે. તેનું ફલ અનિષ્ટ તારે ભોગવવું પડશે. તેનો પણ તું વિચાર કરતો નથી. તારા માથે કાળચક્ર ભમી રહ્યું છે. તે તને કયારે ઝડપી લેશે. તે લક્ષમાં લેતો નથી અને તું પુત્રકલત્ર લક્ષ્મી, વીગેરે પોતાના

ધર્મમાં, કોઇવાર મનોદંડમાં, કોઇવાર વચનદંડમાં–નહિ બોલવા લાયક વચનો બોલીને, કોઇવાર કાયદંડમાં, કોઇવાર હાસ્ય, રતિ અરતિ,ભય, શોક દુગંચ્છામાં,કોઇવાર કૃષ્ણાદિ ત્રણ અશુભ લેસ્યામાં, કોઇવાર રસ ગારવ, ઋદ્ધિગારવ, શાતાગારવમાં લીન થઇને સંસારની વૃદ્ધિનાં કારણોનું તું ચિંતવન કરે છે. તો હે ચેતન! તું કેવી રીતે સ્વભાવ દશા પ્રાપ્ત કરી સંસારસમુદ્રનો પાર પામીશ? આ તમારા આત્માના શત્રુ છે કે મિત્ર? શાસ્ત્રકારો તો એને કટ્ટા શત્રુ કહે છે, તો શું આવી જબરજસ્ત મોહરાજાની સેનાને પાછી નહિ હઠાવે? તારૂં સર્વથા બગાડવાવાળી તે સેના છે. હે ચેતન્! વળી તારા ઉપર અઢાર પાપસ્થાનકોનો કેટલો જોરાવર હુમલો છે? તારી જીંદગીનો અત્યાર સુધીનો વિચાર કરી લે કે, કયો દિવસ મારો ચોકખો ગયો, કે જે દીવસે એકપણ પાપસ્થાનક સેવ્યું નથી? ભાગ્યેજ કોઇ તેવો દિવસ નીકળશે શું આ પણ એક આત્માની નબળાઇ–હીનસત્ત્વતા નહિ તો બીજું શું કહેવાય? ફક્ત સવારે કે સાંજે જ્યારે પડિક્કમણું કરે છે ત્યારે પહેલે પ્રાણાતિપાત, બીજે મૃષાવાદ, ઇત્યાદીક પાપસ્થાનકનાં નામ બોલી જાય છે, પરંતુ તે શબ્દમાત્રમાજ રહી જાય છે. સવારે કે સાંજે તે બોલીને જો બીજે દીવસે તેનાથી પાછો હઠે–તે પાપસ્થાનકો ન સેવે તો કેવો આનંદ આવે? થોડો અનુભવ તો કરજે. અમૂક દીવસે એક પણ પાપસ્થાનકનો સમાગમ કરવો નથી, એમ ધારીને જો થોડું ઘણું તે તરફ લક્ષ રાખીશ તો જરૂર તેને થોડે ઘણે અંશે પણ કાઢી શકીશ. શબ્દો ઉચ્ચાર્યા પછી તે ઉપર વિચાર કરીને શુભમાં પ્રવૃત્તિ ને અશુભથી નિવૃત્તિ કરવાથી જ આત્માને લાભ થાય છે. સર્પ અથવા સિંહને દેખી સર્પ, સર્પ, સિંહ, સિંહ, એમ શબ્દ

નગારાં વાગે માથે મોતનાં, કેમ નિશ્ચિંત થઈને સુતો રે;
મધુબિંદુ સુખની લાલચે, ખાલી ફોગટમાં કેમ ખુતો રે.
બલિહારી જાઉં એ વૈરાગ્યની.

આ ગાથાથી નિશ્ચિત કરી લેજે કે મૃત્યુનાં નગારાં વાગી રહ્યાં છે, હવે આત્મશ્રેય કરવામાં જેટલો વીલંબ કરીશ તેટલું ગુમાવી બેસીશ. તું એમ ધારીશ નહિ કે, હજી મને ધોળા વાળ નથી આવ્યા, હજી હું તો નાની ઉંમરનો છું હજી આપણે ઘણીવાર છે. સોપક્રમ આયુવાળાને તો વાળ ધોળા હોય કે કાળા હોય તે જોવાનું નથી. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે 'સોપક્રમ આયુવાળાનું સાત પ્રકારે આયુ ત્રુટે છે.' જુઓ ઉપદેશ રત્નાકરમાં શ્રી મુનિસુંદરસૂરિ મહારાજે બતાવેલ છે:-

अज्झवसाणे[1] निमित्ते[2], आहारे[3] वेअणा[4] पराघाए[5]!
फासे[5] आणपाणु[6], सत्तविहं जिज्झए आउं ॥१॥

૧. અધ્યવસાય રાગ,ભય ને સ્નેહ-આ ત્રણ પ્રકારે સમજવા તેમાં રાગજન્ય અધ્યવસાય કોઈ સ્ત્રી એક તરૂણ રૂપને પાણી પાતી હતી, તેના ઉપર અત્યંત રાગવાળી થઇ પાછી હઠી નહી, તે પુરૂષને જોવામાં એકદમ રાગવાળી બની. પુરૂષ ચાલ્યો ગયો. રાગના અધ્યવસાયથી બાઈ મરણને શરણ થઇ. મનુષ્ય ભવ ગુમાવી બેઠી, એ પેલો રાગ અધ્યવસાય.

ગજસુકુમાળનો સસરો સોમિલ વિપ્ર ગજસુકુમાળને ઉપસર્ગ કરીને આવતો હતો. સામેથી વાસુદેવને આવતા દેખી ભયથી મરણ પામ્યો. એ બીજો ભય અધ્યવસાય.

ત્રીજો સ્નેહ અધ્યવસાયઃ તે એક વણિકને એક તરૂણ સ્ત્રી હતી. તે બંનેને ગાઢ સ્નેહ હતો. તે વાણીઓ દેશાંતર કમાવા ગયો. કમાઇને પાછો વળ્યો, તેના મિત્રે આગળથી ઘેર

થાય છે અને બહુ રાગ વડે ઉદ્વેગ કરવાથી મૃત્યુને શરણ થવાય છે. તે પણ આવા રાગની અંદર અંતર્ભૂત થાય છે. આ ત્રણે પ્રકારના અધ્યવસાય આયુને તોડી નાંખે છે.

૨. બીજો ઉપક્રમ નિમિત્ત–દંડ, શસ્ત્ર, રજ્જુ, અગ્નિ, પાણી, ઝેર સર્પ, શીત, ઉષ્ણ, અરતિ, ભય, ક્ષુધા, તૃષા, ઘસાવું. પીલાવું ઇત્યાદિ નિમિત્તથી આયુ ત્રુટી જાય છે.

જેમ કોઇને માથામાં દંડ વાગ્યો ને તે મૃત્યુ પામ્યો. રૂદ્રદેવે અગ્નિ શિખા નામની પોતાની સ્રીને માથામાં દંડ મારવાથી તે મરણ પામી, તેની જેમ કોઇ શસ્ત્ર લાગવાથી યુદ્ધાદિકમાં મરણ પામે કોઈ ગળે દોરડાનો ફાંસો ખાઈ મરણ પામે, કોઇ અગ્નિથી બળીને, કોઇ જળમાં ડુબીને, કોઇ ઝેર ખાઈને, કોઇ સર્પ કરડવાથી, કોઈ શીતથી, કોઇ ઉષ્ણતાથી, કોઇ ક્ષુધાથી કોઈ તૃષાથી વિગેરે નિમિત્તો પામીને મરી જાય છે. આ નિમિત્તો આયુને તોડી નાખે છે.

૩. આહાર—અતિ ઘણો આહાર કરવાથી અજિર્ણ થઇ જાય છે ને તેથી આયુ ત્રુટી જાય છે.

૪. વેદના—નેત્રાદિમાં શૂલાદિ વિગેરેની ઉત્કટ વેદના થવાથી આયુ ત્રુટે છે.

૫. પરાઘાત—વિજળી આદિના પરાઘાતથી આયુ ત્રુટી જાય છે.

૬. સ્પર્શ—શરીરને વિષે તેવા પ્રકારના ઉત્કટ ઝેરનો સ્પર્શ થવાથી અથવા સર્પાદિકના સ્પર્શથી આયુ ત્રુટી જાય છે. જેમ બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તિ મરી ગયા પછી, તેના પુત્રે સ્રીરત્ન પાસે ભોગની પ્રાર્થના કરતાં તેણે કહ્યું કે:–' મારો સ્પર્શ તું નહિ સહન કરી શકે, જો નને ખાત્રી કરી આપું. ' એમ કહી

પાતાલસુંદરીએ જયંતસેન રાજાને મારી નાંખવા ઝેર દીધું છતાં ભોંયરામાંથી બહાર નીકળ્યો કે ઉલટી થઈ, ઝેર નીકળી ગયું. ચરમશરીરી હોવાથી નિરૂપક્રમ આયુ ન તુટયું.

ભીમસેનને દુર્યોધને ઝેર દીધું હતું છતાં કાંઇ ન થયું.

કંડુ રાજાને દેવીએ પર્વતમાં પછાડયા છતાં ચરમશરીરી હોવાથી મરણ ન પામ્યા.

આયુ જેટલું બાંધ્યું હોય તેમાં એક મીનટ વધે નહિ, પણ ઘટે ખરૂં તે ચોક્કસ સમજવું. તો પછી આવા શંકાશીલ આયુ ઉપર હે આત્મા ! વિશ્વાસ રાખીશ નહિ. આજ આનંદથી તું બેઠો હોય તો પણ ચોક્કસ જાણજે કે, આવતી કાલની સવાર તો દૂર રહી પરંતુ બપોર જ્યારે દેખે ત્યારે ખરો. જે શાસ્ત્રકાર ભલામણ કરે છે કે,-ધર્મ કરવામાં વિલંબ નહિ કરવો:—

जं कल्ले कायव्वं, तं अज्जं चिय करेह तुरमाणा ।
बहुविग्घो हु मुहुत्तो, मा अवरन्हं पडिक्खेह ॥१॥

મનુષ્ય ચિંતવે છે; કે, કાલે ધર્મ કાર્ય કરીશું, પરંતુ કાલ કોણે દીઠી છે ? કાલે શું થશે ? માટે હે ભવ્યો ! કાલે કરવાનું હોય તે આજેજ વિલંબ રહિત કરી લો, જરાપણ ઢીલ કરશો નહિ. ધર્મ કાર્ય કરવામાં એક મુહૂર્ત પણ વિઘ્નવાળું થઈ પડે છે તેથી પાછલા પહોરમાં કરવાનું હોય તે પણ પેલા પહોરમાં જ કરી લો, કારણ જે કદાચ આયુ પુરૂં થઈ રહ્યું તો પાછલા પહોરમાં કેવી રીતે ધર્મ કરશો ?

ઘણા જીવો સવારમાં આનંદ કરતા દૃષ્ટિગોચર થાય છે અને તેજ દીવસે તમામ રિદ્ધિસિદ્ધિ કુટુંબ પરિવાર સુદ્ધાં પરલોકમાં ધર્મ વિના દુર્ગતિમાં રીબાય છે. જુઓ યશોધરનો જીવ પોતાના નવમા ભવે સુરેન્દ્રદત્ત સંજમલેવાની ભાવના-

અંગીકાર કરૂં અને મારા આત્માને આ સંસારની રખડ પટ્ટીથી બચાવી શુદ્ધ કરૂં. વળી તે સમ્યક્ દ્રષ્ટિના સહવાસમાં જે કોઇ આવે તેને પણ સાચો માર્ગ બતાવવા પ્રેરણા કરે છે. કૃષ્ણ મહારાજે પોતાની પુત્રીઓને સંજમ અપાવી સુખી કરી આધુનિક સમયમાં પણ કેટલાયે ઉત્તમ જીવો પોતાના પુત્ર પુત્રી વિગેરેને જલદી મોક્ષ નગરમાં પહોંચાડવા માટે ત્યાગ ધર્મમાં જોડે છે. (દીક્ષા અપાવે છે) વળી સંજમમાં સ્થિર થવાની ભલામણ કરે છે આનું કારણ એટલુંજ કે સમકિત દૃષ્ટિ જીવ વીતરાગના વચનથી જાણે છે જે આ સંસાર દુઃખનો દાવાનળ છે અને મોક્ષ અનંતસુખનો દરીયો છે. આ પ્રમાણે વીતરાગના વચનથી જાણીને સંસારને છોડવાનીજ અભિલાષા રાખે છે. કદાચ સર્વથા ન છુટી શકે તો દેશથી પણ છોડીને દેશવિરતિ બને છે અને ચારિત્રના પરિણામવાલો હોય છે. શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ મહારાજ કૃત યોગશાસ્ત્રની ટીકામાં કહ્યું છે જે:-

सर्वविरति लालसः खलुदेशविरति परिणामः
यति धर्मानुराग रहितानां तु गृहस्थानां देशविरतिरपि न सम्यक्

દેશવિરતિનો પરિણામ પણ નિશ્ચિતપણે સર્વવિરતિની લાલસાવાલો જ હોય છે. એટલે જે ગ્રહસ્થોને મુનિધર્મ ઉપર અનુરાગ નથી તેઓની દેશવિરતિ એટલે અણુવ્રતાદિકને ધરવા સ્વરૂપ શ્રાવકપણુ પણ સાચુ નથી. પરમાત્મા મહાવીરદેવના ઉપાસક બનવાનો જે દાવો રાખે છે તેવા જીવોયે તો નીચે બતાવેલ મહાવીર પ્રભુના વચનો પોતાના હૃદયમાં બરાબર ઉતારવાં પડશે. જુઓ પરમાત્માના વચનો.

श्लोक भो भो देवाणु पिया मिमे भवकाणणेपरिभमंता
दुह दावानलतत्ता जइवंछहसासयं ठाणं १

तचोय दुल्लहंइह अहिण पंचिंदियं जए सव्वं
तम्मिवि निरोगत्तं तल्लाभे दीह माऊंच २
अह दुल्लह धम्ममइ तो गुरु जोगंमि धम्म सवणंच
एयंमि वि सद्दहणं तओयं जिणदेसिया दिक्खा ३
तापत्तोए समए मणुयत्ताइण दुल्लहोलाहो
इक्कं जिणंद दिक्खं दुक्खक्खय कारणं मुत्तुं ४
धन्ना जयम्मि जेहिं पत्तावालत्तणे वि जिण दिक्खा
जम्हाते जीवाणं न कारणं कम्म बंधस्स ५

અર્થ:—સમુદ્રમાં પડેલા રત્નની માફક જીવોને મનુષ્ય પણુ અતિશય દુલ્લભ છે તેમાં પણુ આર્યક્ષેત્ર તે પછી શુધ્ધકુલ અને શુધ્ધજાતિ દુલ્લભ છે ૧ અને તે પછી પંચેન્દ્રિયોયે કરીને પૂર્ણ એવુંરૂપ આજગતમાં દુલ્લભ છે તેમા વળી નિરોગી પણું દુલ્લભ છે નિરોગી પણુ મળ્યા છતાં પણુ દીર્ઘાયુષની પ્રાપ્તિ દુલ્લભ છે ૨ એ તમામ મળ્યા પછી પણુ ધર્મની મતિથવી દુર્લભ છે ધર્મની મતિ થયા છતાં ગુરૂનો યોગ થવો દુર્લભ છે. ગુરૂનોયોગ થયા છતાં ધર્મનુ શ્રવણુ થવુ દુર્લભ છે અને ધર્મનુ શ્રવણુ થયા છતાં તેના ઉપર શ્રધ્ધા અને શ્રધ્ધા થયા છતાં શ્રી જીનેશ્વર દેવોયે ફરમાવેલી દીક્ષાની પ્રાપ્તિ થવી. દુર્લભ છે ૩ મારૂ સદ્ભાગ્ય છે જે આસમયમાં દુઃખના ક્ષયમાં કારણુભૂત એવી એકજીન દીક્ષાને મુકીને મનુષ્ય પણા આદિનો દુર્લભ લાભ મને થયો છે ૪ આ જગતમાં તે આત્માઓને ધન્ય છે કે જે આત્માઓ બાલ પણાની અંદર જીન દીક્ષાને પામ્યા છે કારણુ કે તે આત્માઓ જીવોના પ્રત્યે કર્મ બંધનના કારણુ રૂપ થતા નથી–૫ આ પ્રકારની ભાવના કર્યા પછી. અને બાલ દીક્ષિતોના ગુણુ ગાયા પછી

પહોંચ્યા. જ્ઞાનીનું વચન છે જે ચક્રવૃતિ જો સંસાર ન છોડે તો નરકમાંજ જાય. (તત્ત્વાર્થ સૂત્ર અધ્યાય છઠ્ઠો સૂત્ર ૧૬).

बह्वारंम्भ परिग्रहत्वंच नारकस्यायुषः

બહુ આરંભ અને પરિગ્રહપણું એ નારકીના આયુષ્યનો આશ્રવ છે. જ્ઞાનીનાં વચન વીચારતાં ઘણો આરંભ પરિગ્રહ નરકગતિની અસહ્ય વેદનામાં ઉત્પન્ન કરે છે જેથી જે ચક્રવૃતિઓ સમજીને સંસારમાંથી નીકળી ગયા તેજ દુઃખથી મુક્ત થયા ચક્રવૃતિઓને આરંભ પરિગ્રહ અથાગ હોવાથીજ નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંજમ લેવાથી તે કરેલા આરંભ સમારંભના પાપથી મુક્ત થઈ. મુકિતમાં અગર દેવલોકમાં જાય છે. આથી સિદ્ધ થયું જે જગતમાં ઉત્તમમાં ઉત્તમ અને સુખનું કારણ આત્માની શુદ્ધિ કરનાર સંજમજ છે બાકી કોઇ નથી. આથી જૈનકુલમાં જન્મેલો પ્રભુ મહાવીરનું શાસન પામેલો આત્મા પ્રભુ મહાવીરને માનવાવાલોકદાપી દિક્ષાનો વિરોધ કરીશકેજ નહી. અને વિરોધ કરે તો પ્રભુ મહાવીરને નથી માનતો એમજ સમજાય તે ખુલ્લે ખુલ્લું છે. ભલે બાળ હોય કે યુવાન હોય કે વૃદ્ધ હોય પરંતુ. અનંતકાળની રખડપટ્ટીનો નાશ કરનાર જે સંજમ તે લેવાને તમામ અધીકારી પ્રભુ મહાવીરે સિદ્ધાંતમાં કહ્યા છે. ભગવતી સૂત્ર પ્રમુખ સિદ્ધાંતમાં આઠ વરસે સંજમ લઈ ઓછામાં ઓછું ૧ વરસ ઉત્કૃષ્ટામાં ઉત્કૃષ્ટ ક્રોડ પૂર્વથી કંઇક ન્યૂન સંજમ પાળી કેવલજ્ઞાન પામી મોક્ષમાં ગયાની હકીકતો અનંતજ્ઞાનીઓએ બતાવી છે. કેટલાયે ઉત્તમ જીવો પરલોકથી ચવી લઘુ વયમાંજ વૈરાગી બનેલા ગીતને વિલાપ સમાન નાટકને કાયકલેશ સમાન ભોગોને રોગ સમાન સ્ત્રીઓને નાગણી સમાન ગણી ઉત્તમ ચારિત્ર પાત્ર બની આત્માની.

કર્યો. પુરોહિતને પુત્ર નહી હોવાથી મુનિવરોને' પુછયું. હે પૂજ્યો અમારે પુત્ર થશે કે નહી થાય આ પ્રશ્ન સાંભળી મુનિરૂપ ધારણ કરી આવેલા દેવતાયે કહ્યું હે પુરોહિત તમારે બે પુત્રો થશે તે સારી મતિવાલા થશે અને તે બંને જગતને પૂજનીક એવી દિક્ષાને અંગીકાર કરશે. તે દીક્ષા લેવા તૈયાર થાય તે વખત તમારે તેને અંતરાય નહી કરવો કારણ કે તે ઘણા જીવોને પ્રતિબોધ કરશે.

આ પ્રમાણે કહી બંને દેવતાઓ ચાલ્યા ગયા દેવલોકમાંથી ચવિને પુરોહિતની સ્ત્રી યશાના ગર્ભપણે ઉત્પન્ન થયા પોતાની સ્ત્રીને' ગર્ભવતી દેખી ભૃગુને મુનિનું વચન યાદ આવ્યું ભૃગુ વિચાર કરે છે જે મારે પુત્રો તો થશે પરંતુ બાળવયમાંજ દિક્ષા લેશે માટે એવી ગોઠવણ કરૂં જે મારા પુત્રોને જીંદગીભર મુનિયોનું દર્શનજ ન થાય મોહના પ્રતાપે નિશ્ચય કરી પોતાનું ઇષુકાર નામનુ નગર છોડી પોતાની ભાર્યાને લઈ કોઈ ગામડામાં જઈને રહ્યો. મોહરાજાનો કેટલો પ્રબળપ્રતાપ છે કે જે પોતાનું શ્રાવકપણું ભુલી જઈ નહિ કરવાનું કાર્ય કરે છે.

ગામડામાં પુત્ર યુગલને યશાયે જન્મ આપ્યો. અનુક્રમે વૃદ્ધિ પામ્યા માતાપિતા વિચારે છે જે કદાચ અહીં સાધુ આવી ગયા ને જો પુત્ર દેખશે તો દિક્ષા લઇ લેશે માટે સંગજ ન કરે તેવી ગોઠવણ કરીએ. પુત્રોને માતાપિતા કહે છે જે હે પુત્રો, મુંડ અને દંડને ધારણ કરનારા નીચી દ્રષ્ટિથી ચાલનારા મુંડાઓ બાળકોને પકડી એકદમ મારી નાંખે છે અને નિર્દય એવા તેઓ રાક્ષસની માફક મારી નાંખેલા બાળકોનું માંસ ભક્ષણ કરે છે. તે કારણથી તે સાધુઓ પાસે તમારે જવું નહિ ને તેનો વિશ્વાસ પણ તમારે ન કરવો મોહથી મૂઢ બનેલા અને જ્ઞાનચક્ષુ નષ્ટ થયેલાં માતાપિતાએ

કુમારને વૈરાગી બનેલા જોઈ કુમારનાં માતાપિતા તથા નગરનો રાજા રાણી વીગેરે વૈરાગ્ય પામી સંજમનો સ્વીકાર કર્યો અને સજમમાં વીર્ય ફોરવી નિરતિચાર ચારિત્ર પાળી કેવળજ્ઞાન પામી અનંત સુખનું ધામ જે મોક્ષ ત્યાં પહોંચ્યા જે માતા પિતાઓ મુનિરાજ પાસે પોતાના પુત્રોને મોકલવામાં પણ કટ્ટાં વિરોધિ હતાં તેજ માતાપિતા પુત્રોને સંજમ લેવાની આજ્ઞા આપે છે અને પોતે પણ બંને જણ પારમેશ્વરી પ્રવજ્યા અંગીકાર કરી. આત્મકલ્યાણ કરે છે તેનુ કારણ ચારિત્ર મોહનીય કર્મનો ક્ષયોપશમ થાય છે ત્યારેજ જીવો પોતાના આત્માની શુદ્ધિ કરવા તૈયાર થાય છે આ દૃષ્ટાંતની વિશેષ હકીકત ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ચૌદમા અધ્યયનમાં ઘણી ઘણી શાસ્ત્રકારે બતાવી છે પરંતુ અહીયાં તો લેશમાત્ર દિગ્દર્શન માત્ર સમજવું આ દૃષ્ટાંતથી આટલુ તો સિદ્ધ થઇ ચુક્યું જે પૂર્વ ભવની આરાધનાયે કરીને જન્મેલા બાળકો પણ નાની ઉમરમાં પણ સંજમના આરાધક બને છે જેથી તેવા ઉત્તમ જીવો પૂર્વની આરાધનાના બળથી આ પંચમકાળમાં પણ આત્મકલ્યાણ કરવા તૈયાર થાય તેમાં કોઇએ આડા આવી અંતરાય ભૂત બની પાપ બંધનમાં ઉતરવું તે કોઇ રીતે વ્યાજબી ન ગણાય જીંદગી કાલ પુરી થઇ જશે એકીલા ચાલ્યા જવાનું છે તે સાચુ છે. અને આવા ઉત્તમ કાર્યમાં અંતરાયભૂત બની બાંધેલુ કર્મ ભવાંતરમાં ભોગવવું પડશે. આવાં આગમનાં વચન ભુલી જવા જેવાં નથી વીતરાગનું શાસન પામેલાં ઉત્તમ માતાપિતાઓ પોતાના બાળકોને ઉન્નતિના શીખર પર પહોંચાડવા લઘુ વયમાંજ સંજમ અપાવી સહાયક ભૂત બની પુણ્યાનુબંધી પુણ્યનાં ભાગી બને

કરશો તો તમે ક્યાંથી સુખી થશો? આ અધિકાર ગૌતમપૃચ્છામાં છે.

આજકાલ કેટલાએ જીવો બીજાને સુખી દેખીને મનમાં બળે છે ને ઈર્ષ્યા કરી પોતાના આત્માને પાપથી ભારે કરે છે. મનમાં વિચારે છે કે, આટલી બધી ઋદ્ધિ સિદ્ધિ એને થઈ ને મારે કેમ નહિ? માટે તેની ઋદ્ધિનો ફેરફાર કરાવી નાખું. આવા વિચાર કરવાથી પાપના બંધન સિવાય બીજું કાંઇ હાથમાં આવતું નથી. કારણ કે સામા મનુષ્યનું પુણ્ય પ્રબળ હશે. ત્યાં સુધી તારાથી કાંઇ થવાનું નથી. ઈર્ષ્યા કરનાર જીવો પોતાનાં શુભ કાર્યનો લાભ ગુમાવી ભવાંતરમાં દુ:ખી થાય છે.તે ઉપર કુંતલદેવીરાણીનું દષ્ટાંત મનનપૂર્વક વિચારી ઈર્ષ્યાથી હે ચેતન દૂર રહી આત્મસાધન કરજે.

કુંતલદેવી રાણીનું દૃષ્ટાંત.

આ ભરતક્ષેત્રને વિષે ઇન્દ્રની નગરી જેવું અવનિપૂર નામનું નગર છે, તેમાં જિતશત્રુ નામે રાજા છે. તે રાજાને પાંચસો રાણીઓ હતી. તે સર્વે ઉદાર અને પુણ્યકાર્યમાં અત્યંત આદરવાળી હતી. તે સર્વેની મધ્યે કુંતલદેવી નામની પટરાણી માત્ર બહારથીજ શોભતી હતી: બીજી રાણીઓ નિષ્કપટપણે ધર્મ કાર્યમાં તત્પર હતી તેથી તેઓ તત્ત્વથી શોભતી હતી. સર્વે રાણીઓને રાજાની કૃપાથી ઘણી ઘણી સંપદાઓ પ્રાપ્ત થયેલી હતી તેનાથી તેણીએ અદ્ભુત ચૈત્યો કરાવ્યાં. તે ચૈત્યોમાં તેઓએ સુવર્ણાદિકની સુંદર જિનપ્રતિમાઓ સ્થાપન કરાવી. ઉત્તમ જીવોના ભાવ નિરંતર પુણ્યકાર્યમાં વૃદ્ધિ પામતા જ જાય છે. તે ચૈત્યોમાં તે નિરંતર સ્નાત્રાદિક મોટા ઉત્સવો કરવા લાગી, કારણ કે ચૈત્યોમાં મોટી પૂજાઓ કરવામાં આવે તે પોતાને અને અન્યને બોધિબીજનું કારણ છે. તે સર્વે રાણીઓ

કળીકાળ સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિજીના ઉપદેશથી તિબોધ પામેલા કુમારપાળ રાજાનું સંક્ષેપ વર્ણન.

૧ સમ્યક્ત્વ મૂળ બાર વ્રત અંગિકાર કર્યા.

૨ ત્રિકાળ જિનપૂજા કરવાનો નિયમ કર્યો

૩ અષ્ટમી તથા ચતુર્દશીના પોષધ ઉપવાસ કરવા.

૪ પારણાને દિવસે દષ્ટિગોચર થયેલા સેંકડો માણસોને યથાયોગ્ય વૃત્તિ આપીને સંતોષ પમાડવો.

૫ સાથે પૌષધ ગ્રહણ કરેલા હોય તેઓને પોતાના આવાસે પારણું કરાવવું.

૬ સાધર્મિક ભાઈયોનો ઉદ્ધાર કરવા માટે એક હજાર સોનામહોર દરરોજ આપવી.

૭ એક વરસમાં એક ક્રોડ સોનામોહોરનું દાન સાધર્મિ ભાઇને દેવું. (એ પ્રકારે ચૌદ વરસ સુધી ચૌદ ક્રોડ સોના મહોરનું દેવું.)

૮ સાધર્મિ ભાઈઓ પાસેનું અકોંતેર લાખ દ્રવ્ય છોડી દીધું.

૯ નિર્વંશ જનારનું તમામ દ્રવ્ય રાજા ગ્રહણ કરે. પરંતુ આ ધાર્મિક રાજાએ તેવું બહોતેર લાખ દ્રવ્ય મૂકી દીધું

૧૦ સાતસો લહીયાયો રાખીને છ લાખ છત્રીસ હજાર આગમ પુસ્તકો લખાવ્યાં તેમાં દરેક આગમની સાતસાત પરતો સોનાના અક્ષરોથી લખાવી તથા શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યકૃત વ્યાકરણ તથા ચારિત્રાદિક ગ્રન્થોની એકવીસ એકવીસ પરતો લખાવી અને વળી લખેલાં પુસ્તકના એકવીસ જ્ઞાન ભંડારો કરાવ્યા.

૧૧ હંમેશાં ત્રિભુવનપાળ દેરાસરજીમાં સ્નાત્ર મહોત્સવ કરવો.

૧૨ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ મહારાજને દ્વાદશાવર્તવંદન કરવું. પછી અનુક્રમે તમામ મુનિરાજને વંદન કરવું.

હજાર કોટીધ્વજ શાહુકારો અને લાખો ગમે બીજા શ્રાવકોના સંઘ સહિત જાત્રા કરી તેમાં દરેક સ્થાને સ્નાત્ર મહોત્સવ ધ્વજારોપણ શ્રી સંઘ વાત્સલ્ય આદિ શુભ કાર્યો કરી ક્રોડો રૂપીયા ખરચી જીંદગી પવિત્ર બનાવી.

૯ **પહેલા વ્રતમાં**—મારી એવો શબ્દ બોલાઇ જાય તો ઉપવાસ કરવો. એક દીવસ ગુરૂ મહારાજ શ્રી હેમચંદ્ર સૂરિજી મહારાજનાં દર્શન કરી વિનય પૂર્વક કુમારપાળ રાજા બેઠા હતા, ગુરૂમહારાજે દેશનાનો પ્રારંભ કર્યો કે વિવેકી પુરૂષોએ વર્ષારૂતુમાં પોતાના સ્થાનમાંથી બહાર જવું નહી કારણ કે વર્ષારૂતુમાં બહુ પાણીને લીધે સર્વ પૃથ્વી જીવાકુલ હોય છે તે ઉપર ઉન્મત્ત મહિષ પાડાની માફક પરિભ્રમણ કરતો માણસ જીવોને હણે છે, શ્રી નેમિનાથ ભગવાનના ઉપદેશથી શ્રી કૃષ્ણે વર્ષારૂતુમાં બહાર જવાનો નિયમ કર્યો હતો તે સાંભળી વિવેકી કુમારપાળ રાજાયે નિયમ લીધો કે આજથી હવે વર્ષાઋતુમાં મ્હારે પણ કોઇ ઠેકાણે બહાર જવું નહી સર્વ ચૈત્યોનાં દર્શન અને ગુરૂ મહારાજનાં દર્શન વિના વર્ષાકાલમાં પ્રાયઃ નગરમાં પણ નીકળવું નહી. આવો અભિગ્રહ આજ કાળના ગ્રહસ્થો પણ થોડા ઘણા અંશે ધ્યાનમાં લેશે તો આત્માને બહુજ ફાયદો થશે.

૧૦ **બીજા વ્રતમાં**—વિસ્મૃત્યાદિથી અસત્ય વચન બોલાઇ જાય તો આયંબિલ વિગેરેનો તપ કરવો.

૧૧ **ત્રીજા વ્રતમાં**—મરી ગયેલ:નિર્વંશીનું ધન ગ્રહણ ન કરવું.

શાકનો નિષેધ તથા રોજ એકાસણું કરવું. પર્વ તીથિઓને દિવસ કાયમ બ્રહ્મચર્ય પાળવું.

૨૭ **આઠમા વ્રતમાં**–સાતે વ્યસનોને પોતાના દેશમાંથી કાઢયા.

૨૮ **નવમા વ્રતમાં**–બન્ને ટંક સામાયિક કરવું. તે સામાયિકમાં શ્રી હેમચંદ્રસૂરિમહારાજ વિના બીજા સાથે બોલવાનો નિષેધ. હમેશાં વીતરાગ સ્તોત્રનું તથા યોગશાસ્ત્રના બાર પ્રકાશનું ગણવું.

૨૯ **દશમા વ્રતમાં**–ચોમાસામાં કટકનું નહિ કરવું. ગીજનીના સુલતાનનું આગમન થયા છતાં પણ નિયમથી નહિ ચલ્યા

૩૦ **અગ્યારમાં વ્રતમાં**—પૌષધોપવાસમાં રાત્રિએ કાયોત્સર્ગ કરતાં મંકોડો પગે ચોંટયો, લોકોએ દૂર કરવા માંડયો છતાં દૂર થયો નહિ, જેથી તેની મરવાની શંકાવડે કરી પોતાના પગની ચામડી ઉખેડીને દૂર મૂકી મંકોડાને બચાવ્યો.

૩૧ **બારમા અતિથિસંવિભાગ વ્રતમાં**—દુઃખી સાધર્મિક શ્રાવક પાસેનું બોતેર લાખ દ્રવ્યનું છોડી દેવું. નિરંતર સુપાત્રમાં દાન દેવું.

આ પ્રમાણે આ મહાભાગ્યશાળી કુમારપાલ રાજાના પુણ્ય માર્ગો કેટલાક લખી શકાય ! પોતે સારી રીતે ધર્મનાં અનુષ્ઠાન વડે કરીને પોતાના આત્માનો ઉદ્ધાર કરી સંસારને તોડી નાખ્યો. ફક્ત બે ભવમાંજ મોક્ષ જાય તેવું અનુષ્ઠાન કર્યું. અને સાધર્મિક ભાઈઓને યથાયોગ્ય દાન દેવા વડે કરી, ધર્મમા સહાય કરવા વડે કરી, તથા કરના મૂકવા વડે કરી, સીદાતાના ઉદ્ધાર વડે કરી, અઢાર દેશમાં અમારી પડહ વગડાવવા વડે કરી, પરોપકાર પણ ઘણોજ કર્યો. જેથી માનવ જીન્દગી ધર્મનાં કાર્યોવડે સફળ કરી મહાન્ પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય પ્રાપ્ત કર્યું છેવટ અંત

તેમનું આ સંક્ષેપ ચારિત્ર વાંચી તમામ પ્રકારે ખુબ ધ્યાન આપવા ચુકવું નહી.

ઇતિ કુમારપાળ સંક્ષેપ વર્ણન.

વસ્તુપાલ તેજપાલ વિગેરેનાં શુભ કાર્યો.

શ્રી ધવલકપુર (ધોળકા) ના વીરધવલ રાજાના મંત્રીઓ વસ્તુપાલ તેજપાલે પણ લક્ષ્મીથી અનેક શુભકાર્યો કર્યાં છે. શ્રી આબુજી ઉપર બાર ક્રોડ ને ત્રેપન લાખ દ્રવ્ય ખરચી એવાં તો દેરાસરો કરાવ્યાં કે આધુનિક જમાનાના કારીગરોની દ્રષ્ટિને ગરકાવ કરી મૂકે છે. વસ્તુપાલ તેજપાલે શુભમાર્ગમાં લક્ષ્મી વાપરી તેનું દિગદર્શન સામાન્યથી કરીએ છીએ.

ત્રણ લાખ દ્રવ્ય ખરચીને શત્રુંજયે તોરણ બંધાવ્યું.
ત્રણ હજાર બસો ને બે જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા.
તેરશેં જિનમંદિર શિખરબંધ કરાવ્યાં.
એક લાખ ને પાંચ હજાર નવિન જિનબિંબ ભરાવ્યાં.
નવસેં ને ચોરાસી પૌષધશાળા કરાવી.
છત્રીસ લાખ દ્રવ્ય ખરચીને પુસ્તકોના જ્ઞાન ભંડાર કરાવ્યા.
ત્રણ લાખ દ્રવ્ય ખરચી ખંભાતમાં જ્ઞાન ભંડાર કરાવ્યા.
સાડા બાર યાત્રા શ્રી શત્રુંજય તીર્થની કરી.
અઢાર ક્રોડ છન્નું લાખ દ્રવ્ય શ્રી શત્રુંજય તીર્થે ખરચ્યું.
અઢારક્રોડને ત્રાસીલાખ દ્રવ્ય શ્રીગીરનારજી તીર્થમાં ખરચ્યું.
બાર ક્રોડ ને ત્રેપન લાખ દ્રવ્ય શ્રી આબુતીર્થમાં ખરચ્યું.
પાંચશેં સિંહાસન હાથીદાંતનાં કરાવ્યાં.
પાંચસેં સમવસરણ કરાવ્યાં.

બંધાવી. વીગેરે સાત ક્ષેત્રોમાં નેવુંલાખ સોનામોહરો ખર્ચીને લ્હાવો લીધો છે.

આ સિવાય ઘણા ભાગ્યશાલી જીવોએ શ્રી શત્રુંજય, ગીરનાર વિગેરે મહા પવિત્ર તીર્થોમાં પોતાની લક્ષ્મી પુષ્કળ ખરચી પુણ્યાનુબંધી પુણ્યને પ્રાપ્ત કર્યું છે. સંવત્ અઢારના સૈકામાં મોતીશા શેઠે શ્રી સિદ્ધાચલજી ઉપર કુંતાસરનો ખાડો પૂરાવી નવીન ટુંક ઉભી કરીને પોતાના યશને જગત્માં ફેલાવી દીધો છે: અને મહાન્ પુણ્ય ઉપાર્જન કરી ગયા છે. આવા ઉત્તમ જીવો જગત્માંથી કાળધર્મ પામી ગયા છતાં નામસ્મરણ રૂપે હજી જાણે જીવતાજ હોય નહિ એમ ધર્મિષ્ઠ જીવોને યાદ આવ્યા જ કરે છે. આ કાળમાં પણ ઘણા ઉત્તમ જીવો પોતાની લક્ષ્મીને દર વરસે સારા માર્ગમાં ખરચી મહા પુણ્ય ઉપાર્જન કરી રહ્યા છે. ત્યારે કૃપણ જીવો લક્ષ્મીનો સંચય કરવામાં જ જીંદગી પૂરી કરે છે અને સંસારની લીલા કરવા માટે હજારો ને લાખોના મહેલો બંધાવી તથા મોટરગાડીઓ ચલાવવા પુદ્ગલાનંદી બની પાપના ભાગી બને છે. પરંતુ જ્ઞાનચક્ષુથી એટલું પણ તપાસતા નથી કે 'પરલોકમાં ગયા પછી તે બંગલામાં હે ચેતન! કયા જીવો લીલા કરશે? મોટરગાડીમાં કોણ બેસશે? પાપના બોજા કોણ ભોગવશે? એટલો વિચાર જ્ઞાનચક્ષુથી જો થાય તો જરૂર સમજ પડે અને શુભમાર્ગમાં લક્ષ્મી ખરચવા તૈયાર પણ થવાય. માટે દરેક ભવ્ય જીવોએ ન્યાયસંપન્નવિભવ પ્રાપ્ત કર્યા પછી પણ લક્ષ્મીને શુભમાર્ગમાં ખરચી જૈન શાસનને દીપાવવું, ભવાંતરનું ભાતું મજબુત કરવું. છેવટ મોક્ષસુખ પ્રાપ્ત થઈ શકે તેવી રીતે શુભ ક્ષેત્રમાં ધનનો વ્યય કરવો. લક્ષ્મી

" આયૂ વર્જીને સાતે કર્મની અંતિમ કહેતાં છેલ્લી
ાકોડી સ્થિતિ પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ન્યૂન રહે
કી સર્વ ખપી જાય, ઇહાં ગંઠી સ્થાનક છે.

તે ગંઠી કેવા પ્રકારની છે? અત્યંત દુઃખે કરી ભેદવા
ય કર્કશ વક્ર ગુઢ ગુપ્ત કોઇ ખરીરાદિ કઠિન કાષ્ટની
ક તે જેવી તેવી રીતે ભેદી શકાય નહિ તે ઉપમાવાળી એ
નાદિકાળની જીવને કર્મજનિત ઘન કહેતાં નિવિડ રાગદ્વેષ-
રેણતિ રૂપ ગ્રન્થી છે. તે વજ્રની માફક દુર્ભેદ્ય સમજવી.

જ્યાં ગંઠી છે ત્યાં સુધી આવે તેને પ્રથમ યથાપ્રવૃત્તિ-
ણ હોય, ગ્રન્થી ભેદ થયા. પછી બીજું અપૂર્વકરણ હોય,
ા સમ્યક્ત્વ પુરખ્ખડે કહેતાં સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તવ્યપણે આગળ
ું છે જે જીવોએ એટલે ચોક્કસ સુખ આગળ રહ્યું
તે જીવને ત્રીજું અનિવૃત્તિકરણ હોય.

આ કરણમાં વિશુદ્ધ અધ્યવસાય વડે કરી ઉદયમાં
વેલ મિથ્યાત્વને વેદતો, નહિ ઉદયમાં આવે તેને ઉપશ-
ાવતો, ઉપશમ લક્ષણ અંતર્મુહૂર્ત્ત કાળમાનવાળા અંતકર-
માં પ્રવેશ કરે અંતરકરણના પહેલા સમયે જીવ ઉપશમ
મ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરે. અંતરકરણનો કાળ અંતર્મુહૂર્તનો
. તેથી ઉપશમ સમ્યક્ત્વ અંતર્મુહૂર્ત કાળપ્રમાણ સમજવું,
પશમ સમ્યક્ત્વમાં રહ્યો છતો જીવ સત્તામાં રહેલ મિથ્યા-
ના ત્રણ પુંજ કરે. જેવી રીતે મદન કોદ્રવા ધાન્ય વિશેષ
તેને ઔષધિ વિશેષ વડે કરી શોધાય છે. તે શોધનાં
ટલાક શુદ્ધ થાય, કેટલાક અર્ધા શુદ્ધ થાય, કેટલાક અશુદ્ધજ
હે છે. એવી રીતે જીવ પણ પરિણામ વિશેષથી મિથ્યાત્વને
ાધે છે, તે શોધનાં થકાં કેટલાંક દળ શુદ્ધ થાય કેટલાંક
ર્ધ શુદ્ધ થાય, અને કેટલાંક અશુદ્ધ જ રહે છે એવી રીતે

ત્વને પ્રાપ્ત કરે છે. પ્રાપ્ત થયું હોય તો વિશેષ નિર્મળ થાય છે. જેથી ભવભીરૂ જીવોએ સમ્યક્ત્વને પ્રાપ્ત કરવા અને પ્રાપ્ત થયા પછી તેને ટકાવી રાખવા સતત્ ઉદ્યમવંત થવું. આગળ ગુણઠાણે ચઢવા શ્રાવકના ત્રણ મનોરથને મનોમંદિરમાં વિચારવા. મનનપૂર્વક ભાવવા તે નીચે પ્રમાણેઃ—

શ્રાવકના ત્રણ મનોરથ.

૧ કેવારે હું બાહ્ય તથા અભ્યંતર પરિગ્રહનો ત્યાગ ી મારા આત્માને સુખી કરીશ. તે બંને પ્રકારના પરિગ્રહો હાપાપનું મૂળ છે. દુર્ગતિને પમાડનાર છે, કષાયના સ્વામી , અનર્થોને ઉત્પન્ન કરવાના હેતુભૂત છે, દુર્ગતિએ લઈ નાર છે બોધિબીજરૂપ સમ્યક્ત્વના ઘાતક છે, સત્ય સંતોષ, ્રહ્મચર્ય, શાંતિ, માર્દવ, આર્જવ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, રણસીત્તરી, કરણસીત્તરી, બાર ભાવના, પંચ મહાવ્રત ત્યાદિક ધર્મરાજાના સૈન્યને પાછું હઠાવનાર છે. છેવટ અધોાતિમાં પહોંચાડનાર છે. એવા પરિગ્રહને જ્યારે હું દૂર કરીશ ે દિવસ મારે સોનાનો સુરજ ઉગશે. મારો આત્મા આત્મિક ુખમાં લીન થશે. તે દિવસ કયારે આવશે ? એ પેહેલો મનોરથ.

૨ કેવારે હું પંચમહાવ્રત લઈ, પંચસમિતિ, ત્રણગુપ્તિ ે આઠ પ્રવચન માતાનો આદર કરીશ ? તથા ઘોર અભિગ્રહને ધારણ કરી, બેંતાલીસ દોષરહિત શુદ્ધ આહારી બની, ાર ભેદે તપ કરી, સકળ કર્મને તોડી, મારા આત્માનો દ્ધાર કરીશ ? વળી અંત આહારી, પંત આહારી, અરસ આહારી, વિરસ આહારી, સર્વ રસનો ત્યાગી થઈ ધનાકાદી, ધનાશાલિભદ્રાદિક મુનિવરોની માફક ત્યાગી બની, શુદ્ધ

કયારે કરીશ હું સ્થિર-નિર્મળ આ ચિત્ત જો......
સફળ થશે મ્હારા એ મનના મનોરથો.
મહા મુનિવર માફક સંયમ પાળીને,
કયારે થઇશ હું અંતરમાં ઉજમાળ જો;
ધના કાકંદી—મેઘ ધન્ના શાળી પરે,
સંયમ પાળી કયારે વરીશ શિવમાળ જો.........
સફળ થશે મ્હારા એ મનના મનોરથો.
પાપસ્થાનક પ્રેમે અઢાર આલોવીને,
કયારે ખમાવીશ સહુને ધરી ઉલ્લાસ જો;
અણસણ કરી આ દેહની મમતા મુકીને.
કયારે માનીશ મૃત્યુ—મહોત્સવ ખાસ જો.........
સફળ થશે મ્હારા એ મનના મનોરથો.
ત્રણ મનોરથ મનના ફળશે જે સમે,
તે સમયે માનીશ મુજને ધન્ય ધન્ય જો;
સફળ થશે મ્હારા એ મનના મનોરથો,
"ભક્તિ" ભાવે પ્રભુ પાસે યાચું ન અન્ય જો......
ત્રણ મનોરથ મનથી ચાહું સર્વદા.

ભવ્ય જીવને સંયમની પ્રાપ્તિની અનંતર મોક્ષ પ્રાપ્તિ

ભવ્ય જીવ જ્યારે અમૃત સરખી સંસારને નિકંદન નારી સદ્દગુરૂની દેશના સાંભળે છે ત્યારે તેને સંસાર ઝેર થઇ પડે છે. અને ગુરૂ મહારાજ પાસે ચારિત્ર ગિકાર કરતાં આવા ઉદ્દગાર કાઢે છે કે:-

'હે ગુરૂ મહારાજ હે પરમ ઉપકારી! હે કરૂણાના ાગર! અનાદિ કાળથી મોહનિદ્રાના વશ થકી નષ્ટ થઇ યું છે શુદ્ધ ચૈતન્ય જેનું એવા મને આપ સાહેબે સારી તે જગાડયો જેથી આ જગતમાં ધન્ય અને પુણ્યશાળી

કારના હિતનો ઉપદેશ કરવાવાળા તથા જેઓના સમા-
ગમથી અનેક જન્મના પાપો ભસ્મીભૂત થાય છે. એવા
પરમઉપકારી ગુરૂ મહારાજનો સંયોગ જીવને મળવો
ઘણોજ દુર્લભ છે, માટે હું મારા આત્માને ઉચ્ચ શ્રેણિ
ઉપર ચઢાવું."

આ પ્રમાણે કહી સંવેગ-વૈરાગ્યના તરંગથી ભવ્ય જીવ સદ્‌ગુરૂ પાસે સ્વવીર્ય ઉલ્લાસથી ચારિત્ર ગ્રહણ કરી, પંચ મહાવ્રત આઠ પ્રવચન માતા, દશ પ્રકારના યતિ ધર્મ, ચરણસિત્તરી, કરણસિત્તરી, બાવીસ પરિસહને જીતવા ઈત્યાદિ ધર્મરાજાની ફોજને સાથમાં લઈ કર્મરાજાની ફોજને હઠાવી અપ્રમત્તપણે નીરતિચાર ચારિત્ર પાળી ગુરૂમહારાજની આજ્ઞા શીર પર ચઢાવી, ક્ષપકશ્રેણિ ઉપર આરૂઢ થઈ, ઉજ્વલ ભાવના વડે શુક્લધ્યાનના આદિના બે પાયાનું ધ્યાન કરી, કેવલજ્ઞાન કેવલદર્શન પામી, છેવટ શૈલેશી અવસ્થાને પ્રાપ્ત કરી ચૌદમે ગુણઠાણે તમામ પ્રકારના યોગોને રૂંધી, જ્યાં અનંત સિદ્ધ પરમાત્મા બિરાજમાન થયા છે તેવા શાશ્વતા સિદ્ધિસ્થાનમાં જઈ આત્માના અખંડ આનંદનો અનુભવ કરવા ભાગ્યશાળી બને છે. મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવાનાં ત્રણ અંગ મળ્યા પછી પણ જો સંજમમાં વીર્ય ફોરવે તોજ સંપૂર્ણ કાર્યસિદ્ધિ થાય. ત્રણ કારણો મળ્યા છતાં પણ સંજમ હાથ ન આવ્યો તો સંસારનું ભ્રમણ તો ઉભુંજ રહેવાનું.

ચાર અંગ નીચે પ્રમાણે:-

મોક્ષનાં ચાર અંગ ઉત્તરોત્તર દુર્લભ છે.

હે આત્મા ! તું બરાબર દીર્ઘદષ્ટિથી ખુબ ઉંડો વિચાર કરી લેજે. ઉપર બતાવેલ ક્રમ વિના અર્થાત્ મનુષ્યભવ,-

માટે દુર્ગતિને આપવાવાળી હિંસાનો ત્યાગ કરજે. પ્રાણીમાત્રને પોતાના સમાન ગણી જેમ બને તેમ તેને બચાવવા ઉદ્યમ કરજે. સત્યને સ્વાધિન કરજે, અસત્યને દેશવટો આપજે. પારકી વસ્તુ પત્થર સમાન ગણી હાથમાં ગ્રહણ કરીશ નહિ. શીયલરૂપી આભૂષણથી સ્વશરીરને અલંકૃત કરજે. પરસ્ત્રીને માતા, બ્હેન કે પુત્રી સમાન ગણી કોઈવાર વિકારવાળી દષ્ટિ કરીશ નહિ. સોના રૂપાનાં આભૂષણો કદાચ તારી પાસે નહિ હોય તો પણ શીયલરૂપી આભૂષણથી તારૂં શરીર અત્યંત શોભાવાળું દેખાશે. શીયલથી રહિત લાખો રૂપીયાના ઘરેણાંથી તારૂં શરીર શોભશે નહિ. અને રાવણ જેવા પરસ્ત્રીનાં આશક્તિવાળાની માફક દુર્દશા ભોગવીશ. વળી સંતોષનું સેવન કરજે. ક્રોધાદિક શત્રુઓ ઉપર ક્રોધ કરીને આત્મઘરમાંથી દૂર કરજે, તેને આધિન થઇશ નહિ. બાહ્ય શત્રુઓ જે નુકશાન કરે છે તે કરતાં અંતરના શત્રુઓ જે કષાયાદિ તે અનંતગણું નુકશાન કરે છે, તે બરાબર સમજીને તેને દેશવટો આપજે. અનાદિ કાળના અભ્યાસથી આ દેહમાં આત્મભાવ મનાયો છે, દેહ તે હું છું એમ માને છે. શરીરને સુખે સુખી, શરીરના દુઃખે દુઃખી, રાત્રી દિવસ તે શરીરનું સેવન કરવામાં–તેનું રક્ષણ કરવામાં–અત્યંત પાલણ પોષણ કરવામાં તું વ્યતિત કરી રહ્યો છે, તેવા બહિરાત્મ ભાવનો ત્યાગ કરજે.

ગમે તેવો પાપાત્મા હોય તો પણ પુણ્યના ઉદયથી સદ્ગુરૂનો યોગ પામી જો પાપભીરૂ બને તો ધર્મનો અધિકારી બની શકે છે અને પાપ ભીરૂં બન્યા પછી જો પાપનો ત્યાગ કરવા અને પ્રભુ પ્રણીત ધર્મનો સ્વીકાર કરવા-

ઇન્દ્રિયોનો ગુલામ થઇશ નહિ. ઇન્દ્રિયોને આધિન થઈ
જઇશ તો ઇન્દ્રિયોરૂપી ઘોડા તને દુર્ગતિરૂપી ખાડામાં પટ-
કશે અને બહુ દુઃખી કરશે. માટે ઇન્દ્રિયોને કાબુમાં રાખી
તેને તારી ગુલામ બનાવજે. જેથી અભક્ષ્ય, અનંતકાય,
રાત્રીભોજન, કંદમૂળ વિગેરે પાપોના બોજાવાળી ચીજોનું
ભક્ષણ કરવા સમય તને કોઇ દિવસ પણ નહિ આવે. માટે
ઇન્દ્રિયોને વશ કરવા સાવચેતી રાખજે.

પૌદ્ગલિક વસ્તુઓની અનિત્યતા—સંસારમાં રહેલા
જીવોની અશરણતા વિગેરે શુભ ભાવનાઓનો વેગ જેમ
જેમ પ્રબળ થતો જશે તેમ તેમ મમત્વરૂપી અંધકાર તે
તે પ્રમાણમાં ક્ષીણ થતો જશે અને સમતાની જળહળતી
જ્યોતિ પ્રગટ થશે. સંસારની ગતિ ગહન છે. સંસારમાં
સુખી જીવો કરતાં દુઃખી જીવોનું ક્ષેત્ર વિશાળ છે. આધિ-
વ્યાધિ શોક સંતાપથી લોક પરિપૂર્ણ છે. સુખનાં સાધનો
ઘણાં હોવા છતાં દુઃખની સત્તા જલ્દી પ્રગટ થઈ જાય છે.
જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્ય વિના દુઃખ કમી થઇ શકતું નથી.
જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્ય મેળવવા તેના સાધનની પૂરતી જરૂર
છે. જેથી પૂર્વાચાર્યના બનાવેલા વૈરાગ્યથી ભરપૂર પુસ્તકો
વાંચી જેમ બને તેમ જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત કરવો અને
આખરમાં વહેલા કે મોડા જરૂર સંયમરૂપી સામ્રાજ્યને અંગિકાર
કરવું. સંયમ વિના મુક્તિએ પહોંચાશે નહિ. સંયમ દેવ-
લોકમાં દેવતાને નથી, નારકીને નથી. તિર્યંચને નથી, ફક્ત
મનુષ્યનેજ તેની પ્રાપ્તિ થઇ શકે છે. તેમાં પણ આર્ય દેશ,
ઉત્તમ કુળ, નિરોગી શરીર અને સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા થયા પછી જ
પ્રાપ્ત થઈ શકે છે, તો ઠેઠ સુધી પહોંચ્યા છતાં મોહના

દેવપણે ઉત્પન્ન થયા. આયુ પૂર્ણ થયે ત્યાંથી ચ્યવિ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં જન્મ લઈ રાજાઓ થશે. ત્યાં ચારિત્રને અંગિકાર કરી નિરતિચાર ચારિત્ર પાળી કેવળજ્ઞાન પામી મોક્ષે જશે.

આ પ્રમાણે સમ્યક્ત્વ મૂળ બાર વ્રતથી પરંપરાએ મુક્તિ મેળવી શકાય છે; તો પછી આ ઉત્તમ ભવને પામી તમામ સામગ્રીને પામી, ગુરૂ મહારાજનો સંયોગ મેળવી હે આત્મા! સમ્યક્ત્વ મૂળ બાર વ્રત સમજપૂર્વક જરૂરી અંગીકાર કરી લેજે. તેની સમજ માટે ઉપાસક દશાંગસૂત્ર. યોગશાસ્ત્ર, ધર્મરત્ન પ્રકરણ ધર્મસંગ્રહ, ધર્મબિન્દુ વિગેરે ઘણા સૂત્રો તથા ગ્રન્થોવિદ્યમાન છે, તો ગુરૂ મહારાજ પાસે વિનયપૂર્વક સમજીને નોંધી મંડાવી વ્રતો ઉચ્ચરી લેજે અને બરાબર પાળજે, જેથી આવતાં કર્મો ઘણા અટકશે. દેશવિરતિપણું પ્રાપ્ત થશે. અંત સમયમાં સર્વ વસ્તુનો ત્યાગ કરવાની અભિલાષા થશે. અંતસમયે નિઝામણા કરવાથી જીવોને બહુ કર્મની નિર્જરા થાય છે. પ્રથમ આયુ ન બંધાયું હોત તો શુભ ગતિનું આયુ બંધાય છે. માટે ઉપરની સમજુતી લક્ષમાં લઇ મુનિપણું કદાચ ચારિત્ર મોહનીય કર્મના ઉદયથી આ ભવમાં પ્રાપ્ત ન થઈ શકે તો દેશસંયમી થવા માટે સમ્યક્ત્વ મૂળ શ્રાવકનાં બાર વ્રત તો અવશ્ય અંગિકાર કરજે અને અંગિકાર કર્યા પછી છેવટ પોતાના અંતસમયમાં તે તે વ્રતોમાં લાગેલા અતિચારોને યાદ કરી મિચ્છામિ દુક્કડં આપી, દુષ્કૃત્યોની નિંદા કરવી, સુકૃતની અનુમોદના કરવી, જેથી આત્મા ઉચ્ચ કોટી ઉપર જરૂર આવી શકે છે. જુઓ! ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના નવમા પ્રત્યેકબુદ્ધ અધ્યયને વિષયમાં અંધ બનેલા મણિરથ રાજાએ પોતાના સગા ભાઇ યુગબાહુને તરવારનો ઘા મારી નીચે પછાડ્યો, યુગબાહુને આર્ત્તધ્યાન રૌદ્રધ્યાનના કારણો ઉપસ્થિત થયા, પરંતુ યુગબાહુની ધર્મપત્નિ મદનરેખાએ

ઉચ્ચારાવવા અને નિઝામણા કરાવવી. શુદ્ધ ભાવનાથી કરાવેલી તે વખતની આરાધના જીવોને બહુ હિતકારી થઇ પડે છે. પ્રથમ કરેલા પાપના પુંજ ઘણા ખરા વીખરાઇ જાય છે. આવતા ભવનું આયુ ન બાંધ્યું હોય તો શુભ ગતિનું બંધાય છે, માટે છેલ્લી વખતે જીવોએ જરૂર સમજીને આરાધના કરવી, જેથી વ્રતધારીને અગર કદાચ વ્રતો લઇ ન શકયા હોય તેવા જીવોને પણ આ અંતસમયની આરાધના ઘણીજ ફાયદાકારક થાય છે.

અંતસમયની આરાધના.

(રાગ—ભેખ રે ઉતારો રાજા ભરથરી.)

ભાવના ભાવો એણીપરે, મૃત્યુ આવ્યે નજીકજી;
હું રે અનાદિ અભેદી છું, શી છે મ્હારે એ બીકજી...ભાવના૦
ધામ ધરા ધન આ બધું, મેલી જાતું જરૂરજી;
મ્હારૂં તેમાં કાંઇ નથી, શીદને રહું મગરૂરજી;...ભાવના૦
આ તો ભાડાની છે કોટડી, ખાલી કરતાં શું થાયજી;
પુદ્‌ગલ નાશ થતાં અરે, આત્માનું શું જાયજી...ભાવના૦
હું તો આત્મ અનાદિ છું, અનંત ગુણો ધરનારજી;
મૃત્યુ ભલે અરે આવતું, હું તો નથી ડરનારજી;...ભાવના૦
મોંઘો માનવ ભવ મેળવી, કીધું કાંઇ ન હિતજી;
કાગ ઉડાડવા મેં અરે, ફેંક્યું રત્ન ખચિતજી...ભાવના૦
રાગ ને દ્વેષથી કલેશમાં, કાઢયો સઘળો કાળજી;
જિનવાણી નહિ સાંભળી, વળગી ઝાઝી જંજાળજી...ભાવના૦
હવે રે પસ્તાવો એ થાય છે, મનમાં પારાવારજી;
પ્રભુજી અરજી સ્વીકારજો, તારજો કરૂણાધારજી...ભાવના૦
અરિહંત સિદ્ધ ને સાધુજી, શરણું હોજો સદાયજી;
ધર્મ શરણુ હોજો વળી, મુજને ભવોભવ આંયજી...ભાવના૦
અંત સમયની આરાધના, આરાધો નરનારજી;
આર નથી સંસારમાં, જિન "ભક્તિ" છે સારજી...ભાવના૦

ભવમાં ઉત્પન્ન કરેલ જે દુષ્કૃતના ઓઘ તેને નિંદુ છું અને કદાચિત કોઈ વખતે થયેલ સુકૃતની અનુમોદના કરૂં છું.

—(०)—

ચોથો અધિકાર

ચોથા અધિકારે અઢાર પાપસ્થાનક આલોવવા તે પ્રથમ કહેવાયેલ છે.

પાંચમા અધિકારે ચાર શરણુ કરવા તે આ પ્રમાણેઃ—

પ્રથમ અરિહંત શરણુ.

रागद्दोसारिणंहंता कम्मट्ठगाई अरिहंता ।
विसयकसायारिणं, अरिहंता हुंतु मे सरणं ॥

રાગ અને દ્વેષરૂપી આત્માના વૈરીઓને હણુનાર અને આઠ કર્માદિક શત્રુને હણુનાર તથા વિષય કષાયાદિક વૈરીઓને હણુનાર એવા અરિહંત ભગવાનનું મને શરણુ થાઓ.

रायसिरिमवकसित्ता, तवचरणं दुचरं अणुचरित्ता ।
केवलसिरिमरहंता, अरिहंता हुंतु मे सरणं ॥

રાજ્યલક્ષ્મીનો ત્યાગ કરી દુષ્કર તપ અને ચારિત્ર સેવીને કેવલજ્ઞાનરૂપ લક્ષ્મીને યોગ્ય થયા એવા અરિહંતનું મને શરણુ થાઓ તથા સ્તુતિ અને વંદન કરવાને યોગ્ય તથા ઈન્દ્રનેધર્મ ચક્રવર્તિની પૂજાને યોગ્ય, શાશ્વત સુખ પામવાને યોગ્ય એવા અરિહંત પરમાત્માનું મને શરણુ થાઓ. સમવરણુમાં બેસીને પાંત્રીસ વાણીના ગુણે કરી સહિત ધર્મકથાને કહેતા, ચોત્રીસ અતિશયો વડે કરી યુકત એવા અરિહંત પરમાત્મા મને શરણુભૂત થાઓ. એક વચને કરી પ્રાણીઓના અનેક સંદેહોને એક કાળે છેદી નાંખતા અને ત્રણુ જગતના જીવોને ઉપદેશ આપતા અરિહંત પરમાત્માનું મને શરણુ થાઓ. વચનામૃતવડે જગતના જીવોને શાંતિ પમાડતા અને અનેક

ચાર આહારના જાવજીવ સુધીના પચ્ચખ્ખાણ થઈ શકે નહિ, કારણ કે તેવું સંઘયણ નથી તેમ તેવું જ્ઞાન નથી, માટે અમુક ટાઈમ સુધીના પચ્ચખ્ખાણ કરાવવાં.

દશમો અધિકાર—નમસ્કાર કરવા.

દશમા અધિકારે નમસ્કારરૂપ મહામંત્રનું સ્મરણ કરવું તેનું ધ્યાન કરવું. શુભ યોગથી એક નવકાર પણ ગણવાથી ઘણાં કર્મો તેજ વખત ભસ્મીભૂત થઈ જાય છે. છેલ્લા સમયમાં જીવોએ અપૂર્વ ચિંતામણિ રત્નથી અધિક નવકાર મંત્રનું ધ્યાન છોડવું નહિં—તેમાંજ લયલીન થવું.

ઉપર પ્રમાણે દશ અધિકાર પ્રથમ મૂળ ગાથામાં બતાવેલ છે તે વિસ્તારથી બતાવ્યા. આ દશ અધિકાર જીવોને શુભ ગતિમાં લઈ જનારા હોવાથી દરેક ભવ્ય જીવોએ તેને મન, વચન, કાયાએ કરી આદરવા.

આ અવસરે દશ અધિકારનું (પુણ્ય પ્રકાશનું) સ્તવન તથા પદ્માવતીની જીવરાશિ વિગેરે સમય હોય તો સાંભળવું સંભળાવવું.

श्री विनयविजयोपाध्याय विरचित

શ્રી પુણ્ય પ્રકાશનું સ્તવન.

દુહા.

સકલ સિદ્ધિ દાયક સદા ॥ ચોવીશે જિનરાય ॥ સહ્ગુરૂ સામિની સરસતી ॥ પ્રેમે પ્રણમું પાય ॥ ૧ ॥ ત્રિભુવનપતિ ત્રિશલાતણો ॥ નંદન ગુણ ગંભીર ॥ શાસન નાયક જગ જયો ॥ વર્દ્ધમાન વડ વીર ॥ ૨ ॥ એક દિન વીર જિણંદને ॥ ચરણે કરી પ્રણામ ॥ ભવિક જીવના હિત ભણી ॥

રે ॥ પ્રા૦ ॥ સ૦ ॥ ૫ ॥ મૂઢપણું છંડો પરશંસા ॥ ગુણવંતને આદરીએ ॥ સામીને ધરમે કરી થિરતા ॥ ભક્તિ પ્રભાવના કરીએ રે ॥ પ્રા૦ ॥ સ૦ ॥ ૬ ॥ સંઘ ચૈત્ય પ્રાસાદ તણો જે ॥ અવર્ણવાદ મન લેખ્યો ॥ દ્રવ્ય દેવકો જે વિણસાડયો ॥ વિણસંતાં ઉવેખ્યો રે ॥ પ્રા૦ ॥ સ૦ ॥ ૭ ॥ ઇત્યાદિક વિપરીતપણાથી ॥ સમકિત ખંડયું જેહ ॥ આભવ૦ ॥ મિચ્છા૦ પ્રા૦ ॥ ૮ ॥ ચારિત્ર લ્યો ચિત્ત આણી ॥ પાંચ સમિતિ ત્રણ ગુપ્તિ વિરાધી ॥ આઠે પ્રવચન માય ॥ સાધુતણે ધરમે પરમાદે ॥ અશુદ્ધ વચન મન કાય રે ॥ પ્રા૦ ॥ ચા૦ ॥ ૯ ॥ શ્રાવકને ધરમે સામાયક ॥ પોસહમાં મન વાળી ॥ જે જયણાપૂર્વક એ આઠે ॥ પ્રવચન માય ન પાળી રે ॥ પ્રા૦ ॥ ચા૦ ॥ ૧૦ ॥ ઇત્યાદિક વિપરીતપણાથી ॥ ચારિત્ર ડોળ્યું જેહ ॥ આભવ૦ ॥ મિચ્છા૦ ॥ પ્રા૦ ॥ ચા૦ ॥ ૧૧ ॥ બારે ભેદે તપ નવિ કીધો ॥ છતે જોગે નિજ શકતે ॥ ધર્મે મન વચ કાયા વિરજ ॥ નવિ ફેરવીઉં ભગતેરે ॥ પ્રા૦ ॥ ચા૦ ॥ ૧૨ ॥ તપ વિરજ આચારે એણી પરે ॥ વિવિધ વિરાધ્યાં જેહ ॥ આભવ૦ ॥ મિ૦ ॥ પ્રા૦ ॥ ચા૦ ॥૧૩॥ વળીય વિશેષે ચારિત્ર કેરા ॥ અતિચાર આલોઇએ ॥ વીરજિનેશર વયણ સુણીને ॥ પાપ મેલ સવી ધોઇએરે ॥ પ્રા૦ ॥ ચા૦ ॥ ૧૪ ॥

॥ ઢાળ ૨ જી ॥

॥ પામી સુગુરુ પસાય—એ દેશી ॥

પૃથ્વી પાણી તેઉ ॥ વાયુ વનસ્પતિ ॥ એ પાંચે થાવર કહ્યાં એ ॥ ૧ ॥ કરી કરસણ આરંભ ॥ ખેત્ર જે ખેડીયાં ॥ કૂવા તળાવ ખણાવીયાએ ॥ ૨ ॥ ઘર આરંભ અનેક ॥ ટાંકા

ચીયા, જે પાપ અઢાર ॥ ત્રિવિધ ત્રિવિધ કરી પરિહરૂં દુર્ગ-
ના દાતાર ॥ તે૦ ॥ ૬ ॥ હિંસા કીધી જીવની, બોલ્યા
પાવાદ ॥ દોષ અદત્તાદાનના મૈથુન ઉન્માદ ॥ તે૦ ॥૭॥
રિગ્રહ મેળ્યો કારમો, કીધો ક્રોધ વિશેષ ॥ માન માયા
ભ મેં કીયા, વળી રાગ ને દ્વેષ ॥ તે૦ ॥ ૮ ॥ કલહ કરી જીવ
ડવ્યા, દીધાં કુડાં કલંક ॥ નિંદા કીધી પારકી, રતિ અરતિ
શંક ॥ તે૦ ॥ ૯ ॥ ચાડી કીધી ચોતરે, કીધો થાપણ મોસો ॥
ગુરૂ કુદેવ કુધર્મનો, ભલો આણ્યો ભરોસો ॥ તે૦ ॥ ૧૦ ॥
ટકીને ભવે મેં કીયા, જીવ નાનાવિધ ઘાત ॥ ચડીમાર ભવે
રકલાં. માર્યાં દિન રાત ॥ તે૦ ॥ ૧૧ ॥ કાજી મુલ્લાંને ભવે,
ી મંત્ર કઠોર ॥ જીવ અનેક જબ્બે કીયા, કીધાં પાપ અઘોર
તે૦ ॥ ૧૨ ॥ માછીને ભવે માછલાં, ઝાલ્યાં જળવાસ ॥
વર ભીલ કોળી ભવે, મૃગ પાડયાં પાસ ॥ તે૦ ॥ ૧૩ ॥
ટવાળને ભવે મેં કીયા. આકરા કર દંડ ॥ બંદીવાન મરા-
યા. કોરડા છડી દંડ ॥ તે૦ ॥ ૧૪ ॥ પરમાધામીને ભવે,
યાં નારકી દુઃખ ॥ છેદન ભેદન વેદના, તાડન અતિ તિખ્ખ.
તે૦ ॥ ૧૫ કુંભારને ભવે મેં કીયા, નીભાડ પચાવ્યા ॥
લી ભવે તિલ પીલીયા પાપે પિંડ ભરાવ્યાં ॥ તે૦ ॥ ૧૬ ॥
ણી ભવે હળ ખેડીયાં, ફાડયાં પૃથ્વીનાં પેટ ॥ સુડ નિદાન
યાં દીધાં, દીધા બળદ ચપેટ ॥ તે૦ ॥ ૧૭ ॥ માળીને ભવે
પીયા, નાનાવિધ વૃક્ષ ॥ મૂલ પત્ર ફળ ફુલના, લાગ્યાં
પ તે લક્ષ ॥ તે૦ ॥ ૧૮ ॥ અધોવાઇઆને ભવે, ભર્યાં
ધિકા ભાર ॥ પોઠી પુંઠે કીડા પડયા, દયા નાણી લગાર
તે૦ ॥ ૧૯ ॥ છીપાને ભવે છેતર્યાં, કીધા, રંગણ પાસ
અગ્નિ આરંભ કીધા ઘણા, ધાતુર્વાદ અભ્યાસ ॥ તે૦ ॥
॥ શૂરપણે રણ ઝુઝતાં, માર્યાં માણસ વૃંદ ॥ મદિરા

જન્મ પવિત્ર ॥ તે૦ ॥ ૩૪ ॥ એણી વિધે એ આરાધના, ભવિ કરશે જેહ ॥ સમય સુંદર કહે પાપથી, વળી છુટશે તેહ ॥ તે૦ ॥ ૩૫ ॥ રાગ વેરાડી જે સુણે, એહ ત્રીજી ઢાળ ॥ સમય સુંદર કહે પાપથી, છુટશે તતકાળ ॥ તે૦ ॥ ૩૬ ॥

મરણ સમયે શુભ ભાવના.

આ જગતમાં પૂર્વે કરેલાં પુણ્ય પાપ એજ સુખ દુઃખના કારણો છે અને બીજું કોઇ પણ કારણ નથી એમ જાણીને શુભ ભાવના રાખો.

પૂર્વે નહિ ભોગવાયેલા કર્મનો ભોગવવાથીજ છુટકારો છે પણ ભોગવ્યા વિના છુટકારો નથી, એમ જાણીને શુભ ભાવ રાખો.

જે ભાવ વિના ચારિત્ર, શ્રુત, તપ, દાન, શીળ, વગેરે સર્વ આકાશના ફુલનિ માફક નિરર્થક છે, તેમ માનીને શુભ ભાવ રાખો.

મેં નરકનું નારકીપણે તીક્ષ્ણ દુઃખ અનુભવ્યું તે વખતે કોણ મિત્ર હતો તેમ માનીને શુભ ભાવના રાખો.

સુરશૈલ (મેરૂ પર્વત)ના સમૂહ જેટલો આહાર ખાઇને પણ તને સંતોષ ન વળ્યો, માટે ચતુર્વિધ આહારનો ત્યાગ કર.

દેવ, મનુષ્ય, તિર્યંચ અને નરક, આ ચાર ગતિમાં મનુષ્યને આહાર સુલભ છે, પણ વિરતિ દુર્લભ છે, એમ જાણીને ચતુર્વિધ આહારનો ત્યાગ કર.

કોઇ પ્રકારના જીવ સમુદાયનો વધ કર્યા વગર આહાર થઇ શકે નહિ, તેથી ભવમાં ભ્રમણા કરવારૂપ દુઃખના આધારભૂત ચારે પ્રકારના આહારનો ત્યાગ કર,

વિરાધના કરે, તેમાં મારે લેવા દેવા નથી, મારા શરીરનો સંસ્કાર કરે તેમાં પણ મારે લેવા દેવા નથી. વ્યવહારથી જે કોઈ કરે તે તેઓ જાણે."

કુટુંબીઓને રડવા કુટવાની ના પાડવી. શોક પાળવાની ના પાડવી મરણ પછવાડે જે જે આરંભાદિક કાર્યો મોહના પ્રભાવથી કરે તેનો નિષેધ કરવો. તે છતાં કદાચ પાછલા કુટુંબીઓ કરે તો પછી મરનારને દોષ કે પાપબંધન થાય નહિ; અને તેમ ન કહેવામાં આવે તો તેની ક્રિયા મરનારને લાગે. શ્રી ભગવતી સૂત્રમાં કહ્યું છે કે—અવિરતિપણાને લીધે એકેન્દ્રિય જીવોને પણ અઢાર પાપસ્થાનક લાગે છે. માટે તમામ વસ્તુ વોસિરાવીને પાછળ પણ પોતાના નિમિત્તે કર્મબંધનની જે જે ક્રિયાઓ કરવામાં આવે તેમ હોય તેની ના પાડવી.

જે જીવોનું ચિત્ત સંસારના પદાર્થોમાં આસક્તિવાળું છે. અને પોતાના સ્વરૂપને જે જાણતા નથી, તેવા જીવોને મૃત્યુ ભયમય છે, પરંતુ જે જીવો પોતાના સ્વરૂપમાં રમણતા કરનારા છે અને સાંસારિક પદાર્થોમાં વૈરાગ્યવાળા છે, તેવા જીવોને તો મૃત્યુ એ એક હર્ષનું નિમિત્ત છે. તેઓ તો એમજ વિચારે છે કે આયુકર્મના નિમિત્તથીજ આ દેહનું ધારણ કરવાપણું છે અને તેની સ્થિતિ પૂર્ણ થયે તે કર્મના પુદ્ગલો નાશ પામશે ત્યારે મારે બીજી ગતિમાં ઉત્પન્ન થવું પડશે. મારો આત્મા તો અનાદિ કાળથી મરણ પામ્યો નથી અને મરશે પણ નહિ; પરંતુ પુણ્યશાળી આત્માને તો આ સાત ધાતુમય મહા અશુચિના કોથળા જેવા અને વિનશ્વર સ્વભાવવાળા દેહનો ત્યાગ કરવો અને શુભ કર્મોના પ્રભાવથી-સમાધિના પ્રભાવથી બીજી ગતિમાં નવીન સુંદર

પામે છે. ૬ એ શરીરાદિ પુત્ર, કલત્ર, પરિવાર પ્રમુખ તે સંયોગી વસ્તુ મ્હારા સ્વરૂપ થકી જૂદી છે. ૭ તે સર્વને હું મન વચનકાયાએ કરી, વોસિરાવું છું. ૮ હું ચેતન છું, અને એ પુદ્ગળનો સ્વભાવ તે અચેતન છે, ૯ હું અરૂપી છું, એ પુદ્ગળરૂપી છે. મ્હારો જ્ઞાનાદિ ચેતના લક્ષણ સ્વભાવ છે, એ પુદ્ગળનો જડ સ્વભાવ છે. ૧૦ હું અમૂર્ત છું. આ પુદ્ગળ મૂર્ત છે. ૧૧ હું સ્વાભાવિક છું, આ પુદ્ગળ વિભાવિક છે, ૧૨ હું પવિત્ર છું એ પુદ્ગળ અપવિત્ર છે, ૧૩ મ્હારો શાસ્વતો સ્વભાવ છે. અને આ પુદ્ગલિક વસ્તુ જે મને મળી છે, તે સર્વ અશાસ્વતી છે. ૧૪ મ્હારૂં જ્ઞાનાદિરૂપ છે, આ પુદ્ગલનું પૂર્ણગલનરૂપ છે. ૧૫ મ્હારૂં ક્યારે પણ સ્વરૂપ થકી ન ચળવું એવો અચલિત સ્વભાવ છે. ૧૬ મ્હારૂં જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રમય સ્વરૂપ છે, અને પુદ્ગળ વર્ણ ગંધાદિરૂપ છે. હું વર્ણગંધાદિથી રહિત છું. ૧૭ હું શુદ્ધ નિર્મળ છું. ૧૮ હું બુદ્ધ છું. હું જ્ઞાનાનંદી છું. ૧૯ હું નિર્વિકલ્પ એટલે સર્વ વિકલ્પથી રહિત છું. મ્હારૂં સ્વરૂપ પુદ્ગળથી ન્યારૂં છે. ૨૦ હું દેહાતીત એટલે આ દેહરૂપ જે શરીર તે થકી રહિત છું. ૨૧ અજ્ઞાન રાગ, દ્વેષરૂપ જે આશ્રવ, તે મ્હારૂં સ્વરૂપ નથી. હું એ થકી ન્યારો છું. ૨૨ અનંત જ્ઞાનમય, અનંત દર્શનમય, અનંત ચારિત્ર મય, અનંત વીર્યમય એવું મ્હારૂં સ્વરૂપ છે. ૨૩ હું શુદ્ધ છું, કર્મમળથી રહિત છું. ૨૪ હું બુદ્ધ એટલે જ્ઞાનસ્વરૂપી છું. ૨૫ હું અવિનાશી છું, એટલે મ્હારો કોઇ કાળે નાશ નથી. ૨૬ હું જરા થકી રહિત અજર છું. ૨૭ હું અનાદિ એટલે મ્હારી આદિ નથી. ૨૮ હું અનંત એટલે મ્હારો અંત કે છેડો કોઈ કાળે નથી. ૨૯ હું અ-

ચોકસ હોવા છતાં ખોટી મમત્વ રાખી ઠેઠ સુધી સમજતો નથી.

આ જીવ વીતરાગના વચન અનુસાર શુભ અનુષ્ઠાનમાં પ્રવૃતિ કરે તો અંતર મુહુર્તમાં સમ્યક્ દર્શન પામે છતાં મોહમાં મગ્ન બની આખી જીંદગીમાં ૧ વાર સમ્યકૃત્વ પામે તેવો પણ દીવસ કાઢતો નથી ને પોતાના ભવને ફોગટ ગુમાવે છે.

ધર્મ માર્ગમાં પ્રવૃતિ કરનારજ ભવાંતરમાં હંમેશાં સુખી થાય છે તેવું ચોકસ હોવા છતાં અધર્મમાં પ્રવૃત્તિ કરી દુઃખી થાય છે. તેમ થવા દેવું નહી.

જે બાહ્ય વસ્તુઓ પોતાની નથી તેને પોતાની માનીને બેઠો છે ને પોતાની વસ્તુ જ્ઞાનાદિ સમીપ હોવા છતાં જ્ઞાન દૃષ્ટિથી દેખતો નથી.

૬ બાહ્ય વસ્તુ ઉપર જેટલો પ્રેમ હમેશાં છે. તેવા પ્રકારનો પ્રેમ આત્મીક વસ્તુ ઉપર થાય તો એક કલાકમાં ભવની ભાવઠ ટલી જાય.

૬ અઢાર પાપસ્થાનક સેવી સેવી ભેગી કરેલી લક્ષ્મીને ચાર ગતિમાંથી આવેલ જીવો પુત્રાદિકપણે અવતરી તેનો ભોગવટો કરે છે અને ભેગી કરનાર પોતાના પરલોક માટે તેમાંથી અડધી ગીલકત પણ સ્વહસ્તે શુભ ક્ષેત્રમાં વાપરી પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય મેળવતો નથી અને મનુ-ષ્યા તરીકે જીંદગી પુરી કરી પરલોકમાં દલિદ્રી અવસ્થામાં ઉત્પન થાય છે તે મહાન્ આશ્ચર્ય.

૭ આવી ટુંક જીંદગીમાં કાલની ખબર નથી શું થશે છતાં જલદી ધર્મ નહી કરતાં લાંબા વાયદા કરી સમય ગુમાવે છે.

૮ રાત્રી ભોજન પરસ્ત્રીગમન ભોજઅથાણું અને કંદમૂળ

૧૩ શરીરથી આત્મા જુદો છે શરીર વીખરાઇ જવાનું છે ભસ્મીભૂત થવાનું છે છતાં તેના ઉપર તનતોડ મહેનત અને આત્મા અવિનાશી હોવા છતાં તેના માટે કાંઇપણ પ્રયત્ન નહી તે કેટલી મૂર્ખાઈ સમજવી.

૧૪ જે જીવો સંસારમાં રાચીમાચીને જ પડયા છે તે કદાચ દુનીયાની દ્રષ્ટિયે વિદ્વાન હોય તો પણ શાસ્રકાર તો તેને મૂઢ ગમાર અને મૂર્ખાજ કહે છે.

૧૫ ગમે તેટલો બાહ્ય ધનવાલો હોય છતાં સમકીતથી રહિત તે નિર્ધન સમજવો પણ બે આનાની મુંડીવાલો પુણીયા શ્રાવક જેવો સમકિત દ્રષ્ટિ આત્મા સાચો ધનવાન છે.

૧૬ જીનેશ્વર ભગવાનની આજ્ઞાનુઆરાધન મુક્તિને માટે ત્યારે વિરાધકપણુ તે સંસારમાં ભટકવા માટે જેથી કદાપી વિરાધક બનવું નહી, વિરાધક બન્યા તો ભટકયા સમજવું.

૧૭ પૈસાવાલાને જૈનશાસનમાં સાચા શ્રીમાન્ કહ્યા નથી પરંતુ પૈસાનો જે સદુપયોગ કરે તેને સાચા શ્રીમાન્ કહ્યા છે.

૧૮ નરકાદિ ગતિમાં ઉત્પન્ન થવું તે ગમે તેવું ભયંકર છે પરંતુ પાપકરનારાઓ માટે છે એથી પુણ્યાત્માઓને તેનો ભય હોતો નથી.

૧૯ સંજમ એ સુખનું સ્થાન છે એવુ અનંત જ્ઞાનિનું વચન છે, જેથી વ્હેલા કે મોડા સંજમ લેવાની જરૂર ભાવના રાખવી ને અવસર પામી સંજમ ગ્રહણ કરી લેવો જેથી-સંસારની રખડપટી નષ્ટ થશે ને અનંત સુખના સ્થાનમાં જલદી પહોંચાશે.

૨૦ સાચાગુણીનું કદાચ સન્માન ન થાય પરંતુ અપમાન-

૧૨ સુખ દુઃખનો મનની સાથે સંબંધ છે.
૧૩ પોતાના દોષ જોવાથી દોષ દૂર થશે.
૧૪ તીર્થંકરનાં વચનો જ સંસારને કાપે છે.
૧૫ મનને હંમેશા શુધ્ધ કરવા વીતરાગની વાણી શ્રવણ કરવી.
૧૬ ઇચ્છાઓનો ત્યાગ તે વૈરાગ્ય.
૧૭ મનમાં અશુભ વિચારો કરવા તેના સમાન બીજો વ્યાધિ નથી.
૧૮ પુદ્દગલમાં આનંદ માને તે પુદ્દગલાનંદી, ભવમાં આનંદ માને તે ભવાભિનંદી એવા જીવો સંસારમાં પરિભ્રમણ કરનારા છે.
૧૯ આત્મામાં આનંદ માનનારા જીવો વેલાસર મુક્તિ મેળવી શકે છે.
૨૦ આત્માનંદી બનવું બહુ દુષ્કર છે માટે બહુ પ્રયત્ન કરીને પણ તેવા બનવું જેથી દુઃખથી મુક્ત થવાય.
૨૧ જાગૃત થા અને ઉંઘને છોડ.
૨૨ નીતિમય અને ઉપકારક જીવન ગુજારવા પ્રયત્ન કર.
૨૩ ગતકાળની ભૂલો સુધારી લેવા પ્રયત્ન કર અને હવે પછી તેમ ન થાય તે માટે કમ્મર કશ.
૨૪ ભવિષ્યનો વિચાર કરી પછી પ્રવૃત્તિ કરવી તેનું નામ વિવેક, તેની ખાસ જરૂર છે.
૨૫ આવતી જીંદગીને યાદ કરીને કાર્ય કરજે.
૨૬ ધર્મથી નિરપેક્ષ થનાર મનુષ્ય જેવો બીજો મૂર્ખ કોણ ગણાય?
૨૭ ભાગ્યનો ઉદય પણ ઉદ્યમથીજ થાય છે.
૨૮ પરસ્ત્રીગમન કરનાર ચંદનને મૂકી બાવળને વળગી બહુ દુઃખી થાય છે.
૨૯ આ શરીર અશુચીનું યંત્ર છે, માટે તેની ઉપર મોહ

૪૫ વિષયતૃષ્ણાથી વેગળા રહો, ઇન્દ્રિયોના ગુલામ ન બનો, પરંતુ ઇન્દ્રિયોને ગુલામ બનાવો.
૪૬ ચારિત્ર લેવાની હંમેશાં શુભ ભાવના રાખો.
૪૭ શરીર સારૂં હોય તો સંસારના મોહને છોડી ચારિત્ર ગ્રહણ કરવું.
૪૮ સંસારને કેદખાનું સમજવું, તેમાં મુંઝાવું નહિ.
૪૯ બીજાને દુઃખી દેખી દ્રવ્ય ભાવથી તેનું દુઃખ દુર કરવા ભાવના રાખવી.
૫૦ ધર્મરાગ કરવો, પરંતુ કામરાગ કે સ્નેહરાગ ન કરવો. કારણ કે તે સંસારમાં ભમાવનાર છે.
૫૧ યથાશક્તિ દશ તીથિ અથવા પાંચ તીથિ તપશ્ચર્યા કરવી.
૫૨ લક્ષ્મી ઉપર અત્યંત મોહ ન રાખવો, છેવટે તેને છોડવી પડશે અથવા આપણને તે છોડશે તે યાદ રાખવું.
૫૩ ઉપકારીનો ઉપકાર કદાપી ભૂલવો નહિ.
૫૪ ખાવાપીવામાં બહુ લોલુપતા રાખવી નહિ.
૫૫ પ્રથમનું ભોજન પાચન થયા વગર જમવું નહિ. નિરંતર બેચાર કવળ ઓછો આહાર કરવો.
૫૬ ઉપદ્રવવાળા સ્થાનકનો ત્યાગ કરવો.
૫૭ રાજાએ નિષેધ કરેલા દેશમાં જવું નહિ.
૫૮ એક બે કલાક ધાર્મિક પુસ્તકો વાંચવાની ટેવ પાડવી.
૫૯ નીતિમય જીવન ગુજારવું, અનીતિ કરી બંને લોક બગાડવા નહિ.
૬૦ લોકપ્રિય થવું. ૬૧ લજ્જાળુ થવું. ૬૨ દયાળુ થવું.
ઉપર લખેલા બોલનું મનન કરવાથી વૈરાગ્ય ભાવના જાગૃત થશે.

વૈરાગ્ય સંબંધી દુહા.

પરલોકે સુખ પામવા, કર સારો સંકેત;
હજી બાજી છે હાથમાં, ચેત ચેત નર ચેત,

એસા ભાવ નિહારી નિત, કીજે જ્ઞાન વિચાર;
મિટે ન જ્ઞાન વિચાર બિન, અંતર ભાવ વિકાર. ૬.
એ સંસાર અસારમેં, ભમતાં વાર અનંત;
નવ નવ ભવ ધારણ કીયા, શરીર અનંતાનંત. ૭.
જનમ મરણ દોય સાથ છે, ખીણખીણ મરણ તે હોય;
મોહ વિકળ એ જીવને, માલુમ ન પડે કોય. ૮.
મેં તો ચેતન દ્રવ્ય હું, ચિદાનંદ સુખ રૂપ;
એ તો પુદ્ગલ પિંડ હે, ભરમજાળ અંધકૂપ. ૯.
સડન પડન વિધ્વંસન, એ પુદ્ગલનો ધર્મ;
સ્થિતિ પાકે ખીણ નવી રહે, જાણો એહિજ મર્મ. ૧૦.
અનંત પરમાણુ મળી કરી, ભયા શરીર પરજાય;
વર્ણાદિ બહુ વિધ મિલ્યા, કાળે વિખરી જાય. ૧૧.
પુદ્ગલમાં હિત જીવકું, અનુપમ ભાસે એહ;
પણ જે તત્ત્વવેદી હોવે, તિણકું નહિ કુછ નેહ. ૧૨.
ઉપની વસ્તુ કારમી, ન રહે તે સ્થિર વાસ;
એમ જાણી ઉત્તમ જનો, ધરે ન પુદ્ગલ આશ. ૧૩.
મોહ તજી સમતા ભજી, જાણે વસ્તુ સ્વરૂપ;
પુદ્ગલ રાગ ન કીજીએ, નવી પડીએ ભવકૂપ. ૧૪.
વસ્તુ સ્વભાવે નીપજે, કાળે વિણસી જાય;
કર્તા ભોક્તા કો નહિ, ઉપચારે કહેવાય. ૧૫.
તીણ કારણ એ શરીરશું, સંબંધ ન માહરે કોય;
મેં ન્યારા એહથી સદા, એ પણ ન્હારા જોય. ૧૬.
એહ જગતમાં પ્રાણીયા, ભરમે ભૂલ્યા જેહ;
જાણી કાયા આપણી, મમત ધરે અતિ નેહ. ૧૭.
જબ સ્થિતિ એહ શરીરકી, કાળ પહોંચે હોય ખીણ;
નર ઝુરે અતિ દુઃખભરે, કરે વિલાપ એમ દીન, ૧૮.

એહ શરીર નહિ માહરૂં, એ તો પુદ્ગલ ખંધ;
હું તો ચેતન દ્રવ્ય છું, ચિદાનંદ સુખકંદ. ૩૨.
એહ શરીરના નાશથી, મુજકું નહિ કોઈ ખેદ;
હું તો અવિનાશી સદા, અવિચળ અકળ અભેદ. ૩૩.
પરમેં નિજપણું માનકે, નિવિડ મમત ચિત્ત ધાર;
વિકળ દશા વરતે સદા, વિકલ્પનો નહિ પાર. ૩૪.
મેં મેરા એ ભાવથી, ફીર્યો અનંતો કાળ;
જિન વાણી ચિત્ત પરિણમે, છુટે મોહ જંજાળ. ૩૫.
મોહ વિકળ એ જીવકું, પુદ્ગલ મોહ અપાર;
પણ ઇતની સમજે નહિ, ઇણમેં કછુ નહિ સાર, ૩૬.
પુદ્ગલ રચના કારમી, વીણસતાં નહિ વાર;
એમ જાણી મમતા તજી, સમતાશું મુજ પ્યાર. ૩૭.
જનની મોહ અંધારકી, માયા રજની પૂર;
ભવદુઃખકી એ ખાણ હે. ઇણશું રહીએ દૂર. ૩૮.
એમ જાણી નિજ રૂપમેં, રહું સદા સુખવાસ;
એ સવિ ભવજાળ હે, ઇણશું ભયા ઉદાસ. ૩૯

ભુજંગી છંદ.

તજી મંદિર માળિયા ગોખ મેડી, તજી બાગને બંગલા પ્રૌઢ પેડી.
સ્મશાને મુકાં કાષ્ટમાં વાસ લેવો, અરે આવશે એક તો દિન એવો;
ઘણી ઘેર સેના ઘણા હાથી ઘોડાં, ઘણી યુક્તિવાળા બન્યા બેલ જોડા;
ઘડીમાં થશે સ્વપ્નનો સાજ જેવો, અરે આવશે એક તો દિન એવો.
હશે ગામમાં સીમમાં કે કૂપીમાં, હશે ખેદમાં કે હશે તે ખુશીમાં;
દશે કોણ જાણે હશે કાળ કેવો, અરે આવશે એક તો દિન એવો.
નહિ આગળે કાગળેથી જણાવે, નહિ કોઇ સાથે સંદેશો કહાવે;
અજાણ્યો અકસ્માત આશ્ચર્ય જેવો, અરે આવશે એક તો દિન એવો.

સુખનું સાધન સંત જનોએ જે કર્યું,
તે તો સાચું આત્મિક સુખ ગણાયજો;
ધર્મ સેવનથી એ સુખ સાચું સાંપડે,
ધર્મ વગરનું જીવન એળે જાયજો. સુખનું૦ ૪
ધર્મનું ફળ છે સુખ એ ઇચ્છે સહુ સદા,
પણ ન સેવે ધર્મને જો કોઇ કાળજો;
તો સુખ સાચું સાંપડશે કયાંથી અરે,
માટે બાંધો પાણી પહેલાં પાળજો. સુખનું૦ ૫

દુહા

ચેતન તેં એવી કરી, જેસી ન કરે કોય,
વિષયા રસને કારણે, સ્વરસ બેઠો ખોય. ૧
જરા આવી જોબન ગયો, શીર પલીયા તે કેશ,
લઘુતા તો છોડી નહી, ન કર્યો ધર્મલવલેશ. ૨
રાત ગમાઇ સોવતે, દીવસ ગમાયા ખાય,
હીરા જેસા મનુષ્ય ભવ, કવડી બદલે જાય ૩
માખી ચંદન પરિહરે, દરમલ ઉપર જાય,
મુરખ ધર્મ ન સાંભલે, ઉંધે કે ઉઠ જાય ૪
સંગત બીચારી કયા કરે, હૃદય ભયે કઠોર,
નવ નેજા પાણી ચઢે, પત્થર ન ભીજે કોર. ૫
લક્ષ્મી કોની થઇ નથી, થાશે નહી કો દીન,
ધર્મ મારગે વાપર્યું તે થાશે તુજ ધન. ૬
ક્રોડપતી મુકી ગયા, કોડી ન ગઇ તે સાથ,
હાથે તે સાથે થશે. મિથ્યા બીજી વાત. ૭
ચાર ઘડી રાત્રી પાછલી, સૂર્ય ઉદય પર્યંત.
બ્રહ્મ મૂહુર્ત તે જાણવું. ભજન ધ્યાન ભગવંત. ૮

પનરશે તાપસ પારણેરે, ખીર ખાંડ ઘૃત પૂર;
અમિય જાસ અંગુઠડોરે, ઉગ્યો તે કેવલસૂર. જયં૦ ૬
દીવાળી દિન ઉપન્યુંરે, પ્રભાતે કેવલ નાણ;
અક્ષિણલબ્ધિ તણોઃ ધણીરે, નામે તે સફળ વિહાણ. જયં૦ ૭
પચાસ વરસ ઘરવાસમાંરે, છદ્મસ્થાએ ત્રીશ;
બાર વરસા લગે કેવળીરે, બાણું તે આયુ જગીશ. જયં૦ ૮
ગૌતમ ગણધર સારિખારે, શ્રી વિજયસેન સૂરિશ;
શ્રી ગુરૂચરણ પસાઉલેરે, ધીર નમે નિશદિશ. જયં૦ ૯

—:: થોયો ::—

श्री सीमंधरजिनस्तुति.

वंदे पुव्वविदेहभूमिमहिलालंकारहारोवमं ।
देवं भत्तिपुरस्सरं जिणवरं सीमंधर सामियं ॥
पाया जस्स जिणेसरस्स भवभीसंदेहसंतासणा ।
पोआमा भवसारम्मि निवडन्ताणं जणाणं सया ॥१॥
तीआणागयवट्टमाण अरिहा सव्वेवि सुक्खावहा ।
पाणीणं भवियाण सन्तु सययं तित्थंकरा ते चिरं ॥
जेसिं मेरुगिरिम्मि वासवगणा देवंगणा संगया ।
भत्तीए पकुणंति जम्मणमहं सोवणकुम्माइहिं ॥२॥
निस्सीमामलनाणझाणगयणो सम्मोहनिन्नासणो ।
जोनीमेसरयत्थसत्थकलणे आइच्चकप्पो फुडो ॥
सिद्धन्तं भविया सरन्त हिअए तं बारसङ्गीगयं ।
नाणाभेयनयावलीहि कलियं सव्वण्णुणा भासियं ॥३॥
जे तित्थंकरपायपंकजवणासे चिक्करोलंबया ।
सव्वाणं जिणभत्तयाण अणिसं सोहिग्गकल्लेरया ॥

અવિનહ વાગરણા કહ્યા, અજિણ જિણ સંકાસા રે;
ધર્મરત્ન પદ આપજો, મુજ મન મોટી આશા રે. ધનધન. ૫

૪. શ્રી શાંતિજિન સ્તવન.

શાંતિ જિનેશ્વર સાહિબ વંદો, અનુભવ રસનો કંદો રે;
મુખ મટકે લોચનને લટકે, મોહ્યા સુર નર વૃન્દો રે. શાં.
આંબે મંજરી કોયલ ટહુકે, જલદ ઘટા જેમ મોરા રે;
તેમ જિનવરને નિરખી હું હરખું, વળી જેમ ચંદ ચકોરા રે. શાં.
જિન પડિમા શ્રી જિનવર સરખી, સૂત્ર ઘણાં છે સાખી રે;
સુરનર મુનિવર વંદન પૂજા, કરતા શિવ અભિલાષી રે. શાં.
રાયપસેણીમાં પડિમાં પૂજી, સૂર્યાભ સમકિતધારી રે,
જીવાભિગમે પડિમાં પૂજી, વિજયદેવ અધિકારી રે શાં. ૪
જિનવર બિંબ વિના નવી વંદું, આણંદજી એમ બોલે રે;
સાતમે અંગે સમકિત મૂળે, અવર કહ્યા તસ તોલે રે. શાં.
જ્ઞાતાસૂત્રમાં દ્રૌપદી પૂજા, કરી શિવ સુખ માંગે રે;
રાય સિધારથ પડિમા પૂજી, કલ્પસૂત્રમાં રાગે રે. શાં.
વિદ્યાચરણ મુનિવર વંદી, પડિમા પંચમે અંગે રે;
જંઘાચારણ વિશમે શતકે, જિનપડિમા મન રંગે રે. શાં.
આર્ય સુહસ્તિ સૂરિ ઉપદેશે, સાચો સંપ્રતિ રાય રે;
સવા ક્રોડ જિનબિંબ ભરાવ્યા, ધન ધન તેહની માય રે. શાં.
મોકલી પ્રતિમા અભયકુમારે, દેખી આર્દ્રકુમાર રે;
જાતિ સમરણે સમકિત પામી, વરીયા શિવ વધૂ સાર રે. શાં.
ઈત્યાદિક બહુ પાઠ કહ્યા છે, સૂત્ર માંહી સુખકારી રે;
સૂત્ર તણો એક વરણ ઉત્થાપે, તે કહ્યા બહુલ સંસારી રે. શાં.
તે માટે જિન આણા ધારી, કુમતિ કદાગ્રહ વારી રે;
ભક્તિ તણા ફળ ઉત્તરાધ્યયને, બોધિબીજ સુખકારી રે. શાં.

તું આતમ અલવેસરૂરે લાલ, રખે તુજ વિરહો થાયરે. જિ૦ ૧
તુજ વિરહો કેમ વેઠીએરે ? લાલ, તુજ વિરહો
દુઃખદાયરે જિ૦
વિરહ તે કેમ વેઠાયરે ? જિ૦ ક્ષણ વરસાં સો થાયરે જિ૦
વિરહ તે મોટી બલાયરે જિ૦ તુજ૦
તુજ પાસે જે આયવું રે લાલ. પહેલાં ન આવે તું દાયરે જિ૦
આવ્યા પછી તો જાયવું રે લાલ, તુજ ગુણ રસે ન મેહાયરે. જિ૦ ૨
ન મિલ્યાનો ધોખો નહીરે લાલ, જસ ગુણનું નહી નાણુરે જિ૦
મળિયા ગુણ કળિયા પછીરે લાલ, વિછુરત જાયે પ્રાણુરે જિ૦ તુ૦ ૩
જાતિઅંધને દુઃખ નહીરે લાલ, ન લહે નયનનો સ્વાદરે જિ૦
નયનસ્વાદ લહી કરીરે લાલ, હાર્યાં ને વિખવાદરે જિ૦ તુ૦ ૪
બીજે પણ કિહાં નવિ ગમેરે લાલ, જિણે તુજ વિરહ ખમાયરે જિ૦
માલતી-કુસુમે મોહિયોરે લાલ. મધુપ કરીરે ન જાયરે જિ૦ તુ૦ ૫
વનદવદાધાં રૂંખડાંરે લાલ, પાલ્હવે વળી વરસાતરે જિ૦
તુજ વિરહાનળના બળ્યારે લાલ, કાળ અનંત ગમ નરે જિ૦ તુ૦ ૬
ટાઢક રહે તુજ સંગમાંરે લાલ, આકુળતા મિટિ જાયરે જિ૦
તુજ સંગે સુખ પામો સદારે લાલ, માનવિજય-ઉવઝ.યરે જિ૦ તુ૦ ૭

---

૯. શ્રી સિદ્ધચક્રનું સ્તવન.

ઓ ભવિ પ્રાણી રે સેવો, સિદ્ધચક્ર ધ્યાન સમો નહિ મેવો, ઓ૦
જે સિદ્ધચક્રને આરાધે, તેની કીર્તિ જગમાં વાધે. ૧
પહેલે પદે રે અરિહંત, બીજે સિદ્ધ બુદ્ધ ધ્યાન મહંત,
ત્રીજે પદે રે સૂરીશ્વર, ચોથે ઉવઝાય ને પાંચમે મુનીશ્વર. ૨
છઠ્ઠે દર્શન કીજે, સાતમે જ્ઞાનથી થિર સુખ લીજે,
આઠમે ચારિત્ર પાળો, નવમે તપથી મુક્તે જાઓ. ૩

બાહ્ય અભ્યંતર તપ તે સંવર, સમતા નિર્જરા હેતુજી,
તે તપ નમીએ ભાવ ધરીને, ભવસાગરમાં સેતુ. ભવિ૦ ૧૦
એ નવપદમાં પણ છે ધર્મી, ધર્મ તે વરતે ચારજી,
દેવગુરૂ ને ધર્મ તે એહમાં, દો તીન ચાર પ્રકાર. ભવિ૦ ૧૧
મારગદેશક અવિનાશીપણું, આચાર વિનય સંકેતજી,
સહાયપણું ધરતા સાધુજી, પ્રણમો એહીજ હેતે. ભવિ૦ ૧૨
વિમળેશ્વર સાંનિધ્ય કરે તેહની, ઉત્તમ જે આરાધેજી,
પદ્મવિજય કહે તે ભવિ પ્રાણી, નિજ આતમ હિત સાધે. ભવિ૦૧૩

૧૧ શ્રી વીશ સ્થાનકનું સ્તવન.

હાંરે મારે પ્રણમું સરસ્વતી માગું વચન વિલાસજો,
વીસે રે તપ સ્થાનક મહિમા ગાઈશું રે લોલ;
હાંરે મારે પ્રથમ અરિહંત પદ લોગસ્સ ચોવીસ જો,
બીજે રે સિદ્ધ સ્થાનક પન્નર ભાવશું રે લોલ. ૧
હાંરે મારે ત્રીજે પવયણશું ગણશો લોગસ્સ સાત જો,
ચઉથે રે આયરિયાણં છત્રીસનો સહી લોલ;
હાંરે મારે થેરાણંપદ પાંચમે દશ ઉદાર જો,
છઠ્ઠે રે ઉવજ્ઝાયાણં પચવીશનો સહી રે લોલ. ૨
હાંરે મારે સાતમે લોએ સવ્વ સાહુ સત્તાવીશ જો,
આઠમે નમો નાણસ્સ પંચે ભાવશું રે લોલ;
હાંરે મારે નવમે દરિસણ સડસઠ મનને ઉદાર જો,
દશમે નમો વિણયસ્સ દશ વખાણી રે લોલ. ૩
હાંરે મારે અગીઆરમે નમો ચારિત્તસ્સ લોગસ્સ સત્તર જો,
બારમે નમો બંભસ્સ નવગુણે સહી રે લોલ;
હાંરે મારે કીરિયાણંપદ તેરમે વળી પચવીસ જો,
ચઉદમે નમો તવસ્સ બાર ગુણે સહી રે લોલ. ૪

અગુરૂ લઘુ અવગાહના નામે વિકસે વદન.
શ્રી શુભવીરને વંદતાં રહીયે સુખમાં મગન. સિદ્ધ

સિદ્ધાચળજીનું સ્તવન.

કરજોડી કહે કામની, લલનાં ॥ લલહો પ્રીતમ૦ ધાર ॥ એ ગિરીવારૂરે ॥ લલના ॥ સફળ કરો લઇ આપણે ॥ લ૦ ॥ લલહો માનવનો અવતાર ॥ એ ગિરી૦ ૧ ॥ નવલખ ટીકો શું કરો ॥ લ૦ ॥ લલહો સજવાડા જોડાવ ॥ એ ગિરી૦ ॥ સુનંદાનો નાહલો ॥ લ૦ ॥ લલહો ત્રિભુવન તિલક લેટાવ ॥ એ ગિરી૦ ૨ ॥ અજિતસેનાદિક જીનવરા લ૦ ॥ લલહો મુક્તિ ગયા ઈણ ઠામ ॥ એ ગિરી૦ જીનતનું ફરસી ભૂમિકા ॥ લ૦ ॥ લલહો સિદ્ધ અનંતનું ઠામ ॥ એ ગિરિ૦ ॥ ૩ ॥ ઈણ ચોવીશી સિદ્ધાચળે ॥ લ૦ ॥ લલહો નેમ વિના ત્રેવીશ ॥ એ ગિરી૦ ॥ ભાવિ ચોવીશી આવશે ॥ લ૦ ॥ લલહો પદ્મનાભાદિ જગીશ ॥ એ ગિરી૦ ॥ ૪ ॥ આદિ જીણંદ સમોસર્યા ॥ લ૦ ॥ લલહો પૂર્વ નવાણુંવાર ॥ એ ગિરી૦ ॥ ચોમાસુ અજીત-જીનેશ્વરૂ ॥ લ૦ ॥ લલહો શાંતિ ચોમાસું સાર ॥ એ ગિરી૦ ૫ ॥ પંચ ક્રોડ પરિવારસ્યુ ॥ લ૦ ॥ લલહો રિષભસેન પુંડરિક ॥ એ ગિરી૦ ચૈત્ર પૂનમ શિવ સંપદા ॥ લ૦ ॥ લલહો પામી થયા નિરભિક ॥ એ ગિરી૦ ૬ ॥ કાર્તિક પૂનમે કામિત વર્યા ॥ લ૦ લલહો દ્રાવિડ વારખીલ્ય દોય ॥ એ ગિરી૦ ॥ દશક્રોડ મુની મહંતસ્યુ ॥ લ૦ ॥ લલહો પ્રણમી પાતિક પોય ॥ એ ગિરી૦ ૭ ॥ નમી વિનમી વિદ્યાધરા ॥ લ૦ ॥ લલહો બે કોડી મુનિ સંઘાત ॥ એ ગિરી૦ ॥ ફાગણ શુદ દશમી દીને ॥ લ૦ ॥ લલહો કીધો એ કર્મનો ઘાત ॥ એ ગિરી૦ ૮ ॥ રિષભ વંશી નૃપતિ ઘણા

લાંબુ ટુંકુ હું કાંઇ જાણું નહિ,
ત્રીભુવન નાયક તહારા ઘરનું ગુજ્જો.
વિનતડી. ॥ ૧ ॥
પેલા છેલા ગુણઠાણાનો આંતરો,
તુજ મુજ માહે આભેહુબ દેખાય જો;
અંતર મેરૂ સરસવ બીંદુ સંધુનો;
શી રીતે હવે ઉભય સંધ સધાયજો.
વિનતડી. ॥ ૨ ॥
દોપ અહારે પાપ અઢારે તેં તજ્યાં,
ભાવ દીશા પણ દુરે કીધ અઢારજો;
સઘળા દુર્ગુણ પ્રભુજી મેં અંગીકર્યા,
શી રીતે હવે થાઉં એકાકારજો.
વિનતડી. ॥ ૩ ॥
ત્રાસ વીના પણ આણા માને તાહરી,
જડ ચેતન જે લોકાલોક મંડાણજો,
હું અપરાધી તુજ આણા માનું નહિ,
કહો સ્વામી કીમ પામું નિર્વાણજો.
વિનતડી. ॥ ૪ ॥
અંતરમુખની વાતો વીસ્તારી કરૂં,
પણ બીનરમાં કોદો આપોઆપજો;
ભાવ વીનાની ભક્તિ લુખી નાયજી,
આશિષ આપો, કાપો સઘળાં પાપજો
વિનતડી. ॥ ૫ ॥
યાદૃશ આણા સુક્ષ્મતર પ્રભુ તાહરી,
—— કૃપે મુ [illegible] ચેન [illegible]
મારી [illegible] શી